

1169

BRATISLAVA

Čabiarsky
Kalendár
na rok
1992

924

1169

*Každému čitateľovi viňšujeme
šťastlivý Nový rok,
dobruo zdravja
a veľa radosti*

„Na svete máte súženie, ale dúfajte,
ja som premohol svet.“

Ev. Jan. 16. kap. 33. v.

Čabiansky kalendár redigovali:

Ondrej Aradi
Ján Chlebnický
Matej Mazán

Zodpovedná redaktorka:

Helena Somogyiová

Lektorovali:

Daniela Horváthová
Dr. Miroslav Kmet'

Vydavatelia:

Mestská samospráva Békéšskej Čaby
Čabianska organizácia Slovákov
Evanjelická cirkev Békéšskej Čaby
Zväz Slovákov v Maďarsku

ČABIANSKY KALENDÁR

na rok
1992

Ročník
tridsiaty

	Slnko		Mesiac	
	vých.	záp.		
1 S Nový rok	7.32	16.03		Nový rok. Obrežanie Krista Pána.
2 Š Ábel	7.32	16.04		
3 P Daniela	7.32	16.05		
4 S Eugen	7.32	16.06		
5 N Simeon	7.32	16.07		
6 P Baltazár	7.32	16.08		Zjavenie Krista Pána mudrcom.
7 U Lucian	7.31	16.09	☾19.35	
8 S Severín	7.31	16.10		
9 Š Marcel	7.31	16.11		
10 P Dalimír	7.30	16.13		
11 S Malvína	7.30	16.14		
12 N Ernest	7.30	16.15		I. nedeľa po Zjavení.
13 P Rastislav	7.29	16.16		II. nedeľa po Zjavení.
14 U Radovan	7.29	16.18		
15 S Dobroslav	7.28	16.19		
16 Š Vladimír	7.27	16.20	●0.50	
17 P Anton	7.27	16.22		
18 S Bohdana	7.26	16.23		
19 N Drahomíra	7.25	16.24		
20 P Sebastian	7.24	16.26		III. nedeľa po Zjavení.
21 U Agneša	7.24	16.27		
22 S Vincent	7.23	16.29		
23 Š Miloš	7.22	16.30	☽15.21	
24 P Timotej	7.21	16.32		
25 S Pavol	7.20	16.33		
26 N Tamara	7.19	16.35		
27 P Bohuš	7.18	16.36		☉7.10
28 U Karol	7.17	16.38		
29 S Gašpar	7.15	16.39		
30 Š Ema	7.14	16.41		
31 P Emil	7.13	16.42		

JANUÁR

Ježiž Kristus hovorí: „*Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnych.*“ Mk 2,17

A čo činíte slovom alebo skutkom, všetko
činite v mene Pána Ježiša; a ďakujte Bohu
Otcu skrze Neho. Kol 3,17

My hľadeli sme na Jeho slávu ako na slávu
jednorodného od Otca. Jn 1,14

Tma prechodí a svieti už pravé svetlo.

1. Jn 2,8

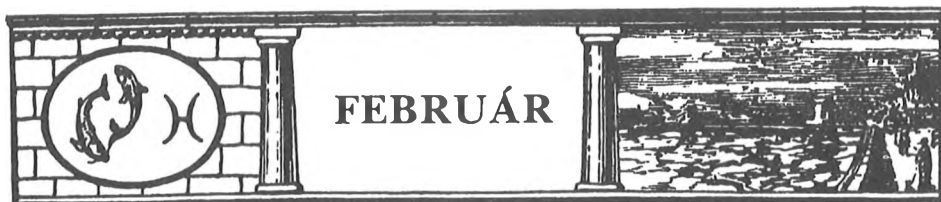
Lebo všetci, ktorých Duch Boží vedie, sú
synovia Boží. Rim 8,14

Lebo zákon daný bol skrze Mojžiša, ale
milosť a pravda stala sa skrze Ježiša Krista.
Jn 1,17

Prídu od východu i od západu, od severu i
od juhu a budú stolovať v kráľovstve
Božom. Lk 13,29

		Slnko		Mesiac	
		vých.	záp.		
1	S Ignác	7.12	16.44		
2	N Hromnice	7.10	16.45		IV. nedeľa po Zjavení. Predstavenie Krista Pána.
3	P Blažej	7.09	16.47		
4	U Veronika	7.08	16.49		
5	S Agáta	7.06	16.50		
6	Š Dorota	7.05	16.52	☾14.52	
7	P Richard	7.04	16.53		
8	S Prokop	7.02	16.55		
9	N Zdenko	7.01	16.56		V. nedeľa po Zjavení.
10	P Gabriela	6.59	16.58		
11	U Libuša	6.58	17.00		
12	S Perla	6.56	17.01		
13	Š Arpád	6.54	17.03		
14	P Valentín	6.53	17.04	●18.32	
15	S Pravoslav	6.51	17.06		
16	N Juliana	6.50	17.07		Nedeľa Deviatnik.
17	P Miloslav	6.48	17.09		
18	U Jaromír	6.46	17.11		
19	S Zuzana, Vlasta	6.44	17.12		
20	Š Lívia, Aladár	6.43	17.14		
21	P Eleonóra	6.41	17.15	☽23.58	
22	S Veleslav	6.39	17.17		
23	N Roman, Romana	6.37	17.18		Nedeľa po Deviatniku.
24	P Matej	6.36	17.20		
25	U Viktor	6.34	17.21		
26	S Alexander	6.32	17.23		
27	Š Gabriel	6.30	17.24		
28	P Zlatica	6.28	17.26	○19.25	
29	S Priestupný deň	6.26	17.27		

FEBRUÁR

Ak Hospodin nestavia dom, márne sa namáhajú stavitelia. Ž 127,1

Poďte a vidte skutky Božie, úžasný je
v svojom konaní voči ľuďom. Ž 66,5

Nad tebou vzhádza Hospodin a Jeho sláva
sa zjavuje nad tebou. Iz 60,2

Lebo svoje prosby nezakladáme na svojich
zásluhách pred Tebou, ale na Tvojom
hojnom milosrdenstve. Dan 9,18

Dnes, ak počujete Jeho hlas, nezatvrdzujte si
srdcia ako pri (onom) roztrpčení. Žid 3,15

		Slnko		Mesiac	
		vých.	záp.		
1 N	Albín	6.26	17.27		Predpôstna (Mäsopustná).
2 P	Amália	6.24	17.29		
3 U	Bohumil	6.23	17.30		
4 S	Kazimír	6.21	17.32		
5 Š	Fridrich	6.19	17.33		
6 P	Radoslav	6.17	17.35		
7 S	Tomáš	6.15	17.38		
8 N	Zoltán, MDŽ	6.13	17.38	☾11.32	I. nedeľa pôstna.
9 P	Františka	6.11	17.39		
10 U	Branislav	6.09	17.41		
11 S	Angela, Angelika	6.07	17.42		
12 Š	Gregor	6.05	17.44		
13 P	Vlastimil	6.03	17.45		
14 S	Matilda	6.01	17.47		
15 N	Národný sviatok	5.59	17.48		II. nedeľa pôstna.
16 P	Boleslav	5.57	17.49	●9.10	
17 U	Lubica, Gertrúda	5.55	17.51		
18 S	Alexander, Eduard	5.53	17.52		
19 Š	Jozef	5.51	17.54		
20 P	Vítazoslav	5.49	17.55		
21 S	Beňadik	5.47	17.57		
22 N	Oktavían	5.45	17.58		III. nedeľa pôstna.
23 P	Adrián	5.43	17.59	☽7.03	
24 U	Gabriel	5.41	18.01		
25 S	Marián	3.59	18.02		Zvestovanie narodenia Krista Pána panne Márii.
26 Š	Emanuel	5.37	18.04		
27 P	Alena	5.35	18.05		
28 S	Soňa	5.33	18.07		
29 N	Miroslav	5.31	18.08		IV. nedeľa pôstna.
30 P	Vicroslava	5.29	18.09	○8.17	
31 U	Benjamín	5.27	18.11		

MAREC

Ježiš Kristus hovorí: „*To je moje prikázanie, aby ste sa vzájomne milovali, ako som vás ja miloval.*“

Jn 15,12

Kristus hovoril: „Ajhľa, vstupujeme do Jeruzalema, a splní sa všetko o Synovi človeka, čo napísali proroci.“ Lk 18,31

Na to sa zjavil Syn Boží, aby maril skutky diablove. 1. Jn 3,8

Ale Boh dokazuje svoju lásku k nám tým, že Kristus umrel za nás, keď sme boli ešte hriešni. Rim 5,8

Ježiš povedal: „Kto položí ruku na pluh a obzerá sa späť, nehodí sa pre kráľovstvo Božie“. Lk 9,62

Anjel povedal Márii: „Ajhľa, počneš, porodíš syna a dáš Mu meno Ježiš. Bude veľký, Synom Najvyššieho sa bude volať, a Pán Boh Mu dá trón Jeho otca Dávida. Lk 1, 31-32

Hovoril Ježiš: „Ak zrno pšeničné, ktoré padlo do zeme, neodumrie, ostane samo, ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu. Jn 12,24

	Slnko		Mesiac	
	vých.	záp.		
1 S Hugo	5.25	18.12		
2 Š Zita	5.23	18.14		
3 P Richard	5.21	18.15		
4 S Izidor	5.19	18.16		
5 N Vincent	5.17	18.18		
6 P Irena	5.15	18.19	☾7.45	V. nedeľa pôstna. Smrtná.
7 U Herman	5.13	18.21		
8 S Albert	5.11	18.22		
9 Š Demeter	5.09	18.23		
10 P Igor	5.07	18.25		
11 S Estera	5.05	18.26		
12 N Július	5.03	18.28		VI. nedeľa pôstna. Kvetná.
13 P Aleš	5.01	18.29	●20.38	Zelený štvrtok. Veľký piatok.
14 U Justína, Hrdoš	4.59	18.31		
15 S Fedor	4.57	18.32		
16 Š Dana, Danica	4.55	18.33		
17 P Rudolf	4.53	18.35		
18 S Andrea, Valér	4.52	18.36		
19 N Veľkonočná nedeľa	4.50	18.38		I. slávnosť veľkonočná. Vzkriesenie Pánovo.
20 P Veľkonočný pond.	4.48	18.39	☽21.58	II. slávnosť veľkonočná
21 U Ervín	4.46	18.40		
22 S Jelena	4.44	18.42		
23 Š Vojtech	4.42	18.43		
24 P Juraj	4.41	18.45		
25 S Marek	4.35	18.49		
26 N Jaroslava	4.37	18.47		I. nedeľa po Veľkej noci.
27 P Jaroslav	4.35	18.49	○21.58	
28 U Jarmila	4.34	18.50		
29 S Lea, Dobrotka	4.32	18.52		
30 Š Miroslava	4.30	18.53		

APRÍL

Kristus hovoril: „*A slávu, ktorú si Ty dal mne, ja som dal im, aby boli jedno, ako my jedno sme.*“

Jn 17,22

Ako ani Syn človeka neprišiel, aby Jemu slúžili, ale aby On slúžil a dal dušu ako výkupné za mnohých. Mt 20,28

A ako Mojžiš povýšil hada na púšti, tak musí byť povýšený aj Syn človeka, aby každý veriaci mal v ňom večný život. Jn 3,14-15

Pamiatku spravil svojim divným skutkom, Hospodin milostivý je a milosrdný. Ž 111,4
Lebo tak Boh miloval svet, že svojho jednorodného Syna dal, aby nezahynul, ale večný život mal každý, kto verí v Neho. Jn 3,16
Kristus hovorí: „Bol som mŕtvy a hľa, som živý na veky vekov a mám kľúče smrti a podsvetia“. Zjav 1,18

Pohltená je smrť vo víťazstve. Kde je, ó smrť, tvoje víťazstvo? Kde je, ó smrť, osteň tvoj? Ale vďaka Bohu, ktorý nám dal víťazstvo v našom Pánovi Ježišovi Kristovi! 1 Kor 15,54-55,57.

Požehnaný Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás zo svojho veľkého milosrdenstva vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej. 1. Pt 1,3

	Slnko		Mesiac		
	vých.	záp.			
1 P	Sviatok práce	4.29	18.54		II. nedeľa po Veľkej noci. Deň matiek (kresťanskej rodiny).
2 S	Žigmund	4.27	18.56		
3 N	Galina, Irma	4.25	18.57		
4 P	Florián	4.24	18.58		III. nedeľa po Veľkej noci.
5 U	Kvetoslav	4.22	19.00		
6 S	Hermína	4.21	19.01		
7 Š	Stanislav, Monika	4.19	19.03	☾ 1.46	
8 P	Ingrída	4.18	19.04		
9 S	Gregor	4.16	19.05		
10 N	Viktória	4.15	19.07		
11 P	Blažena	4.14	19.08		
12 U	Pankrác	4.12	19.09		
13 S	Servác	4.11	19.10		
14 Š	Bonifác	4.09	19.12	● 5.36	IV. nedeľa po Veľkej noci.
15 P	Žofia	4.08	19.13		
16 S	Svetozár	4.07	19.14		
17 N	Gizela	4.06	19.16		
18 P	Viola	4.05	19.17		
19 U	Gertrúda	4.03	19.18		
20 S	Bernard	4.02	19.19	☽ 20.46	
21 Š	Felix	4.01	19.21		V. nedeľa po Veľkej noci.
22 P	Júlia, Juliana	4.00	19.22		
23 S	Želmíra	3.59	19.23		
24 N	Johana, Ela	3.58	19.24		
25 P	Urban	3.57	19.25		
26 U	Dušan	3.56	19.26		
27 S	Iveta	3.55	19.27		
28 Š	Viliam	3.54	19.28	☉ 12.37	
29 P	Vilma	3.54	19.29		
30 S	Ferdinand	3.53	19.30		Nedeľa po Vstúpení.
31 N	Petronela	3.52	19.31		

MÁJ

Alebo či neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého? 1. Kor 6,19

Kristus hovorí: „Ja som dobrý pastier. Moje ovce počúvajú môj hlas, aj ja ich znám a nasledujú ma. Ja im dávam večný život.“ Jn 10,11.27.28.

Preto ak je niekto v Kristu, je nové stvorenie. Staré veci sa pominuli a hľa, nastali nové. 2. K 5,17

Spievajte Hospodinovi novú pieseň, lebo vykonal divné veci! Ž 98,1

Požehnaný Boh, ktorý neodmietol moju modlitbu a neodíal mi svoju milosť!

Ježiš Kristus hovorí: „A ja, keď budem povýšený zo zeme, pritiahnem všetkých k sebe“. Jn 12,32

Ježiš Kristus hovorí: „A ja, keď budem povýšený zo zeme, pritiahnem všetkých k sebe“. Jn 12,32

		Slnko		Mesiac	
		vých.	záp.		
1	P Aleš	3.51	19.32		
2	U Xénia	3.51	19.33		
3	S Karolína	3.50	19.34		
4	Š Lenka	3.50	19.35		
5	P Laura	3.49	19.36	☾16.30	
6	S Norbert	3.49	19.37		
7	N Robert, Turíce	3.48	19.38		I. slávnosť svätodušná. Zoslanie Ducha Svätého.
8	P Medard	3.48	19.38		II. slávnosť svätodušná.
9	U Stanislava	3.47	19.39		
10	S Margaréta	3.47	19.40		
11	Š Dobroslava	3.47	19.41		
12	P Zlatko	3.47	19.41		
13	S Anton	3.47	19.42	●13.06	
14	N Vasíl	3.46	19.42		Trojica Svätá.
15	P Vít	3.46	19.43		
16	U Blanka	3.46	19.43		
17	S Adolf	3.46	19.44		
18	Š Vratislav	3.46	19.44		
19	P Alfréd, Johana	3.46	19.44	☽5.19	
20	S Valéria	3.46	19.45		
21	N Alojz	3.47	19.45		I. nedeľa po Trojici.
22	P Paulína	3.47	19.45		
23	U Sidónia	3.47	19.46		
24	S Ján	3.47	19.46		
25	Š Tadeáš	3.48	19.46		
26	P Adriána	3.48	19.46		
27	S Ladislav	3.48	19.46	○3.58	
28	N Irena	3.49	19.46		II. nedeľa po Trojici.
29	P Peter a Pavol	3.49	19.46		
30	U Melánia	3.50	19.46		

JÚN

Boh je verný, On nedopustí pokúšať vás nad možnosť, ale s pokušením spôsobí aj vyslobodenie.

1. Kor 10,13

Nie vojenskou mocou, ani silou, ale mojím
Duchom – hovorí Hospodin mocnosťí.

Zach 4,6

Hospodin vraví: „Vylejem svojho ducha na
tvoje potomstvo a svoje požehnanie na
tvoju mláď“. Iz 44,3

Svätý, svätý, svätý je Hospodin mocnosťí,
plná je všetka zem Jeho slávy. Iz 6,3

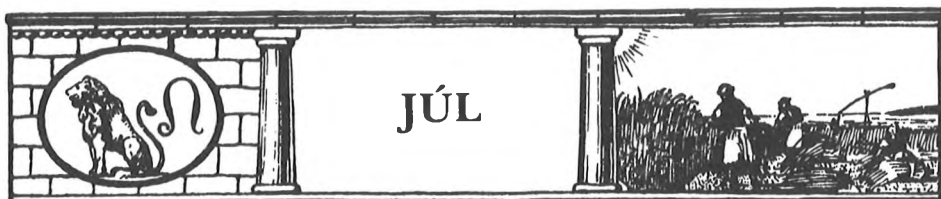

Kristus hovorí: „Kto vás počúva, mňa
počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda“.

Lk 10,16

Ježiš vraví: „Poďte ku mne všetci, ktorí sa
namáhate a ste preťažení, ja vám dám
odpočinutie!“ Mt 11,28

	Slnko		Mesiac	
	vých.	záp.		
1 S Diana	3.50	19.45		
2 Š Berta	3.51	19.45		
3 P Miloslav	3.52	19.45		
4 S Prokop	3.52	19.45		
5 N Cyril a Metod	3.53	19.44	☾ 3.50	III. nedeľa po Trojici.
6 P Patrícia, Patrik	3.54	19.44		
7 U Oliver	3.54	19.44		
8 S Ivan	3.55	19.43		
9 Š Lujza	3.56	19.43		
10 P Amália	3.57	19.42		
11 S Milota	3.58	19.42	● 20.06	
12 N Henrich	3.59	19.41		IV. nedeľa po Trojici.
13 P Margita	4.00	19.40		
14 U Kamil	4.01	19.40		
15 S Karolína	4.01	19.39		
16 Š Drahomír	4.02	19.38		
17 P Bohuslav	4.04	19.37		
18 S Kamila	4.05	19.36	☽ 16.11	
19 N Vincent	4.06	19.35		V. nedeľa po Trojici.
20 P Eliáš	4.07	19.34		
21 U Daniel	4.08	19.34		
22 S Magdaléna	4.09	19.33		
23 Š Vladimír	4.10	19.31		
24 P Božena	4.11	19.30		
25 S Krištof	4.12	19.29		
26 N Anna, Hana	4.14	19.28	○ 19.24	VI. nedeľa po Trojici.
27 P Oľga	4.15	19.27		
28 U Jakub	4.16	19.26		
29 S Marta	4.17	19.24		
30 Š Judita, Libuša	4.18	19.23		
31 P Ignác	4.20	19.22		

JÚL

Viete, že vaša námaha nie je márna v Pánovi. 1. Kor 15,58

Lebo Syn človeka prišiel hľadať a spasit', čo bolo zahynulo. Lk 19,10

Jedni druhých bremená znášajte a tak naplníte zákon Kristov. Gal 6,2

Lebo milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba, je to dar Boží. Ef 2,8

Teraz však takto vraví Hospodín, tvoj Stvoriteľ: Neboj sa, lebo som ťa vykúpil, povolal som ťa mojim menom, môj si ty!
Iz 43,1

		Slnko		Mesiac	
		vých.	záp.		
1	S Lubomír	4.21	19.20		
2	N Gustáv	4.22	19.19		VII. nedeľa po Trojici.
3	P August	4.23	19.18	☾12.25	
4	U Dominik	4.25	19.16		
5	S Jozefína	4.26	19.15		
6	Š Hortenzia	4.27	19.13		
7	P Štefánia	4.29	19.12		
8	S Oskár	4.30	19.10		
9	N Lubomíra	4.31	19.09		VIII. nedeľa po Trojici.
10	P Vavrínecc	4.32	19.07	●3.28	
11	U Zuzana	4.34	19.06		
12	S Darina, Klára	4.35	19.04		
13	Š Lubomír	4.36	19.02		
14	P Mojmír	4.38	19.01		
15	S Marcella	4.39	18.59		
16	N Leonard	4.40	18.57		IX. nedeľa po Trojici.
17	P Milica	4.42	18.55	☽6.01	
18	U Elena, Helena	4.43	18.54		
19	S Vrástislava	4.44	18.52		
20	Š Štátny sviatok	4.46	18.50		
21	P Jana	4.47	18.48		
22	S Tichomír	4.48	18.47		
23	N Filip	4.50	18.45		X. nedeľa po Trojici. (Zničenie mesta Jeruzalema.)
24	P Bartolomej	4.51	18.43		
25	U Ludovít	4.52	18.41	○10.07	
26	S Samuel	4.54	18.39		
27	Š Ružena	4.55	18.37		
28	P Augustín	4.56	18.35		
29	S Luboslav	4.58	18.33		
30	N Benjamín	4.59	18.31		XI. nedeľa po Trojici.
31	P Tichomír	5.00	18.29		

AUGUST

Kristus hovorí: „*Lebo kto by si chcel zachrániť život, stratí ho, ale kto by stratil život pre mňa a pre evanjelium, zachráni si ho*“. Mk 8,35

A tak teda nie ste už cudzinci ani prišielci,
ale ste spoluobčania svätých a domáci Boží.
Ef 2,19

Ako detky svetla žite. Lebo ovocie svetla je
vo všetkej dobrotivosti, spravodlivosti a
pravde. Ef 5,8-9

Lebo od každého, komu bolo mnoho dané,
bude sa mnoho pohľadávať, a komu mnoho
zverili, od toho budú viac žiadať. Lk 12,48

Blahoslavený národ, ktorému Hospodin je
Bohom, ľud, ktorý si zvolil za vlastníctvo.
Ž 33,12

Boh sa pyšným protiví, ale pokorným dáva
milosť. 1. Pt 5,5

		Slnko		Mesiac	
		vých.	záp.		
1	U Drahoslava	5.02	18.28	☾19.16	XII. nedeľa po Trojici.
2	S Branislav	5.03	18.26		
3	Š Belo	5.04	18.24		
4	P Rozália	5.06	18.22		
5	S Viktória	5.07	18.20		
6	N Alica	5.08	18.18		
7	P Regína	5.10	18.16	●12.01	XIII. nedeľa po Trojici.
8	U Mária	5.11	18.14		
9	S Dobruša	5.12	18.12		
10	Š Oleg	5.14	18.10		
11	P Bystrík	5.15	18.08		
12	S Mária	5.16	18.06		
13	N Ctibor	5.18	18.03		
14	P Eudmil	5.19	18.01	☽23.01	XIV. nedeľa po Trojici.
15	U Jolana	5.20	17.59		
16	S Eudmila	5.22	17.57		
17	Š Olympia	5.23	17.55		
18	P Eugénia	5.24	17.53		
19	S Konštantín	5.26	17.51		
20	N Ľuboslav	5.27	17.49		
21	P Matúš	5.28	17.47	○23.40	XV. nedeľa po Trojici.
22	U Móric	5.30	17.45		
23	S Zdenka	5.31	17.43		
24	Š Ľuboš	5.32	17.41		
25	P Vladislav	5.34	17.39		
26	S Edita	5.35	17.37		
27	N Cyrián	5.36	17.35		
28	P Václav	5.38	17.33		
29	U Michal, Michala	5.39	17.31		
30	S Jaromír	5.41	17.29		

SEPTEMBER

Keď ma budete hľadať celým srdcom, dám sa vám nájsť – znie výrok Hospodinov. Jer 29,13-14

Trstinu nalomenú nedolomí a tlejúci knôt
neuhasí. Iz 42,3

Kristus vraví: „Veru, hovorím vám:
Čokoľvek ste urobili jednému z týchto
mojich najmenších bratov, mne ste urobili“.
Mt 25,40

Dobroroč, duša moja, Hospodinovi a
nezabúdaj na žiadne Jeho dobrodenia!
Ž 103,2

Na Neho uvaľte všetky svoje starosti, lebo
On sa stará o vás. 1. Pt 5,7

	Slnko		Mesiac	
	vých.	záp.		
1 Š Brigita	5.42	17.27	☾ 1.30	XVI. nedeľa po Trojici.
2 P Levoslav	5.43	17.25		
3 S Stela	5.45	17.23		
4 N František	5.46	17.21		
5 P Viera	5.47	17.19	● 22.39	XVII. nedeľa po Trojici.
6 U Natália	5.49	17.17		
7 S Eliška	5.50	17.15		
8 Š Eugénia	5.52	17.13		
9 P Dionýz	5.53	17.11		
10 S Slavomíra	5.54	17.09		
11 N Valentína	5.56	17.07		
12 P Maximilián	5.57	17.05	☽ 18.33	XVIII. nedeľa po Trojici.
13 U Koloman	5.59	17.03		
14 S Boris	6.00	17.01		
15 Š Terézia	6.02	16.59		
16 P Vladimíra	6.03	16.57		
17 S Hedviga	6.04	16.55		
18 N Lukáš	6.06	16.53	○ 12.08	XIX. nedeľa po Trojici.
19 P Kristián	6.07	16.52		
20 U Vendelín	6.09	16.50		
21 S Uršula	6.10	16.48		
22 Š Sergej	6.12	16.46		
23 P Štátny sviatok	6.13	16.44		
24 S Kvetoslava	6.15	16.43		
25 N Aurel	6.16	16.41	☾ 8.10	Pamiatka reformácie, obnovenia cirkvi.
26 P Demeter	6.18	16.39		
27 U Sabína	6.19	16.37		
28 S Šimon	6.21	16.36		
29 Š Klára	6.22	16.34		
30 P Alfonz	6.24	16.32		
31 S Aurélia	6.25	16.31		

OKTÓBER

Hospodinove skutky lásky neprestávajú, lebo Jeho milosrdenstvo sa nekončí; obnovujú sa každého rána. P. J. 3,22-23

Ježiš Kristus zahladil smrť a evanjeliom
vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť.
2. Tim 1,10

Vítazstvo, ktoré premošlo svet, je naša
viera. 1. Jn 5,4

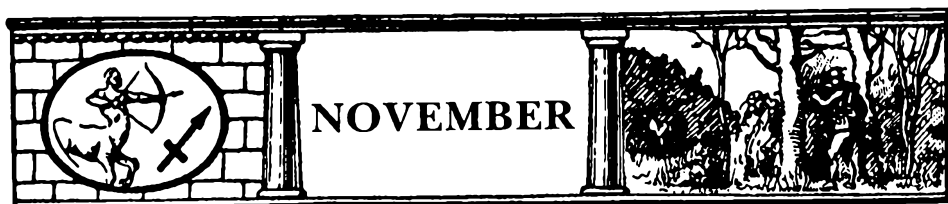

A toto prikázanie máme od Neho, aby ten,
kto miluje Boha, miloval aj brata. 1. Jn
4,21

Uzdrav ma, Hospodine, a budem
uzdravený, zachráň ma, a budem
zachránený. Jer 17,14

Lebo nik nemôže položiť iný základ okrem
toho, čo je položený, a tým je Ježiš Kristus.
1. Kor 3,11

	Slnko		Mesiac		
	vých.	záp.			
1 N Mariana	6.27	16.29		XX. nedeľa po Trojici.	
2 P Pamiatka zosnulých	6.28	16.28	●12.11		
3 U Ida	6.30	16.26			
4 S Karol	6.31	16.25			
5 Š Imrich	6.33	16.23			
6 P Renáta	6.34	16.22			
7 S Denisa	6.36	16.20			
8 N Bohumír	6.37	16.19			XXI. nedeľa po Trojici.
9 P Teodor	6.39	16.17			▷15.01
10 U Marián	6.40	16.16			
11 S Martin	6.42	16.15			
12 Š Svätopluk	6.43	16.14			
13 P Stanislav	6.45	16.12			
14 S Irma	6.46	16.11			
15 N Leopold	6.48	16.10	XXII. nedeľa po Trojici.		
16 P Agneša	6.49	16.09	○23.56		
17 U Klaudia, Gregor	6.51	16.08			
18 S Eugen	6.52	16.07			
19 Š Alžbeta	6.54	16.05			
20 P Félix	6.55	16.04			
21 S Elvíra	6.56	16.03			
22 N Cecília	6.58	16.03			XXIII. nedeľa po Trojici.
23 P Klement	6.59	16.02			◀16.21
24 U Emília	7.01	16.01			
25 S Katarína	7.02	16.00			
26 Š Kornel	7.03	15.59			
27 P Milan	7.05	15.59			
28 S Henrieta	7.06	15.58			
29 N Vratko	7.07	15.57	I. nedeľa adventná.		
30 P Ondrej, Andrej	7.09	15.57			

NOVEMBER

Ježíš Kristus vraví: „Dost máš mojej milosti; lebo moja moc sa v slabosti dokonáva“. 2. Kor 12,9

Hospodin ti oznámil, človeče, čo je dobré a čo žiada od teba: len zachovávať právo, milovať láskavosť a v pokore chodiť so svojím Bohom. Mich 6,8

Ajhľa, teraz je čas veľmi príhodný; ajhľa, teraz je deň spasenia! 2. Kor 6,2

Všetci totiž musíme sa ukázať pred súdnou stolicou Kristovou. 2. Kor 5,10

Majte bedrá opásané a sviece horiace. Lk 12,35

Ajhľa, tvoj kráľ prichádza k tebe spravodlivý a plný spásy. Zach 9,9

	Slnko		Mesiac	
	vých.	záp.		
1 U Natália	7.10	15.56		
2 S Bibiána	7.11	15.56		
3 Š Slavomír	7.12	15.55		
4 P Barbora	7.14	15.55		
5 S Oto	7.15	15.54		
6 N Mikuláš	7.16	15.54	●4.56	II. nedeľa adventná.
7 P Ambróz	7.17	15.54		
8 U Mária	7.18	15.54		
9 S Izabela	7.19	15.53		
10 Š Judita	7.20	15.53		
11 P Hilda	7.21	15.53		
12 S Otilia	7.22	15.53		
13 N Lucia	7.23	15.53		III. nedeľa adventná.
14 P Branislava	7.24	15.53	▷10.32	
15 U Ivica	7.25	15.53		
16 S Etela	7.25	15.54		
17 Š Kornélia	7.26	15.54		
18 P Sláva, Slávka	7.27	15.54		
19 S Abrahám	7.27	15.54	○23.56	
20 N Dagmar	7.28	15.55		IV. nedeľa adventná.
21 P Bohdan	7.29	15.55	○11.23	
22 U Adela	7.29	15.56		
23 S Viktória	7.30	15.56		
24 Š Adam a Eva	7.30	15.57		Štedrý (Dohviezdny) večer.
25 P Vianoce	7.31	15.57		I. Slávnosť vianočná. Narodenie Pána.
26 S Vianoce, Štefan	7.31	15.58	16.21	II. slávnosť vianočná. Pamiatka Štefana mučeníka.
27 N Ján	7.31	15.59		Nedeľa po Vianociach.
28 P Ivana	7.31	15.59	◀2.55	
29 U Tomáš, Milada	7.32	16.00		
30 S Dávid	7.32	16.01		
31 Š Silvester	7.32	16.02		Záver občianskeho roku. Silvester.

DECEMBER

Ako keď matka teší niekoho, budem vás tešiť. – hovorí Hospodin. Iz 66,13

Pozdvihnite hlavy, pretože približuje sa vaša vykúpenie. Lk 21,28

Na púšti pripravujte cestu Hospodinovi,
Ajhľa, Hospodin, Pán prichádza s mocou.
Iz 40,3.10

Radujte sa v Pánovi vždy! Opakujem: radujte sa!
Pán blízko! Fil 4,4.5

Narodil sa vám dnes v meste Dávidovom Spasiteľ,
ktorým je Kristus Pán Lk 2,11
A Slovo stalo sa telom, prebývalo medzi nami,
a my hľadeli sme na Jeho slávu. Jn 1,14
Sláva na výsostiach Bohu a na zemi pokoj
ľuďom dobrej vôle! Lk 2,14

A Slovo stalo sa telom, prebývalo medzi nami,
a my hľadeli sme na Jeho slávu. Jn 1,14
Hospodin milosrdný je a ľutostivý,
zhovievavý a bohatý je v milosti. Ž 103,8

Novoročná kázeň

„NA SVETE MÁTE SÚŽENIE, ALE DÚFAJTE, JA SOM PREMOHOL SVET.“

Ev. Jan 16 kap. 33 v.

Rok nový zase prišiel k nám,
Hor zbožné zraky, srdcia, čelá!
Nech letí k nebies výšinám
Srdc našich prosba vrúcna, vrelá
Až k trónu Krista, Spasiteľa.

Nový rok, nová cesta života. Na čo sa spoľahneme? Na to, čo dáva svet, či na to, čo dáva Ježiš Kristus. To je naša otázka.

Tak ako učeníci sa pýtovali Ježiša, i my dnes sa Ho pýtujeme a ako učeníkom odpovedal, i nám láskave odpovedá: „Na svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet.“ Sú to slová, ktoré povedal pri jeho odchode, pri jeho lúčení sa s učeníkmi. Sú to pravdivé slová toho, ktorý na Vianoce prišiel medzi nás, stal sa človekom, žil s človekom, pomáhal mu a učil ho, čo je vôľa Božia. Tak založil kresťanstvo darujúc mu nádej, vieru i lásku a dajúc seba za príklad, aby ono tak žilo v budúcnosti. Tú budúcnosť sme sa dožili my, ktorí žijeme v tomto pokolení a spolu začíname Nový rok. Žijúc vo veľkých zmenách, na začiatku Nového roka si kladieme otázku, čo nám prinesie budúcnosť, ako ju vítať, ako vstúpiť do nej, koho počúvať, za kým ísť alebo ku komu sa pripodobňovať? To súženie, ktoré On spomína, mnohí sme z nás prežili. Hľadiac na to, čo zostáva po nás, môžeme si uvedomiť, že je to mnoho zúfalstva, sklamaní a smutných spomienok. Toto súženie poznal i On spolu s učeníkmi, žil v ňom, a ako Syn Boží, ktorý plní vôľu Hospodina, potešuje nás, napomína, že Otec nebeský, náš Stvoriteľ, nechce zle človeku. On ho miluje a preto poslal svojho jediného Syna k nám, medzi nás a čaká od nás, aby aj človek s človekom sa miloval. Poukazujúc na svoje súženie, ale i víťazstvo nad zlom, potešuje a posmeľuje nás čo i len vierou horčičného zrnka „ale dúfajte, ja som premohol svet.“ Tak my, ako aj Pánoví učeníci, musíme mať mnoho trpezlivosti a viery, aby sme tieto slová prijali aj do našich srdc.

Výčitka Pánova adresovaná učeníkom „teraz veríte“ sa aj nás dotýka, keď sme v súžení. Hoci učeníci žili s Pánom a poznali jeho skutky, predsa ostali len ľudskými vo svojom chovaní. Keď prišlo na nich súženie, zaváhali a padli, majúc strach, že Pán im nepomôže. Spo-

mentíc si na Ježišove slová „na svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet“ spamätali sa a vo viere v mocného Pána stali sa veľkými a slávnymi. Pán nesklamal svojich učeníkov. Keď ich vystrojil do života, poukázal im aj na ťažkosti a utrpenia tohoto sveta. A tak je správne, veď čo by to bol za otec, ktorý vychovávajúc svoje detky predstieral by im len pekné vyhládky a neupozornil by ich na ťažkosti tohto sveta, slovom klamal by ich. A aký by to bol Kristus, ktorý by nás bol zvädzal a nepripravil na utrpenia tohto života? Život je tvrdá škola a čím sme učenívejšími žiakmi nášho Pána, tým viac platí pre nás jeho slub, že nás neopustí ani v budúcom čase, ani v budúcom roku. On všetko premohol a môže všetko premôcť. Preto nás vždy volá k nemu „Poďte ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, ja vám dám odpočinutie“. To nás volá ten, ktorý premohol svet, premohol všetky pokúšania, premohol smrť. Týmto súženiam sme poddaní aj my na tomto svete. Ale čo posilňovalo Kristových učeníkov v súžení, to posilní aj nás v utrpení: je to dúfanie v istú pomoc Božiu, viera vo víťazstve Kristovej pravdy, pravdy na svete.

Vážení čitatelia. Začíname nový úsek života. Nech je v ňom kus cesty do neba, ktorú v Novom roku vykonáme. Ak to bude cesta súženia, striedania sa zármutku s plačom, cesta bólu a smrti, nebojte sa, tým istejšie je, že ste na ceste do kraľovstva Božieho.

Kto domov kráča, znáša ochotne obtiaže cesty a nehody počasia. A potom Kristus Pán, jeho milé meno s vami. Nech sa vám srdce nestraňuje: „Verte v Boha a verte vo mňa“ hovorí Pán v ev. Jána 14. kap., l. v. Chcete, aby vaša púť do Kanaánu bola v Novom roku požehnaná? Začnite ju v mene Božom, v mene Pána Ježiša Krista, príjmite Ho do srdca, verte v Neho a On vás bude požehnávať.

Ty však Ježiš požehnaný
K radosti, sláve nám,
I v tomto roku zostaň s nami,
Ježišu drahý, požehnaný.

Amen

Juraj Bálint
evanjelický farár

 ČABIANSKY RODINNOHISTORICKÝ KALENDÁR

JANUÁR

Grieč Pred 241 rokmi 2-ho januára 1751 vo veku 81 rokov zomrela vdova Tomáša Grieča Helena. Meno manžela – Tomáš Grieč – sa nachodí v zozname mien poddaných, ktorí zutekali z Novohradu; v roku 1720 zutekal z Kokavy do Čaby. Čo sa týka dátumu, možno sa svedkovia mylíia, lebo v daňovom súpise z novembra 1720 jeho meno sa už nachádza medzi tunajšími. V roku 1723 je členom čabianskeho predstavenstva a je prvým obchodníkom znovuosídlenej Čaby. Pravdepodobne zomrel v roku 1724, lebo už do zoznamu mien z roku 1725 zapísali horeuvedenú vdovu; vo forme „Relicta Thomae Grics“ (poradové číslo 53).

V tradičnom remesle pokračuje jeho syn Michal, ktorého zvečnili v daňovom súpise z roku 1728 v maďarskej podobe – Mihály Görög – a prívlastkom „gracus“. V 18. storočí latinským slovom „gracus“ označovali obchodníkov gréckeho pôvodu, ale toto dokazujú aj zo slovenského slova Grék, grécky utvorené mená Grécz, Grecz, Grecs, Grics, Grjecz, Grjecs nachádzajúce sa v dávnejších dokladoch, ďalej aj konečná forma mena Grieč/Griecs.

V dnešnom zozname čabianskych mien môžeme identifikovať rozvetvené potomstvo Griečovcov práve na základe ich dvojitého pomenovania, hlavná vetva je Grieč-Tomo, ktorá vznikla z mena vnuka Tomáša, toho Michala Grieča, ktorý sa 18. novembra 1764 oženil v Čabe. Ďalšie dvojité mená Grieč-Káman, -Kámán, -Kálmán, -Farkas vznikali uzavieraním manželstiev.

FEBRUÁR

Lipták Z novohradskej Turičky v roku 1715 Juraj Lipták, v roku 1719 jeho brat Michal utiekol na Čabu. Toto tvrdenie už aj preto je pozoruhodné, lebo podľa prvého „spravodajstva“ z našej obce, z daňového súpisu datovaného z 25-ho januára 1717 medzi vymenovanými 22 menami meno Lipták sa nenachádza, pravda, čo neznamená, že tu Juraj Lipták ani bývať nemohol.

V Čabe jeho mena prvý raz dočítať sa môžeme v súpise z novembra 1720. S jeho bratom Michalom sa zvlášť nestretávame, ale v daňovom súpise z roku 1725 sa spolu nachádzajú, práve medzi presídlencami, ktorí

odišli do Abonyu v Peštianskej župe. V zozname mien Michal Lipták figuruje pod vlastným menom, ale vedľa mena Juraja sa nachádza prezývka „Kittka“. (V dávnejších údajoch ešte Kitko, odvodené od slovenského slova kytka, kyticčka, kytica. Meno Lipták je zemepisného pôvodu poukazujúce na liptovský kraj.) Je tomu 249 rokov, keď 14-ho februára 1743 umrela Žofia, matka Juraja Liptáka („Lipták György mater, Zsófia“), podľa matriky vo veku 106 rokov. Stará matróna bola matkou bratov Liptákovcov, ktorí sa presídlili do Abonyu. Čoskoro po smrti svojej matky 26-ho mája zomrel aj sám Juraj Lipták, žil 70 rokov. Už ho nevedeli pochovať „v abonyskom obleku“ zhotovenom medzi Maďarmi, lebo mu ho srbskí vojaci z Aradu, ktorí v roku 1735 obsadili Čabu, ukradli. Kedy sa Juraj Lipták vrátil z Abonyu, to sa presne nevie, ale v decembri roku 1728 už aj tri doklady dokazujú jeho tunajší pobyt; v 30. roku svojho života vtedy umrel jeho syn Michal, ktorého dcéru Katarínu už „posthumus“ zapísali do matriky (narodila sa po smrti svojho otca). (Vdova Michala Liptáka v roku 1730 sa znova vydala. Do tejto rodiny sa priženil Tomáš Čičeľ spolu s manželkou, zdediac aj prezývku mŕtveho manžela Kitku, takto sa Tomáš Kitko stal z neho.) Tretí doklad je záznam krštenia dieťaťa mladšieho Juraja Liptáka. Aj mladší Juraj sa za mladi pomínul, 20-ho apríla 1732, keď ho postihla smrť, mal 29 rokov.

Jednu vetvu potomkov Juraja Liptáka tvoria Liptákovci, druhou vetvou známych mien Békéšskej Čaby sú Kitkovci.

MAREC

Farkaš/Farkas Je tomu 228 rokov, ako 8-ho marca 1764 v 75. roku svojho života umrel Matej Farkaš, ktorý aj dvakrát – v rokoch 1740 a 1743 – vykonával funkciu sudcu (orátora) Čaby. Jeho pôvod nepoznáme. (Podľa správ Ludovíta Haana rodina Farkašovcov pochádza z gemersko-malohontianskeho Rimavského Brezového, ale v Čabe sa nachádzalo viacero rodín s týmto menom, a Haanov údaj sa pravdepodobne týka Jána Farkaša, lebo v daňovom súpise z roku 1728, poukazujúc na jeho pôvod, zaregistrovali ho pod menom Brezovský. V tomto súpise sa nachádza aj meno hlavy rodiny Ondrej Farkaš, ktorý v pozdejších údajoch sa nachádza už pod slovenským menom Vlčko.)

S menom Mateja Farkaša prvý raz sa stretávame medzi dokladmi matriky z roku 1728; jeho rovnomenný syn 16-ho júna sa „vo vode

Kereša utopil“. Toto pomenovanie sa vzťahuje pravdepodobne na gerlianske rameno Bieleho Kereša, lebo cez Čabu pretekajúci kanál – v jazyku starých tiež Kerešom menovaný – bol len v roku 1777 vykopaný. Matej Farkaš bol človek nepokojnej povahy, lebo s jeho menom v súvislosti s bitkami sa stretávame aj ako iniciátorom a tiež ako trpiteľom.

1-ho mája 1740 medzi vojakmi kapitána Gottlieba Frieda Mittlera ubytovanými na Čabe a medzi obyvateľstvom vypukla hromadná bitka, počas ktorej viacerí boli ťažko zranení, citujem z hlásenia „čabianskych richtárov a prísazných“ zhotoveného v maďarskej reči: „...Sudca Mathias Farkas počas bitky práve tade sa túlajúc bol tak silne zranený, že felčiar z jeho hlavy kosti musel povyberať a z postele za šesť týždňov nemohol vstať a ešte dosiaľ má poobväzované rany.“

V inom prípade – toto sa stalo v roku 1744 – zbil sa s Pavlom Vargom, richtárom z roku 1738. Za ich čin vtedajší zastupiteľský zbor ich odsúdil na peňažnú pokutu v hodnote 12–12 zlatých forintov, čo nebola malá suma, ale prišla vhod do peňažnej bedne obce.

APRÍL

Meliško Pred 241 rokmi 16-ho *apríla* 1751 umrel Michal Meliško. Mal 69 rokov. S jeho menom sa prvý raz stretávame v daňovom súpise z roku 1725. Podľa Ľudovíta Haana na Čabu sa presídlil z Novohradskej župy z Luboreči. Že bol novohradského pôvodu, to je isté. Totiž v roku 1735 ako člen vrchnosti on pripravoval pre vojsko táborenie pod gyulanským hradom pre Čabu vyrúbaných 100 metrákov chleba a 378 holieb pálenky. Vrchnosť k dodávkovej porcii pridala aj „spotrebu“ tunajšieho vojska. Ráči, čiže Srbi vypili 21 okov vína, z toho rabovaných 63 litrov. Óbešter János Beleznai župný „commendáns“ toto potvrdzuje v jednej kvitancii, spomedzi Čabanov jedným z podpísaných bol „Meliskó Miska alias Neógrády“. Jeho rovnomenný syn – mladší Michal – bol v službách obce, bol „dráboom“ usadlosti. (Popri obecných úradníkoch zriadenec v uniforme, vykonávajúci službu, v jednotlivých prípadoch aj ako výkonný orgán.)

Rodné meno Meliško vzniklo z maznavej formy slovenského mena Melichar. V Békéšskej Čabe medzi menami sa nachádzajú aj tri jeho varianty: Meliš – skrátaná maznavá forma – a rodné meno vo forme zdobneliny Meliška, Meliško utvorené príponami -ka, -ko.

MÁJ

Novák Pred 242 rokmi 3-ho *mája* 1750 vo veku 71 rokov umrel Ondrej Novák, richtár Čaby z roku 1733. Utielkol z Novohradskej stolice (z usadlosti Herencsény) ešte v roku 1718. Medzi čabianskymi dokladmi s jeho menom sa prvý raz stretávame v daňovom súpise pochádzajúcom z roku 1721, ale ho nájdeme aj v súpisoch z rokov 1723, 1725, 1728 a 1730.

Z matričných dokladov 5 jeho dospelých detí som vedel identifikovať: v roku 1735 syn Juraj s Máriou Zemanovou a dcéra Helena s Jakubom Čjákim uzavreli manželstvo.

V roku 1736 dcéru Juditu Adam Pristavok zaviedol pred oltár.

V roku 1749 už v Čabe narodené jeho deti uzavreli manželstvá, syn Ondrej s Katarínou Galádikovou a dcéra Mária s Pavlom Lenhartom.

Rodinné meno Novák je slovanského pôvodu a vzniklo z miestneho mena, viď: Mátranovák, Nyitranovák, – obsah miestneho mena: nový, noví usadlíci.

JÚN

Žilinský Pred 227 rokmi 28-ho *júna* 1765 vo veku 65 rokov umrela Helena, vdova Žilinského, „Zsilinszki vidua, Ilona“.

Kto bola táto vdova? V nej môžeme čítať otcových predkov tej rodiny Žilinskovcov, ktorí koncom 19. a začiatkom 20. storočia zohrali značnú rolu vo verejnom živote Čaby, resp. predkov Endre Bajcsy-Zsilinského.

Jej manžel – Ján Žilinský – figuruje už aj v daňovom súpise z januára 1720, ale potom jeho meno zmizne, a len v súpise o škodách z roku 1735 sa znova vynorí. Srbskí vojaci aj jeho vyrabujú, ale jeho škoda nie je značná; zobrali jeho manželkinu partu, remene na náčinie a jednu kapsu.

Matka Jána Žilinského – Dorota – umrela na Čabe vo veku 80 rokov 22-ho apríla 1729.

Hlava rodiny v septembri sa stal obeťou tej veľkej morovej epidémie, ktorá sa začala v lete 1738. Jeho vek je neznámy, epidémia v priebehu troch mesiacov si vyžiadala 65 obetí, nie je teda div, že farár Samuel Burian na konci zaznamenával už len mená umretých.

Deti Jána Žilinského:

Helena, v roku 1740 sa vydala za istého Petra.

Dorota, ju v roku 1747 istý komlóšsky mladík – Matej Tóth – vzal za ženu a odviezol ju so sebou na Slovenský Komlós.

Michal, ktorý sa 26-ho augusta 1728 už tu narodil, v roku 1749 si vzal za ženu Máriu, dcéru čabianskeho vínneho richtára Juraja Hrachovského.

Ján 5-ho novembra 1758 uzavrel manželstvo s Helenou, dcérou Martina Rataja.

Juraj, najmladšie dieťa, narodil sa 4-ho februára 1738, v roku 1765 si vzal za ženu Dorotu, dcéru Jakuba Mokoša.

JÚL

Knihár 237 rokov je tomu, čo 1-ho júla 1755 vo veku 46 rokov umrel prvý knihár Čaby Ján Knihár.

Presný dátum jeho usadenia sa v Čabe nepoznáme, prvý matričný doklad v septembri 1738 nás informuje o ňom, toto je záznam o krste jeho dieťaťa Žofie, v ktorom ho, poukazujúc na jeho zamestnanie, zvečnili ako „Compactor János“. (Compactoris, latinsky knihár.) Pravdepodobne pochádza z Jelšavy, z Gemersko-malohontianskej stolice, načo usudzujeme na základe toho, že jeho dieťa Jána v doklade z apríla 1744 zapísali pod menom Jelšovský, utvoreného zo slovenského pomenovania Jelšavy.

Konečná forma mena Knihár (Knihar, knihár) prvý raz sa vyskytuje v krstných dokladoch jeho syna Juraja z 9-ho januára 1755. O niekoľko mesiacov neskoršie otec zomrie, v zázname o jeho smrti sa zvečnila formula „Jelsovszki János compactoris“.

Jeho vdova Dorota 26-ho novembra 1758 uzavrela nové manželstvo s krajčírom (sartoris) Tomášom Ambrušom. Vdova bola už tretou manželkou Tomáša Ambruša a všetky tri mali meno Dorota.

AUGUST

Dianiš Pred 245 rokmi 29-ho augusta 1747 vo veku 61 rokov umrel jeden z prvých vedúcich osobností znovuosídlenej Čaby Jakub Dianiš. V roku 1734 je richtárom obce, ďalej v troch prípadoch – 1730, 1741, 1744 – bol sudcom, ale aj v čase veľkej morovej epidémie je členom čabianskej vrchnosti.

V roku 1728 bol prvým známym kurátorom – opatrovníkom – znovuoorganizovanej evanjelickej cirkvi tým Samuelom Burianom, ktorý sa v roku 1728 z Aszódu dostal sem. Prvýkrát v roku 1720 v novembri datovanom daňovom súpise môžeme čítať jeho meno vo forme „Dienis“. Tento variant pripomína starú formu dnešného mena Dénes, dávno Dienes, ale aj medzi dnešnými menami sa nachádzajúci tvar Dianis vznikol na vplyv slovenského mena Dionýz. (Ja sa ešte z detstva pamätám, že toto meno v dnešnom železničnom cintoríne na jednom náhrobnom kameni som takto mohol čítať: Gyianis.)

V skorých dokladoch evanjelickej matrikuly Jakub Dianiš nefiguroval pod týmto menom, ale pod menom Bzovský, poukazujúc na miesto pôvodu (Novohradská stolica, Bzovík).

Jeho vdova Mária umrela 22-ho marca 1750, žila 59 rokov.

SEPTEMBER

Bánsky Znalci miestnej histórie nášho mesta vedia, že prvým richtárom znovuosídlenej obce bol Juraj Bánsky, ktorého meno zvečnili v daňovom súpise osídlenia z roku 1717. (Pravdou je však, že jeho rodné meno nebolo Juraj – Georgius –, ale Gregor – Gregorius.)

Ale s menom Bánsky bola známa aj ďalšia rodina medzi prvými obyvateľmi, a to v daňovom súpise z roku 1723: Bánszki János. Je tomu práve 245 rokov, že 19-ho *septembra* 1737 umrel ako 78 ročný.

Ale jeho pôvodné rodinné meno bolo Benčo; pod menom „Bencsev János“ ho zaznamenali medzi novohradskými ubehlými poddanými, do Čaby prišiel v roku 1720 z Cinobane.

Jeho syn – mladší Ján – v roku 1723 sa už tu oženil, vzal si za ženu Máriu, tú vnučku Ondreja Behana, ktorého meno sa tiež nachádza v daňovom súpise z roku 1717. Mladý Bánsky v roku 1745 bol prísažným členom predstavenstva. Umrel 57 ročný v roku 1752, v smrtnom doklade je zapísaný vo forme „Bánszki János alias Bencsó“, ale táto vetva rodiny pôvodné svoje meno už nikdy viac nepoužívala.

Avšak druhý syn starého Jána Bánskeho – Štefan – nezanechal meno Benčo, takto (Bencsó) ho môžeme čítať aj v súpise z roku 1725 v zozname mien vystaňovalcov; odišiel do Boršodskej stolice do obce Oszlár. Začiatkom 1740-tych rokov sa ale prisťahuje naspäť, lebo v svadobných dokladoch z roku 1744 aj dve jeho deti figurujú – Štefan a Alžbeta –, ale aj sám Štefan Benčo umrel na Čabe 28-ho augusta 1754, žil 66 rokov.

Medzi menami dnešnej Békéšskej Čaby obidve mená sú známe, dnešní potomkovia vari už ani nevedia, že potomkovia figurujúci pod rozličnými menami pochádzajú od toho istého predka.

OKTÓBER

Békésy Pred 251 rokmi 6-ho *októbra* 1741 vo veku 70 rokov umrel Ondrej Békésy. Spomedzi skorých daňových súpisov v zozname z roku 1730 sa stretávame s jeho menom, keď si len úradníci, ktorí robili súpis v roku 1725, nerobili žarty z ďalších pokolení, a nimi zapísaný „Békésy Mihály“ pod týmto menom by bol hlavou našej rodiny. – Tušiteľné je z jednej strany, že rodinné meno poukazuje na Békés, ktoré sa v maďarčine tvorí príponou -i, že zodpovedá slovenskej odvodzovacej prípone -ský, a z druhej strany o Ondrejovi Békéskom už aj skôr disponujeme dokladmi: v roku 1723 jeho dcéru Máriu berie za ženu syn vtedajšieho farára Jakub. Mladý pár pravdepodobne spolu s prvým farárom obce Jánom Šuhajdom odišiel z Čaby, podľa Ľudovíta Haana „...niekde na Zadunajsko“.

Pôvodné rodisko Ondreja Békéskeho nepoznáme. Jeho pôvod zo susedného Békésu nie je prijateľný ani v tom prípade, ak forma zápisu ich rodinného mena v starých matričných dokladoch ukazuje vplyv békésskeho i-zujúceho nárečia; napr. „Bikiszki, Békiszki, Békeszki“, totiž mohlo to byť písomnou praxou doby, lebo aj v dokladoch poukazujúcich na Berinčok to nachádzame takto: „Birin“, alebo aj v pomenovaní vtedajšej časti osady obývanej Slovákmí: „Kisbirin“.

NOVEMBER

Áchim Kto pozorne číta moje doklady, mohol prísť na to, že podľa dávnych tradícií v Čabe november bol obdobím uzavierania manželstiev. Čo sa vytvorilo prirodzene následkom roľníckeho spôsobu života, totiž dovtedy sa dokončil jesenný zber, naplnili sa komory, bolo času na svadby s účasťou mnohých hostí.

Aj história čabianskej rodiny Áchimovcov sa začína novembrovým svadobným dokladom: 238 rokov je tomu, že 24-ho *novembra* 1754 Ján, syn Juraja Áchima a jeho manželky Doroty z Cinkoty pred oltár zaviedol Máriu Pristavkovú narodenú už v Čabe v roku 1740. Otec nevesty – Ján Pristavok – do Čaby sa presídlil z novohradského Bzovíka a dostal

prezývku Štrbavý, možno touto ho rozlišovali od ostatných Pristavkovcov, ktorí prišli z Veľkej Stracinej. Trikrát bol richtárom obce – 1760, 1769, 1770 – a dva razy – 1750, 1764 – zastupoval i funkciu sudcu.

Mladý manžel sa teda priženil do dobrého miesta. Jeho dcéru Helenu narodenú 24-ho septembra 1758 zaregistrovali nie jeho, ale menom Pristavok. 24-ho júna 1761 sa im narodili dvojčatá – Ladislav a Matej. Narodenie dvojčat bolo známe aj v iných rodinách, ale že by bolo dieťa dostalo krstné meno Ladislav, to bolo mimoriadne. Keď neberieme do ohľadu zo súpisu z roku 1717 človeka neznámeho osudu Ladislava Szabóa, tak toto bol prvý takýto prípad v znovuosídlennej Čabe aj napriek tomu, že toto krstné meno pochádza zo staroslovanského mena Vladislav.

Zemiansky pôvod rodiny Áchimovcov patrí do okruhu rodinných povestí, ale nie je prijateľné ani odvodzovanie mena Áchim z tureckého mena Achmed. Podľa mojej mienky omnoho oprávnenejšie je pátranie po poslovenčenom nemeckom pôvode, odvodzovanie od mena Áhim (samostatné skrátenie mena Joachim). Takto aj rodinné meno Áchim sa môže zaradiť do toho okruhu, do rodiny ktorého patria i čabianske mená Šajben, Flender, Rajtár.

DECEMBER

Jánovský Pred 239 rokmi 21-ho *decembra* 1753 vo veku 74 rokov umrela vdova Katarína, v daňovom súpise z roku 1723 zaregistrovaná pod poradovým číslom 113 menom „vidua Janovszky Katolla“. Bola manželkou čabianskeho richtára Pavla Jánovského, ktorý v roku 1720 v januárovom daňovom súpise figuroval na prvom mieste.

Meno Pavla Jánovského sa nachádza aj v súpisoch z novembra 1720 a z roku 1721. Predpokladá sa, že umrel v roku 1722, lebo do súpisu z roku 1723 zaregistrovali už jeho vdovu. V tomto súpise síce nachádzame istého občana Pavla Jánovského, ale to bol rovnomenný syn hlavy rodiny, ktorý sa pomínul.

Rodina Jánovských pozdejšie už nezastávala verejné funkcie, – síce jednou z výnimiek bol starší brat Jánovského, Štefan, ktorý v roku 1732 bol členom predstavenstva, – ale vždy patrili medzi zámožnejšie rodiny. O pravdivosti tohto výroku sa môže presvedčiť každý, keď vyjde do železničného cintorína a tam si pozrie náhrobné pomníky potomkov Jánovskovcov nachádzajúce sa v prvom rade.

Rodinné meno Jánovský poukazuje na osadu Rimavské Janovce v Gemerskej stolici. Či ozaj pochádzali odtiaľ, bohužiaľ, o tomto nemáme doklady. Miestne meno Janovce je odvodené od rodného mena privlastňovacou príponou, vlastne jeho význam je: Jánovo vlastníctvo, dedina istého Jána.

(Rodinnohistorické úryvky sú zo štúdie v rukopise Miklósa Borna: Békéšska Čaba v zrkadle rodín.)

Born Miklós
Preložil: *Ch.*

Mali by sme

Mali by sme ísť
hľadať krásu krás
dokiaľ nám hovíe
tento krátky čas
a spolu jarné
kvietky ovoňať
na skutočnosti
stále oči mať
byť skromnejšími
a šetriť sľubmi
aby sme boli
aj v núdzi kludní
a život už raz
ozajstnejšie žiť
a vždy všade
len Človekom byť.
Juraj Dolnozemský

Harfa svätých

400. výročie narodenia Juraja Tranovského (1592–1637)

V Poľsku, v sliezkom mestečku Cieszyn (Tešín), sa narodil evanjelický kňaz Juraj Tranovský. Jeho meno, po latinsky *Tranoscius*, dodnes chráni najmä spevník po ňom pomenovaný a v slovenských cirkevných spoločnostiach na celom svete dodnes používaný. On mu dal latinský názov: *Cithara sanctorum* (Harfa svätých), ale tento titul zanikol, ľud si ho neosvojil.

Prvé vydanie vyšlo r. 1636 a odvtedy už viac ako stokrát ho vydali. Jeho rozsah mnohonásobne narástol, ale základ, rozdelenie, teologický a liturgický charakter, ostal ten istý, ako ho Tranovský skoncipoval. Vo viacerých evanjelických cirkvách, po Biblii a po Malom Katechizme M. Luthera, je to najviac používaná, obľúbená, populárna kniha. Tak je to aj v Maďarsku v slovenských cirkevných zhromaždeniach. My máme aj domácu, békéščabiansku publikáciu.

Mládenec poľského pôvodu študoval v Sliezku, potom v nemeckých mestách, v meste Lutherovom Wittenbergu a v Prahe. V roku 1612 je pomocným profesorom v Prahe, odtiaľ sa dostal do moravského Holešova ako rektor, a v 1616 vo Valašskom Meziříčí sa stal farárom. Jeho život s viacerými protestantskými bratmi vtedy sa dostal do búrlivých historických časov. Nasledoval najtvrdší úsek protireformácie, takzvaná 30-ročná vojna (1618–1648). Knieža Ferdinand Habsburg (neskoršie cisár Ferdinand II.) vo väčšine Rakúska evanjelickú vieru vyplienil. Ale Česi povstali, lebo právo zvrchovanosti, čo od Rudolfa dostali, bolo porušené. Následkom toho vypukla vojna. Prvá fáza tejto vojny priniesla neúspechy protestantom. 8. novembra 1620 pri Prahe v bielo-horskej bitke cisár vyhral, čoskoro nasledovalo poddanie celých Čiech a prísna rekatolizácia.

Vyhнали každého, kto nebol ochotný podriaďiť sa. Aj Tranovský musel utekať. V roku 1623 musel pretrpieť väznenie, potom r. 1625 ho navždy vyhнали z Moravy. Vtedy v sliezkom Bielsku dostal zamestnanie. Potom, keď ho aj odtiaľ vyhнали, dostal sa do starého Uhorska. Na začiatku r. 1628 na Oravskom zámku, r. 1631 v Liptovskom Sv. Mikuláši dostal farský úrad. Pán Boh tvrdo skúšal jeho vieru, bol na hraniciach telesných a duševných síl, ale on považoval za zvláštnu milosť Hospodina to, že sa dostal sem.

Z vďaka Bohu a z horlivej služby svojím zverencom dal sa do vážnej práce, aby ich posilnil v ich viere a v učení evanjelia. Už v r. 1628 vydal zbierku náboženských básní, v r. 1635 ďalšiu knihu Phiala odoramentorum, vlastne sú to české prozaické modlitby a r. 1636 zostavil spevník pre slovenských evanjelikov. Napísal ho na obranu viery.

Prvé vydanie obsahovalo 414 piesní. Z nich 248 je zbierka z rozšírených takých českých piesní, ktoré majú lutherský charakter. Opravil a zmenil im obsah, ak bol protikladný voči učeniu čistého evanjelia. Druhým prameňom mu boli piesne Luthera, od ktorého preložil 29, z latinčiny 8, a od rôznych nemeckých autorov 32 piesní.

Ale on napísal samostatne 90, prekladaním a s prepracovaním spolu 159-mi piesňami rozmnožil spevník.

Piesne zostavil podľa liturgického poriadku. Tento poriadok uchoval slovenské služby Božie na základe evanjelia, či už v prenasledovaní, či v dobe liberálne racionalistickej.

Tieto piesne z hľadiska vierovyznania sú bezchybné. V centre stojí Ježiš Kristus. "Rozumná a šťastná metóda" – píše profesor Beblavý, jeden z jeho hodnotiteľov. – „Že Tranovský čisté učenie prednášal v tvare cirkevných piesní, tak naši predkovia to najľahšie porozumeli, obľúbili si a zachovali". Zaslúži si, aby sme ho slovenským Lutherom nazvali.

Kantorom predpísal tieto povinnosti:

1. aby poznali poriadok služieb božích, 2. nech poznajú cirkevné piesne a patričné súvislosti, 3. aby vedeli vybrať k príležitosti súce piesne, 4. aby boli rozumnými a vážnymi riaditeľmi cirkevného spevu.

Aj z hľadiska ľudovo-národného je Tranoscus dôležitým dielom. Najmä vo fíliách povzbudzoval na ľudovo-národno-jazykové vedomie, čo iné knihy nedokázali dosiahnuť.

Po niekoľko mesiacov mohol ešte aj on spievať si vydané piesne, ale 29. mája v r. 1637, v 45. roku bol zavolaný domov od Pána Života.

Na uctenie si jeho pamiatky na Slovensku utvorila sa spoločnosť. Zbierku piesní v roku 1935 preložil do maďarského jazyka Jozef Victorisz.

Kovács Pál

Učiteľ národov

K 400. výročiu narodenia J. Á. Komenského

28. marca 1592 sa narodil svetoznámy pedagóg, protestantský filozof a biskup Jednoty bratskej Ján Ámos Komenský, pôvodom moravský Slováč. Je významnou postavou českej i slovenskej barokovej literatúry.

V časoch prenasledovania protestantov v Čechách a na Morave (po víťazstve Habsburgovcov r. 1620) prešiel do Poľska. Ako exulant pôsobil aj v Anglicku (kde mal zreformovať školstvo), vo Švédsku (kde písal učebnice), v Holandsku, a začas žil aj v Uhorsku. V r. 1650 prišiel na pozvanie Juraja Rákócziho I. a Zuzany Lórántffyovej do Blatného Potoka (Sárospatak), kde založil školu a tu napísal svoje najznámejšie dielo *Orbis pictus* (Svet v obrazoch). Komenský písal česky a latinsky, predovšetkým pedagogické diela, napr. *Didactica magna*, *Informatorium školy materské*, *Janua linguarum reserata* (Dvere jazykov otvorené), ale tiež napr. nábožensko-filozofickú alegóriu *Labyrint sveta a raj srdca*.

Jeho pedagogické názory boli na tú dobu úplne nové. Žiadal vzdelanie pre každého, pre chudobného i bohatého, pre chlapcov i pre dievčatá. Škola má byť spätá so životom, má rozvíjať nielen vedomosti a rozum, ale aj cit a charakter. Vyučovacím jazykom má byť jazyk materský. Za svoje pedagogické dielo bol nazvaný „učiteľom národov“.

Zomrel r. 1670 v holandskom Amsterdame a tam je aj pochovaný. Jeho dielo sa stalo stálym prameňom štúdia nasledujúcich generácií. Napríklad Komenským sa inšpiroval pri svojej pedagogickej práci aj Samuel Tešedík (1742–1820) v Sarvaši. K 200. výročiu narodenia slávneho pedagóga vydal Johann Amos Commenii *Oratio de cultura ingeniorum* ... (reč Komenského prednesená 24. novembra 1650 v Blatnom Potoku). Toto vydanie malo veľký ohlas v Uhorsku.

Za jedného z najvýznamnejších komeniológov sa pokladá (tiež) dolnozemskej Slováč Ján Kvačala (1862–1934), ktorý svoje gymnaziálne štúdiá absolvoval na Sarvaši.

Dr. Miroslav Kmet

Komlóšsky kňaz (K 250. výročiu narodenia Pavla Valaského)

Desať rokov bol v Slovenskom Komlóši ev. kazateľom povestný slovenský literárny historik, člen Učenej spoločnosti malohontskej, Pavol Valaský (vtedajším pravopisom Pavlo Wallaszky).

Narodil sa v obci Baďan (v Honte, okolie Banskej Štiavnice) 29. januára 1742 v roľníckej rodine. Študoval v Banskej Štiavnici, Rábe (Győr) a v Bratislave. Dva roky (1761–63) robil vychovávateľa u jednej rodiny v Lučenci, pretože ako chudobný študent musel si získať prostriedky na ďalšie štúdiá v Nemecku. Asi tri roky študoval v Lipsku, kde ho, medzi inými, učil aj syn Mateja Bela – Ondrej Karol Bel. Navštívil i ďalšie univerzity – Halle, Wittenberg, Berlín. Získal rozsiahle vzdelanie a ovládal viaceré jazyky: slovenčinu, češtinu, latinčinu, nemčinu, maďarčinu, gréčtinu a hebrejčinu.

Už ako študent bol literárne činný. Napísal rozpravu o Verbőczihovom zákonníku *De Stephano Verbőczio...* (Lipsko 1768) a spis o uhorskej literárnej minulosti za vlády Mateja Korvína (*Tentamen historiae litterarum sub rege gloriosissimo Mathia Corvino de Hunyad in Hungaria*, Lipsko 1769).

Po návrate z Nemecka prijal miesto ev. kňaza v Slovenskom Komlóši (1769–80), neskôr (1780–83) prešiel do Cinkoty (dnes súčasť Budapešti) a od 12. júla 1783 až do konca svojho života (24. septembra 1824) žil v Jelšave, kde dosiahol i hodnosť seniora gemerského seniorátu.

Počas svojho pôsobenia v Tótkomlóši sa oženil v Bratislave so Zuzanou Palumbini (1771). Svadobná gratulácia sa začínala takto: „Dvojí cti hodný Pán, vážny a učený, pan Pavel Valaský príjmením řečený, v Komlóši potřebné pomoci nemaje, přišel ji hledati do cizího kraje...“

Spomedzi viacerých prác napísaných v Komlóši je veľmi dôležitá *Analecta ad Historiam... Possessionis Komlós... Anno 1779* o osídlení a rozvoji tejto dolnozemskej slovenskej obce.

Najvýznamnejšie Valaského dielo je *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria* (Bratislava – Lipsko 1785, 2. dopl. vyd. Budín 1808), čiže Prehľadné dejiny literatúry v Uhorsku. Obsahovali zoznam všetkých spisovateľov Uhorska a ich diel od najstarších čias. Dielo podáva zaujímavú charakteristiku doby a prehľad uhorského školstva. Valaský

ako literárny historik prekonal svojich predchodcov (Nemec Dávid Czwitinger, Slovák Michal Rotarides) a neskôr jeho dielo poslúžilo ako dôležitý prameň pre literárnych historikov národného obrodenia (napr. Bohuslav Tablic: Paměti).

V Jelšave bol jedným zo zakladateľov gemerskej seniorátnej knižnice. Spracoval dejiny ev. cirkvi jelšavskej (Výtah historický o cirkvi evang. Jelšavské, 1786) a Jelšavy sa týka i Dobré a zlé užívání domú Božích (Banská Bystrica 1786, reč pri posviacke nového jelšavského kostola) a Pamětnosti Jelšavské a Muránské (1786). Napísal i ďalšie práce česky a latinsky.

Pobyt Pavla Valaského v Komlóši mal veľký význam pre literárny život obce a závažnosťou jeho tvorby i Uhorska vôbec. Po jeho odchode Slovenský Komlós nemal dlhé roky osobnosť s ním porovnateľnú.

Dr. Miroslav Kmet

Pieseň

Na doline biela ruža,
na rovine červená.
A tá moja verná duša
obe oči verné má.

Verné oči, verné srdce,
zdá sa mi, už nie som sám.
Sú to veci na svet súce,
akých viacej nepoznám.

Na doline útla ruža
na rovine rozvitá.
A tá moja verná duša
v záhrade mi rozkvitá.

Alexander Kormoš

„Kto hojne rozsieva, hojne bude aj žať!“ (2. Kor 9,6)

Pred 250 rokmi sa narodil *Samuel Tešedík*, mladší, niekdajší sarvašský evanjelický farár. Žil a pracoval v tej hrdinskej dobe, keď sa naši slovenskí predkovia už tu na Dolnej zemi umiestnili, hoci to bola spustošená a vyľudnená, veď bola po 150 ročnom tureckom zotročení. Pôda bola dobrá, úrodná, len zanedbaná, veď nebola obrábaná, na väčšej časti močaristá, vlhká, trstinou, šašinou zarastená. A kde vyschla, tam ostala alkalická. Chudobný, málo vzdelaný ľud si sotva vedel čo počať s týmito okolnosťami.

Samuel Tešedík po trojročnom pobyte v Nemecku vrátil sa domov. Po krátkej službe u pána Šrétera v Surányi (Nógrádska župa) sa dostal do mesta Sarvaš a to bola veľká možnosť pre mladého, nadaného farára. Píše o tom aj vo svojom životopise: „Tu skúmvým pohľadom som pozeral okolo seba, hľadal som prostredníctvom básnikov opísaný, čarovný romantický, jednoduchý dedinský život a našiel som prстодушnú hlúposť, nedôveru ešte aj voči najužitejším návrhom. Falošnosť, zlomyseľnosť, zakorenené zvyky a nedostatky ešte aj v najpotrebnejších veciach. Hľadal som aktívne kresťanstvo a našiel som miesto náboženstva strašný zmätok, falošnú ľudovú vieru, povery, predsudok, nepravé náboženské názory, ktoré v duchu pospolitého ľudu zaostalost a v srdci úzkost, v živote biedu rozširovali.“

Aby sa ľud mohol oslobodiť od tohto stavu, bolo potrebné ich učiť, viesť. Treba bolo stavať príklady, zavádzať do lepšieho. V Tešedíkovi žili ešte tie moderné, dobré skúsenosti, s ktorými prišiel domov z cudzozemska. Po dvojročnom pobyte v Erlangene peši šiel cez Koburg po Berlín. Mnoho skúsil, videl pekné, zaujímavé, poučné veci: v Halle sirotinec, ktorý pán Francke založil a spravoval, v Jene upravenie vody, zase ďalej lesy na piesku atď. Tieto skúsenosti chcel na Sarvaši uskutočniť, veď si myslel, čo tam vedel človek spraviť, to je aj tu možné.

Tešedík sa neodtrhol od práce, vo dne v noci hľadal riešenie. Spomína, že stretol sa s vysoko vzdelanými farárskymi kandidátmi, ktorí hneď chceli mať pohodlný život: kávu, čokoládu a liehoviny upíjať. On, ako sarvašský farár za 15 rokov nepil také, nefajčil, vraj za fajkovú spoločnosť za 50 rokov nevydal 50 grajciarov. Nežil spoločenský život, aj tým chcel ušetriť výdavky. Tak získal čas a peniaze na to, aby za pol storočia vedel veľa zadovážiť, nzbieral si bohatú knižnicu, vedel všelijaké pokusy robiť, a aj zahraničné cesty vybaviť.

Nevytýčil som si za cieľ podrobnejšie písať o jeho účinkovaní, len upozorniť chcem, že jeho práca je v základe dnešnej prírodnej, roľníckej vzdelanosti. Nesmieme zabudnúť na jeho obetavý život.

Narodil sa 20-ho apríla 1742 v Alberti (Peštianská župa), jeho otec tu účinkoval ako evanjelický farár. O dva roky sa rodina presťahovala do Békéšskej Čaby, kde bol vyvolený za farára. Žiaľ, len za niekoľko rokov žil a pracoval tu, lebo v 1749-tom umrel. Zanechal tri siroty a vdovu. Osirelá rodinka neskôr sa presťahovala do Prešporku (Bratislava), odkiaľ pochádzala matka, rodená Alžbeta Langová.

Možno, že niekto si tak rozmýšľa, že od Samuela Tešedíka jestvuje aj múdrejší človek, revolúčnejší priekopník, ale usilovnejší a vytrvalejší vychovávateľ ľudu niet. Hodný je, aby sa pamätalo naňho, lebo pevne veril v plodnej a osožnej práci: „Ja dúfam, že aj na mojej mohyle výkvitnú tie kvety, ktorým semäná možno pred časom, možno do neúrodnej zemi, ale v dobrej nádeje som zasial.“

Boh a čas jeho dosvedčia. Minulo sa už 200 rokov, život sa vyvinul, veď ak dnes cestujeme cez tento kraj, môžeme vidieť pozoruhodné veci, ale Tešedíkovo učenie platí aj dnes.

Pavel Kovács

Anekdota

Obed

Stalo sa, že apóka odovdveli.

Keď sa skončiv pohrab, horkosť-ťažkosť si odložili a obrátili sa k bratníkovi:

– Sen počúvaj, Miško! Ostáv som sám, ako prst. Ninto, kto by ma obslúživ. Cudziho sa bojím, že ma obkradne. Ale tu je tvoja Il'ka. Tak si hútam, že po mojej smrti táto chyža by jej ostála, ak by sem prišla bývať a opatrovala by ma. Veľmi ľachko sa dovraveli. Už na tretí deň Il'ka pristála. Usilovala sa, ako otec prikázal: šecker na apókovu vôľu!

Prvý obed bov: zelená pasul'a smetanová, tvarohovie haluške zo škarkámi.

Apóka sa chutne najedli, utreli si ústa a hovorili:

– Il'ka! Ani svadba, ani Kračún. Takvoto ešte raz nerob! Ač mi ty takto budeš varievat', drier si misín konope predat', potom okte a na koniec mi ani uviere neostanu. Keď poliovka – tak poliovka. Keď haluške, tak haluške. Zapametaj si: majetok môž z rukámi zadovážit', ale cez žalúdok ho môž stratit'!

Matej Mazán

Michal Miloslav Hodža

22. septembra 1991 si slovenská verejnosť pripomenula 180. výročie narodenia významného slovenského národovca, básnika, jazykovedca a evanjelického kňaza s neslovenským, orientálnym priezviskom Hodža. Toto slovo je perzského pôvodu, ktoré prešlo do turečtiny a jeho význam je učiteľ, majster, kmeť, tiež islamský duchovný v mešite. Veľmi nepresne sa dá preložiť ako „kňaz“, keďže islam nemá inštitúciu kňazstva tak ako kresťanstvo. Niekedy v 17. storočí získal túto prezývku predok Hodžovskej rodiny, ktorý (ešte ako Dzurčáni, či Dzurčánsky) sa dostal do tureckého zajatia a tam ostatným zajatcom čítal alebo rozprával príbehy z Biblie. Prezývka mu zostala i po oslobodení a návrate domov.

Michal Miloslav Hodža sa narodil v rodine mlynára v turčianskej obci Rakša (pri Mošovciach). Gymnázium začal študovať v Banskej Bystrici a dokončil v Rožňave. R. 1829 odišiel študovať ev. teológiu do Prešova a r. 1832 na ev. lýceum do Bratislavy, kde sa aktívne zúčastnil práce v Spoločnosti reči a literatúry československej. V štúdiách evanjelickej teológie pokračoval v r. 1836–1837 na univerzite vo Viedni. Po vysvätení sa v auguste 1837 stal farárom v Liptovskom Šv. Mikuláši. Jeho autoritu upevnila účasť v posolstve slovenských evanjelických vzdelancov, vedených superintendentom Jozeffym, u cisára r. 1842. Spolu s Ľ. Štúrom a J. M. Hurbanom vytvoril legendárnu trojicu, ktorá má najdôležitejšiu zásluhu na kodifikácii slovenského jazyka (1843).

➤ Hodža nesúhlasil vo všetkom so Štúrom, ale nový spisovný jazyk bránil v niekoľkých knihách: Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo (1846), Epigenes slovenicus (1847), Větín o slovenčine a nemecky Der Slowak (obe 1848). Na základe jeho názorov sa do slovenského pravopisu dostali samohlásky: ä, y, dvojhlásky: ia, ie, iu, písanie d, t, n, l bez mäkčeňa pred e, i, í, ia, ie, rozlíšenie l, ľ na konci základného tvaru minulého času.

Slovenskí národovci založili v Liptovskom Mikuláši kultúrno-vzdelávací spolok Tatrín a M. M. Hodža sa stal jeho predsedom. Pokúsil sa prekonať konfesijné zábrany a k spolupráci prizval aj slovenských katolíkov. V máji 1848 členovia Tatrína schválili 14 bodov Žiadostí slovenského národa. Uhorská vláda ich neprijala, vyhlásila stanné právo v slovenských stoliciach a na Štúra, Hurbana a Hodžu vydala zatykač. Ako člen Slovenskej národnej rady sa zúčastnil bojov slovenských dobrovoľníkov proti maďarskej revolúcii, hoci v podstate nesúhlasil s priamymi bojovými akciami.

V porevolučných rokoch bol opäť farárom v Liptovskom Mikuláši a venoval sa literárnej práci (napísal napr.: *Matora*, *Slavomiersky*, *Vieč-roslavín*). Jeho diela sú filozoficky zamerané, vyjadrujú slovanský a slovenský mesianizmus. Ľudstvo môže získať stratený raj len pomocou vzájomnej lásky. Vyzýval iné národy, aby sa duchovne spojili so Slovanmi a vytvorili spoločnú vlasť.

Veľa neprijemností priniesol Hodžovi zápas o tzv. patent, čiže cisárske nariadenie o usporiadaní cirkevných pomerov. R. 1866 ho donútili opustiť faru v Liptovskom Mikuláši. Krátko bol vikárom patentálnej ev. cirkvi v Martine. Napokon musel odísť (1867) do Tešina (dnes poľský Cieszyn). 26. marca 1870 v tešínskom vyhnanstve zomrel. Po vzniku Česko-Slovenska r. 1922 jeho pozostatky previezli do vlasti a pochovali v Liptovskom Mikuláši.

Synovcom M.M. Hodžu bol významný česko-slovenský politik, predstaviteľ agrárneho hnutia Dr. Milan Hodža, ktorý bol i ministerským predsedom v r. 1935–38. Pozoruhodné materiály, týkajúce sa Hodžovskej rodiny, sú uložené v Múzeu Michala Munkácsyho v Békéšskej Čabe. Takže, svojím spôsobom, má i Čaba vzťah k tomuto významnému predstaviteľovi slovenského národa.

„Añi ñech nás ñezráža to, že v Uhrjeh Slovenská naša národnosť je ñje uznaná. Či chceme abi nás ñjekdo iní uznau, keď sami seba ešte ñeuznávame? Uznañja našej národnosťi, je v samích nás: lebo známosť seba samjeho je abeceda národnosti...“

Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo

Dr. Miroslav Kmer

Ján Valaštan Dolinský

1892–1965

Ján Valaštan Dolinský bol vynikajúcou postavou slovenského duchovného života v XX. storočí. Jeho životné dielo je mimoriadne mnohoročné: bol hudobným skladateľom, básnikom, novinárom, pribojníkom ľudovej osvety, dirigentom, pedagógom, vynikajúcim esperantistom, prekladal básne, poviedky, dokonca aj román. Počet jeho hudobných diel je 31. Všeobecne známe sú jeho samostatné skladby a partitúry, ktoré napísal pre detské, zmiešané najmä však pre mužské spevácke zbory. Tieto jeho diela sú stále na programe nielen slovenských, ale aj českých spevokolov. Jeho skladby v esperante sú známe po celom svete.

Ján Valaštan sa narodil v Békéšskej Čabe 15. februára 1892 od rodičov Jána Valaštana a Žofie Belicovej. Otec bol kresárom, mladý zomrel, rodinku vychovala vdova, ktorá pracovala ako práčka. Jediného syna dala vyučiť. Nižšie školy skončilo dieťa vo svojom rodisku, potom Ján získal v Arade diplom učiteľa pre nižší stupeň, ktorý ho oprávňoval vyučovať v maďarskom a rumunskom jazyku. V r. 1913 začal pôsobiť na Čabe, v telekgerendáškovej sálašskej škole. Avšak ešte v tom istom roku odišiel na Horniaky do Hrachovišta vyučovať do tamojšej evanjelickej školy. Neskôr pôsobil v Brezovej, potom sa stal riaditeľom bockovskej, neskôr martinskej školy. V Martine pôsobil až do r. 1952, keď odišiel na dôchodok. Zomrel 2. marca 1965. Jeho telesné pozostatky sú uložené na martinskom národnom cintoríne.

Jeho bezprostredné kontakty s Békéšskou Čabou sa po prvej svetovej vojne, po vzniku Česko-Slovenska navonok prerušili. V jeho vnútri, v jeho cítení nikdy neprestali byť živé. Duševne sa až do smrti cítil byť a pokladal za Čabäna. Prejavilo sa to aj v niektorých jeho dielach. Hneď po prvej svetovej vojne vyšla jeho zbierka Čabianske ľudové piesne pre mužské zbory. Dojímavou okolnosťou bolo, že tieto piesne sa on sám naučil od matky, Žofie Belicovej, ktorá mala prekrásny hlas a rada aj spievala.

Malým a známym dielom Dolinského je skladba pre detské zbory Za horami ďaleko, v ktorej skladateľ v spomienkach tiež „zaletí“ domov, k milovanej mamičke, ktorá je „doma“ pochovaná.

Na Čabe sú známe Dolinského skladby evanjelického cirkevného charakteru, jeho spracovania chorálov, ktoré boli vydané jednak v I. a II.

zvázku zbierky skladieb pre zbory pod titulom Zvony (Liptovský Mikuláš 1926) a v partitúre slovenskej evanjelickej cirkvi, vydanéj v Bratislave v r. 1956 (12 skladieb).

V Čabe sa však najobľúbenejšími stali jeho básne, ponášky ľudových piesní, uverejnené v Čabianskom kalendári. V rokoch 1931–1940 sa takmer každý rok objavilo niekoľko lyrických veršov, nežných, ľubozvučných básní s podpisom Janko V. Žofin. Tieto boli napísané v čabianskom nárečí, patrili k väčšiemu cyklu básní „Čabianske piesničky“.

Málokto z čitateľov vedel, že za básnickým menom Janko V. Žofin sa skrýva vtedy už známy slovenský hudobný skladateľ, básnik, čabiansky rodák Ján Valaštan Dolinský, ktorý v týchto nádherných, srdcu milých, pritom umelecky hodnotných básnách vyjadril svoju, až do smrti trvajúcu lásku k rodisku.

V Čabianskom kalendári v spomínanom období vyšlo 14 takých básní.

Podám niekoľko z nich v originálnej forme. Dúfam, že čitateľ pocíti niečo z odkazu, rytmu a krásy básní. Všetky uvedené básne zastupujú ľúbostnú lyriku ľudovú, zároveň nám mnoho prezrádzajú o spoločenskom živote, národopise a sociálnych otázkach súdobej Békéšskej Čaby.

*Na Fíneši sálaš máme,
pri ňom smutná vrba –
pýtala ma už za ženu
chlapcov celá hriba.*

*Ale mati nedadja ma,
že son ešte mladá...
A ja by son, na moj dušu,
vydala sa rada!*

*Ač ma ešte príde pýtať
čo len chlapec edon:
ja sa vydán, alebo Ván...
mamo, pojden sveton!...*

Dievky sa pretekali v tom, ktorá z nich sa najskôr vydá. Čím mladšej z nich sa podarilo „získať čepiec“, tým väčšia bola jej sláva. Preto bolo takmer jedno, kto bol pytač a akým bol, len aby sa dievča vydalo.

Povedz moja, de si bola?!

– Hrabala son jačmen.
Na večer, ač chlapani prídu,
diovčič sa už začnen!

Petrence sa nakladanie
pri orsáckej ceste –
mladá si ty, moja, mladá
za nevestu ešte.

(Mutná voda na Kereši
bielu nesie penu –)
– Nak son mladá, Janičok ma
aj tak kce za ženu!

Skorý vydaj mal aj svojich odporcov. Tak v kruhu rodičov, ako i mládenčov. Dievča, ktoré sa veľmi chcelo vydat, sa v takomto prípade odvolávalo na to, že rozhodujúci nie je vek pytača, ale jeho pracovitost, no a predovšetkým láska vyvoleného mládenca. (Janko si ma aj tak zoberie!)

Prečo by son nespievala,
keď mán radosť veľkú:
roznášaju práve chlapani
po domoch ocielku.

Žeby sa nán hrnce, miske
nerozbile v roku:
Príde Janík, vypýta ma,
diovku černoókú!

Na koňa ho posadili,
na bok šabl'u dali –
so mňou jeho kamarádi
za nin zaplakali...

Ej, vy páni kapitáni
čo vy do nás máte?
Prečože nán našu lásku,
prečo tak trháte?!

Jaj, vy páni kapitáni,
 nak vás Pán Boh skára,
 keď ste Janka, mojho Janka
 zali za husára!...

Cifrovaná, pekná bola stará uniforma husárov. Hrdo si v nej vykračoval dedinský šuhaj. Narukovanie sa však nezaobišlo bez plaču a žiaľu. Najmä zaľúbené srdcia dievčat sa preplnili žiaľom. Tri roky, ktoré čakali na mláďencov, sa zdali mnohokrát strašne dlhými. Niet divu, že často aj preklínali tých, ktorých pokladali za príčinu ich smútku, „pánov kapi-tánov“.

Na Kereši hábe prala,
 ticho plakala;
 „Načo son sa, Bože, načo
 zanho vydala?
 Načože ma otec, mati
 zanho nútili? –
 Níman ho ja, níman rada,
 ni mi je milý.

Ni je pekný, ni je dobrý,
 čože z neho mán?
 Bár by nebov nikda prišov
 na podstenu k nán!...
 Celú noc len v krčme sedí,
 karte v ruke má...
 S Bohon, otec, drahá mati,
 ah! – ja nešťastná!...

Na Kereši hábe prala.
 'Deže, 'deže je?
 Žblnklo. Kereš ďalej tečie,
 nič nán nepovie.

Rodičia často prinútili svoju dcéru uzavrieť manželstvo proti jej vôli. Takéto manželstvo málokedy bolo požehnané. Kereš sa často stal hrobom takýchto nešťastných mladých.

Ján Valaštan. Janko V. Žofin. Ján Valaštan Dolinský. Tri mená, jedna osoba. Čabianskymi Slovákmi uznávaný básnik, zberateľ ľudo-

vých piesní, skladateľ a pedagóg. Ale kto sa na neho pamätá v dnešnej Čabe? V diaľke desaťročí sa jeho pamiatka zahmlila. Nech nám ho pripomenú aspoň tieto riadky a verše.

ČEŠŤ JEHO PAMIATKE Z PRÍLEŽITOSTI STÉHO VÝROČIA JEHO NARODENIA!

Július Dedinsky
Preložil: *Michal Lásik*

Ivan Miroslav Ambruš

Aj po odlive

A tu sme zostali aj po odlive
aj po búrke aj po skaze
žijeme ďalej v odkaze
žijeme správne priamo z týchto polí.
Čo nás aj zabolí ruka od motyky
hruda sa predsa rozdrobí
hoci sme ďalej od poslania
padáme rovno do doby.
Ešte si privlastníme slovo
čo naším slovom malo byť
a postačí nám niekedy aj málo
podvečer sladko zatúžiť.
Nechceme rozmotávať uzly
ešte tu pieseň zneje nehanblive
hoci sme trochu sprievitneli
TU ZOSTALI SME PO ODLIVE.

Slovenské ľudové písomníctvo u dolnozemských Slovákov

Ešte ani nie tak dávno v dolnozemských slovenských sedliackych rodinách bolo samozrejmé, že všetko si zapisovali, čo sa im na poli urodilo, čo si z toho predali, aké výdavky mali, aké bolo počasie atď. Zapisovali si to samozrejme, vo svojom materinskom jazyku, po slovensky. A nebolo to náhodné. Veď o našich Slovákoch sa hovorievalo – a dokazujú to aj staré písomné dokumenty –, že akonáhle sa voľakde na začiatku 18. storočia na Dolnej zemi usadili, hneď si postavili kostol a školu, priniesli si so sebou pána farára a pána rektora. Hoci ešte bývali vo všelijakých chatrčiach, nikdy nezabudli svoje deti posielat' do školy, aby sa naučili čítať a písať vo svojej materinskej reči. Nebolo to vtedy, v 18. a 19. storočí také samozrejmé, veď ešte vtedy zákon nepredpísal, že každé školo-povinné dieťa musí si rodič zapísať do školy, lebo ak nie, bude prísne pokutovaný.

Tomuto nároku na vzdelanie, tomuto školeniu môžeme ďakovať aj to, že naši dolnozemskí Slováci radi čítavali a že mnohí z gazdov si robili nielen hospodárske zápisky, ale písali aj denníky, zapisovali všetko to, čo sa s nimi stalo, nezabudnúc ani na denné udalosti svojej dediny. Popri tom, že niekedy celkom podrobne opísali niektoré veci, udalosti, niekedy si aj „zafilozofovali“, vyjadrujúc mienku o niektorých politických udalostiach, ktoré sa diali v krajine, alebo aj „v celom svete“. Takéto cenné zápisky sa nám zachovali napr. v Poľnom Berinčoku. Sú to zápisky bývalého richtára Juraja Kováča a jeho syna, ktorý už navštevoval aj sarvašské evanjelické gymnázium. Tak napr. o roku 1890–tom Juraj Kováč takto píše: „tento Rok môžebit' na szmutnú pamjatku poznacseni pretú pricsinu že tu czez vároš czez páškovi aj ta poza moj szálaš czez úhori prešla taká burka že nám poňjekerim veľa škogye narobila hodnvo je poznamenat' že aj v žitách veľa škogye narobila aľe že tjeto vten csas boľi tak mocnov szlamov že takje žitká málo kedi bivaju a pritom bolo ešte prizelenvo tak ho len vonkonczom nežňivocsilo ale kukuricsku tu ňjekeru odzeme dov odralo.

Toto nešťaszťja prišlo na nášz šjestiho júniusza od Tarcsi prišov nanász tak sztuhim vetrom a velkov burkov prival že sa na takú husztú a velkú burku aňi Sztarši Ługyja Ňeroszpametaju. Bože Moczní ochraňuj že nášz za timto csaszom od takiho Sztrašniho Privalu“ (Ako vidíme, že

denník o udalostiach v Berinčoku je písaný veľmi zaujímavým, miešaným maďarským a slovenským pravopisom.)

Slovensky sa písalo aj v miestnej administratíve, v samosprávach skoro až do konca minulého storočia, češtinu a slovenčinu používali vo svojich zápisniciach a hospodárskych dokumentoch aj cechy, združenie majstrov v Békéšskej Čabe, Slovenskom Komlóši a v Sarvaši. So slovenským písmom sa stretne nielen na papieroch, ale aj na viditeľných, hmatateľných predmetoch. Každá rodina, či už bola bohatá alebo chudobná, svojmu zomretému dala vyhotoviť kamenné alebo drevené náhrobníky, tabule s českými alebo slovenskými nápismi, tým slovenským jazykom, ktorým sa v dedine rozprávalo. Na náhrobné tabule a kamene sa dávnejšie písalo slovenským pravopisom, ale po roku 1918 častejšie sa objavujú slovenské nápisy s maďarským pravopisom.

Uvediem tu niektoré z týchto nápisov tak, ako sú na náhrobníkoch vyryté, vytesané.

Polný Berinčok (starý cintorín)

Tu Odpočiva V K P

Lestyan Pal

Vip 19 let 5 mes

Zem 17 Novembra v páne 1919

Milizsin Odpočivej Vpokoji

Nápis v starom cintoríne v Slovenskom Komlóši

Tu odpočivaju Szuszekár István 1885–1944

jeho prvá manžselka Karkus Mária 1891–1921

druhá manžselka Kmetyko Mária

pokoj prachu jejich

Tu odpočíva Baczovszki Andrášova manž. rodz.

Tóth Anna

1898–1922

Pokoj jej prachu

Najviac náhrobníkov so slovenskými nápismi sa nám zachovalo v Berinčoku, Slovenskom Komlóši v Békéšskej Čabe a na Sarvaši. Stretne sa s nimi aj v menších békéšskych osadách, ako je aj Veľký Bánheď, ale nájdeme ich aj v slovenských evanjelických cintorínoch v Novohradskej a v Severo-Peštianskej župe. (Slovenské cintoríny majú inak aj Slováci v Pilíšskych horách s katolíckym vierovyznaním. (V niektorých osadách už v rokoch 1930–1940 sa slovenské nápisy na náhrobníkoch začali postupne vymieňať maďarskými, ale napr. v Slovenskom

Z cintorína na ulici Berényi v Békéšskej Čabe

Foto: J. Ando

Komlóši ešte aj v rokoch 1960-tých bolo samozrejmosťou, že sa po slovensky vytesalo na kameň, kto pod ním je pochovaný. Bohužiaľ Slovenský Komlóš znamená v tomto radšej výnimku, veď vo väčšine našich obcí sa používa už aj v cintoríne – v tenetove, ako sa medzi našimi dolnozemskými Slovákami hovorí – už len maďarčina.

Drevené tabule a kamenné náhrobníky so slovenskými nápismi sú cennými pamiatkami našej slovenskej kultúry, rodinných zvykov a dobre by bolo, keby sme tento veľmi pekný, jazykovo – citovo nám blízky zvyk obnovili.

Okrem náhrobníkov slovenské nápisy sa zachovali aj na hradách domov a na nábytku (laviciach, stoličkách), kde bolo zvykom napísať, kedy bol ten dom a komu postavený, kedy a komu bol ten nábytok u stolára objednaný. Popri drevenom nábytku objednávali sa u hrnčiarov aj také tanierne, misy, krčahy, kde okrem mena objednávateľa, alebo mena majstra-hrnčiara sú napísané aj dlhšie texty, „veršičky“. Tak napr. na butelke zo Slovenského Komlóša, ktorá bola vyhotovená v r. 1880, je napísané: Karkus Páll-zavlaszt a -za krále- seczki szveho pritele-za pime-szi veszele-vivat.

Z tohto obdobia sa nám zachovali aj veľmi cenné dvojjazyčné, slovensko-maďarské nápisy na takých butelkách, kde na jednu stranu sa dostal slovenský a na druhú stranu maďarský nápis.

Text na sarvašskej butelke z 1883:

Pánbuch dajvam

dobri den -Maczik György gazda kegy domnya naleje tag on na mnye szpomenye a szomnya sza napije

nag moj gazda Maczik György

Dobre žije nag mu žije aj gazdinallebomuje rodina

Vivétt

Ez az Butella Készült Maczik György részére

Szarvason 1883-ik évben

Vivátt

Ako vidíme, na tejto sarvašskej butelke je omnoho bohatší slovenský nápis ako maďarsky; ale máme i také pamiatky, kde na nádobe sú obidva nápisy rovnocenné, sú zložité, s istým humorom ľudovým, s ironickými sentenciami. Nože sa pozrime, ako sa to zachránilo na komlóšskej butelke, ktorú si môžeme pozrieť v zbierke Jánoša Koppány: Napime sa bratja kim peňaze stačja, ked peňaze vindu budjeme pity vodu – Ki ez butélának szorul lopására kívánom, hogy jusson oly nagy uraságra pesti vagy budai tajiga tolásra azaz kókusok közé főkapitán-ságra.”

Myslím, že aj týchto niekoľko príkladov-lebo by sme mohli ešte mnoho ďalších uvádzať, citovať-svedčí o bohatých pamiatkach ľudového písomníctva dolnozemských Slovákov, o ktorých by sme mali vedieť a ktoré by sme mali aj pre budúcnosť zachrániť.

Anna Divičanová

Lesk a bieda nášho amatérskeho divadla v Nadlaku

Neviem, v čom je to, ale slovenskému amatérskemu divadlu sa nateraz v Nadlaku darí. Možnože som slovo „slovenskému“ tu mohol aj vynechať, ale keďže mi ide o možnosť komparácie, ponechávam ho. V Nadlaku žije viac národností – Slováci, Rumuni, Maďari, Srbi, – každá mala

svoje amatérske divadlo, ale len slovenské sa zachovalo až do našich dní. Maďarské bolo aktívne v rokoch hneď po vojne, rumunské sa zachovalo do osemdesiatych rokov, vyznačovalo sa periodicitou za dva-tri roky jedno predstavenie. V hrách vystupovali aj Slováci, dokonca poslednú amatérmi predstavenú hru Titanic-vals od Musatesca nacvičila profesorka slovenčiny E. Kmet'ová-Bodecová. Trošku histórie.

Podľa dostupných prameňov Slováci prišli do Nadlaku v roku 1802. Vymerali sa im pozemky, tieto si zorali, zasiali a vrátili sa späť na Komlôš. Na jar budúceho roku sa už sem prísť ahovali s rodinami, postavili si domy, vznikli prvé ulice, začal sa stavať kostol. Priniesli si so sebou aj prvého farára a učiteľa, ale na prvé divadelné predstavenie sa muselo príliš dlho čakať. Je tu už dokumentami doložený aj prvý pokus o divadlo, keď miestny učiteľ Valentíny v roku 1879 chcel nacvičiť a predstaviť divadelnú hru Betlehem, ale miestne úrady nemali na to pochopenie. A tak prvá slovenská divadelná hra v Nadlaku bola predstavená až 3. apríla 1899. Šlo o hru Ferka Urbánka Strídža spod hája v réžii miestneho učiteľa Jána Debnára. Pravda, nadhodzujú sa tu dve otázky: naozaj toto bolo prvé? A čo bolo na príčine, že sa na prvú divadelnú hru muselo tak dlho čakať, keď je známa skutočnosť, že v neďalekom Petrovci (v dnešnej Juhoslávii) sa prvé divadelné hry predstavovali už od roku 1866. Zdá sa, že výskum ani tu nepovedal posledné slovo. No ale potom začiatok nášho storočia sa už predstavil radom divadelných premiér. Keď 8. februára 1900 miestny cirkevný spevokol usporiadal zábavný večierok, 1901 miestny učiteľ Július Slovák nacvičil a predstavil hru F. Urbánka – Rozmarín. V r. 1903 bola predstavená Palárikova veselohra Dobrodružstvo pri obžinkoch. V tomto období sa začala rozvíjať aj bohatá spolková činnosť: vznikol Slovenský ľudový kruh, Hospodársky spolok, Kultúrny spolok, Sokol, čo malo za následok prudký rozvoj nadlackého amatérskeho divadla.

Stav divadelného života v posledných desaťročiach.

Uvedený podtitul síce znie akoby šlo o historické obdobie, ale v skutočnosti je to len naša ani nie tak vzdialená minulosť, ktorá má začiatok v päťdesiatych rokoch, teda po skončení druhej svetovej vojny a moci novej ideológie. Spoločnosť síce prechádzala hlbokými zmenami, a to nielen hospodárskymi, ale aj kultúrnymi, a tak milovníci divadla sa dostali pred novú realitu. Spolky postupne zanikali. Jediným organizátorom a usmerňovateľom kultúrneho života sa stal kultúrny dom. Ekonomicky chudobný nemal možnosť nadlacké divadlo vyvieť zo stavu predchádzajúcich desaťročí amaterizmu. Stratil pomerne dobre vybavenú scénu „Hungárie“ (poschodovej budovy s tanečnou sálou a priest-

rannou divadelnou scénou, ktoré boli pridelené škole). Divadelné hry sa predstavovali na scénach postavených na kobylinách (v bývalej tanečnej sále remeselníckeho domu a miestnej radnice). Podobné podmienky ponúkala aj neskoršie zriadená scéna sály G A C (jednotného pol'nohospodárskeho družstva). O šatniach, kulisách, osvetlení ani ten najodúševnenejší ochotník nemohol ani snívaj'. Ale predsa sa hralo. V päťdesiatych rokoch síce ešte na scéne sály „Hungária“. R. 1946 veselohra Tá naša Marča, potom Stodolova Bačova žena, 1954 Molierov Lakomec, Hollého Gel' o Sebechlebský, Urbánkov Diabol v raji manželskom a iné. Niektoré hry boli predstavené na otvorenej scéne ako napr. Surové drevo, Buky podpolianske a iné.

Izolácia, do ktorej sa Rumunsko začalo postupne prepadať, mala za následok ochudobnenie kontaktov so slovenskou divadelnou produkciou. Slovenská národnosť v Rumunsku už síce mala svoje vlastné učiteľské kádre, ktoré na Slovenskej pedagogickej škole v Nadlaku dostali akú-takú divadelnú výchovu, ale do divadelnej činnosti neboli povzbudzované. Divadelných textov bolo málo, kontakt so slovenským divadelným svetom tak domácim ako aj tým na Slovensku prakticky ani nejestvoval. A tak sa známa detská hra Koza rohatá prispôbila potrebám žiakov určitej triedy. Ba ešte viac. Režiséri boli aj autormi diel, ktoré nacvičovali. Takým prípadom sú hry pre deti Čarovný kvietok (rozprávková hra), Tri trojky (hra inšpirovaná zo školského života). V rámci kampane „s kultúrou čím bližšie k pracovisku“, ktorá bola v centre pozornosti úradov niekedy v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch, aj režiséri divadelných hier si zmenili pracovisko. Cvičilo sa napr. v kanceláriách miestneho obchodného družstva, továrne na spracovanie konopí, podniku na výrobu nábytku, v remeselníckom klube, v škole a pod. Pravda, ochotníci boli z tej istej inštitúcie či už podniku-„domáci“. Osobitné čaro predstavovalo nacvičovanie divadelnej hry s pracovníkmi v živočíšnej výrobe miestnych pol'nohospodárskych družstiev. Školský rozvrh hodín bol tak prispôbený, aby režisér – cvičiteľ už o desiatej predobedom bol voľný a dopravným autom sa dostal do klubu živočíšnej farmy tak asi tri-štyri kilometre vzdalenej od mestečka. Klubom bola vlastne rozsiahla miestnosť s betónovou podlahou, veľkou železnou pieckou, v ktorej sa kúrilo šúl'kami, čo zostali po moržolovaní (po mrvení) kukurice. Potom niekoľko ťažkých lavíc, zopár „zabíjačkových stolov“, pár vitriniek s brožúrkami odbornej literatúry. Po stenách farebné plagáty – ale vôľa, chut' a chcenie hrať boli veľké. Divákov za nacvičovania vždy bolo veľa, veď v jednom rohu dojíči mali svoje skladište, šatňu i stôl, pri ktorom obedovali tí, čo boli „na deň“

(mali dennú službu a obedovali „z tašky“ – kto čo si priniesol), lebo družstvo tam ešte nemalo zriadenú jedáleň. S podobnou situáciou sa stretli aj tí, ktorí divadelnú hru nacvičovali v jednotlivých brigádach družstva. Družstvo obhospodarovalo až tritisíc h pôdy, pracovalo v ňom tisíce ľudí a z prakticko-organizačných potrieb títo družstevníci boli rozdelení do pracovných brigád – skupín. Dvakrát-trikrát do týždňa „graždár“ (grajd, čítaj gražd, v preklade do slovenčiny znamená maštal' – v našom prípade ide o osobu, ktorá cez noc dozerala na kone) vykúril jednu z voľných miestností, dal preč vrecia, konské postroje, košiare, bundy, deky, pozametal a potom sa tam cvičilo. Vedúci brigády popri všetkých starostiach veľmi pozorne a zaujato dbal, aby aj táto záležitosť sa vyvíjala tak, ako si to všetci predstavovali. Pravda, išlo mu aj o osobnú prestíž a ambíciu urobiť si pred ostatnými a najmä politickými funkcionármi „očko“. Posledné týždne sa už cvičilo na scéne a potom nasledovala premiéra. Isteže všetci členovia danej pracovnej brigády boli prví, ktorí sa na predstavenie hry hrnuli, veď vlastne „hrali naši ľudia“. Po premiére všetci boli pozvaní na spoločnú večeru, na ktorú nadväzoval tanec do rána. Pravda, aj toto finále prebiehalo v miestnostiach rešpektívnej brigády (o mäso, chlieb, víno, zemiaky tu nebol problém, veď každá brigáda mala svoju mini-farmu pre vlastné zásobovanie). Vedúci brigád tzv. brigadiéri dbali na svoj honor a v ničom si nedovolili trochárčiť a najmä z tejto príležitosti nie. Obyčajne z tejto príležitosti sa dohodol zájazd aj do iných lokalít, v ktorých bývali Slováci. Na dopravu sa podujal brigadier a prisľúbil nákladný kamión.

Možnože stojí za zmienku aj honorovanie režisérov – za dvoj – až trojmesačnú prácu nedostali nič. Všetci ochotníci i režiséri robili to z lásky k divadlu a reči, v ktorej sa hra publiku predstavila.

Osobitnú zvláštnosť predstavuje aj spôsob pozývania na divadelné predstavenie a jeho popularizáciu. V prvých rokoch sa na to používal kartón červenej faby, na ktorý sa kriedou napísal text.

Premiéry detských divadelných hier pomáhali oznamovať aj samé deti. Zručnejší vykreslili na plagát časť javiska, predmety, s ktorými sa vystupovalo alebo dokonca niektorú scénu. Šlo sa z triedy do triedy, kde sa predstavil kratučký úryvček z hry. Potom sa zhotovil šablóna na plagáty, na ktoré sa názov hry a dátum premiéry pripísal dodatočne. Používal sa aj systém pozvánok. Niektoré hry sa proste vybubnovali bubníkom po mestečku, alebo vo štvrtok, keď sa konal trh, na rínku. Donedávna sa premiéra oznamovala aj v kostole po bohoslužbách a teraz sa to robí aj prostredníctvom slovenského vysielania temešvárskeho rozhlasu. A tak sme už v súčasnosti.

Súčasnosť, to sú už naše dnešné dni a tie tiež majú svoj lesk, ale najmä svoju biedu. Izolácia, v ktorej sa žilo, nedovolila pozrieť sa aj „do susedov“, ako to robia oni. Aj teraz je to síce poctivá a namáhavá práca, ale predsa len amatérska. Ochotníkov je stále menej. Nový spôsob života, jeho zrýchlený rytmus už len malému počtu mladých ľudí poskytuje voľný čas, počas ktorého by sa mohli venovať divadlu. Potom je tu všade prítomná televízia, diskotéky a nie v poslednej miere aj akási komodita a vlažná ľahostajnosť. A potom sú tu aj nároky obecnstva na kvalitu predstavenia, ochotníkov na technické vybavenie javiska, režisérov, ktorí v porovnaní s ostatnými kolegami v zamestnaní sa cítia zavalení zbytočnými starosťami – bez odmeny, častokrát aj bez obyčajného povzbudivého slova. Režisér si uvedomuje svoju morálnu povinnosť za všetko to, čo uvedie na scénu. Ale uvedomuje si aj to, že aj jeho sily i schopnosti sú ohraničené. V návale zhonu a starostí poslednej fázy prípravy pred vystúpením na scénu osobne sa stará aj o výbavu javiska, kostymáciu hercov, plagáty, pozvánky a zájazdy do iných lokalít. A tak vzniká situácia, keď rad vecí je ponechaný náhode a svojvôli jednotlivcov.

Popri všetkých uvedených starostiach a nedostatkoch divadlu sa v Nadlaku darí. 31. marca 1991 bola predstavená dráma Jozefa Hollého – Márnotratný syn (réžia Pavol Bujtár), 7. apríla Jánošík od Štepku (réžia E. Kmet'ová – Bodeová). 20. apríla s úspechom host'ovalo v Nadlaku divadlo V H V z Petrovca s hrou Záveje. 23. apríla zavítalo do Nadlaku Divadlo A. Bagara z Nitry a predstavilo monodrámu A. Göncza Dnešná Médeia, v titulnej úlohe s Adelou Gáborovou.

Skupina ochotníkov – veteránov s hrou od neznámeho autora Svokra do domu, spokojnosť von z domu dňa 26. apríla host'ovala na Slovenskom Komlóši. „Márnotratný syn“ zamýšľa navštíviť Slovenský klub na Čabe a jedná sa o zájazde do juhoslovenskej Kovačice a niektorých iných dedín, v ktorých žijú Slováci.

Bujtár Pavol

Osud slovenského evanjelického seniorátu v Rumunsku

Milý čitateľ, aby si mal lepšiu predstavu o slovenskom evanjelickom samostatnom senioráte, musíš sa pozrieť do zápisníc bývalého seniorátu, z ktorých môžeš čerpať najlepšie informácie o jeho založení a pôsobení. Tieto riadky zo zápisnice, uistujem Vás, že ešte nikdy a nikde neboli publikované. Preto môžem povedať, že uverejňujem niečo také do Čabianskeho kalendára, čo svedčí o boji za vieru v Pána Boha, slovenskú zvrchovanosť a slovenské práva toho malého, bohobojného, usilovného a statočného slovenského národa, ktorý hnaný krutým osudom zo starej vlasti na Dolnú zem prišiel, neprestal túžiť a bojovať za svoju vlastnú identitu, zvrchovanosť, na ktorú bol vždy hrdý. Hoci veľakrát synovia a dcéry vyjadrovali svoju ťažkosť v krásnej piesni „Hojže, Bože, jak to bolí, keď sa Slovák po širom svete roztratí“, predsa ostali verní novej vlasti, novým krajom, novému prostrediu, v ktorom začali všetko od nuly, tak ako sa naučili doma. Po krutej prvej svetovej vojne slovenská evanjelická cirkev v Rumunsku asi s 10 tisíc evanjelickými Slovákmi v štyroch matkocirkvách a v troch filiách ostali bez vyššej cirkevnej vrchnosti, lebo seniorálny úrad, ktorý mal nadlackú cirkev na zodpovednosť, zostal v Szentesi a biskupský úrad v Budapešti. Preto starší slovaboží kazateľ Ľudovít Boor a mladší slovaboží kazateľ Ivan Bujna rozmýšľali o tom, ako zriadiť túto malú slovenskú evanjelickú cirkev, ktorá ostala odrazu odtrhnutá od mnohotisícových zborov evanjelickej cirkvi, ako je Békéšska Čaba, Sarvaš, Pitvaroš, Poľný Berinčok, Slovenský Komľoš a iné. Uvádzam zo zápisnice: „Stalo sa v roku 1920, 19. októbra, že zavítali do nadlackej cirkvi aradský farár a maďarský superintendent Frindt s barónom Šolymošim a barónom Ambrózom, ktorí spolu zakladali aradský seniorát a žiadali si vymôcť i maďarskú superintendenciu, vyzvali nadlackú cirkev ku pripojeniu. V dohovore s bratom Boorom podali sme návrh na zastupiteľský konvent, že cirkev nadlacká ochotná bude pripojiť sa k maďarskej superintendencii pod podmienkou tou, jestli dovoľia slovenským cirkvám zriadiť slovenský seniorát a ako taký, sa pripojí ku superintendencii. Ja som bol vyslaný s inými zastupiteľmi 3. novembra 1920 na zriaďujúci sa konvent do Aradu, na ktorom predniesol som podmienku pripojenia sa cirkvi nadlackej. No ten starý maďarský nátlak ani porážkou svetovej vojny nevyhynul, ukázal sa on i na konvente tomto vo svojom starom svetle. Naša slušná a odôvodnená

požiadavka odmrštená a na známosť nám dané bolo, že žiadne podmienky pripojenia sa neprijímajú a žiadané bolo okamžité osvedčenie, či sa pripojíme k nim bez všetkej podmienky. Naše pripojenie ku maďarskej superintendencii takto stroskotalo na násilnosti maďarskej.“ „Obrátili sme sa potom na konsistorium saskej cirkvi a na dôstojného pána dr. Teutscha, bývalého biskupa s podobnou žiadosťou a môžem tu vydať svedectvo pravdy, že tak konsistorium evanjelickej saskej cirkve ako tiež i biskup dr. Teutsch našu podmienku pripojenia, t. j. založenia slovenského seniorátu nielen prijali, ale vo svojom prípise nás i povzbudzovali ku tomu, aby evanjelické slovenské cirkvi sa spojili vo slovenskom senioráte, bo veď len vo združení a vo spojení je sila a podmienka toho, aby tá hŕstka evanjelických Slovákov nezahynula.“

Duchovný predseda konventu ďalej oznamuje, že „Krajinský cirkevný valný konvent (Landeskirchenversammlung) pod číslom 4 344/1932 a číslom 1031/1932 povolil utvorenie nadlackého seniorátu, taktiež oznamuje, že krajinské konsistorium pod číslom 113/1933 a číslom 34/1933 povoľuje zadržať tento zriaďujúci seniorálny konvent, ktorý on ako duchovný predseda viesť cirkevnou vrchnosťou je poverený.“

Tento seniorát existoval až do roku 1953, keď na spoločnom aradnadlackom senioráte, ktorý sa uskutočnil 15. apríla 1953 pod predsedníctvom Rudolfa Molnára, seniora, a seniorálneho dozorca Ondreja Bálinta prinieslo sa nasledovné rozhodnutie, ktoré podáva zápisnica spísaná na tomto konvente.

„Ďalším pomníkom v histórii nášho seniorátu a zborov bol rok 1951, keď nový administratívny zákon podelujúci krajinu na rajóny, minister kultu nariadil, že aj senioráty môžu byť na sídlach rajónu.

Pán biskup zo Sibiu nám tiež oznámil, že podľa najnovšieho podelenia len tam môžu jestvovať senioráty, kde je sídlo rajónu, pretože Nadlak nie je sídlom rajónu, pripojí náš seniorát k rešickému seniorátu.

Senior Rudolf Molnár a seniorálny dozorca Juraj Čelovský osobne zakročili na ministerstve kultu v Bukurešti v záujme zachovania nadlackého samostatného seniorátu, ale dôvody naše neboli prijaté do úvahy, jednak pre malý počet našich ev. slovenských veriacich v ĽRR, jednak pre spomenuté rajónové zadelenie krajiny, podľa ktorého naša nadlacká obec nebola uznaná zaujímavou obcou. Medzitým zakročil aj vládny radca Karol Rapp z Bukurešti, ktorý poslal seniora a sen. dozorca Čelovského do Aradu na pojednávanie ohľadom seniorátu, ktorý nám poukázal, že k Aradu keď budeme patriť, bližšie nám bude ako k Rešici; ďalej, že evanjelická superintendencia v rámci evanjelického aradskeho seniorátu nám garantuje jestvovanie nadlackého seniorátu. Toto potvrdí

Konfirmácia z roku 1991 v Nadlaku

Prešbyterstvo nadlacky evanjelickej cirkvi

aj prípis dôstojného pána biskupa z Klužu č. 205/1951, zo dňa 8. marca 1951, v ktorom nám v mene superintendencie zabezpečí:

- a) Samostatnosť slovenského nadlackého seniorátu.
- b) Právo na materinský jazyk pri spravovaní zborov.
- c) Zastúpenie podľa počtu duší vo všetkých korporáciách.
- d) Spravovanie spoločného seniorátu podľa parity, t. j. ak bude sen. dozorca Maďar, senior bude Slovák atď.

Toto zlúčenie našich zborov s aradským seniorátom bolo potvrdené ministerstvom kultu...“

Pretože hore uvedená dohoda bola len čiastočne splnená, následkom totalitného režimu nebolo sa možné podľa nej riadiť. Generálne konventy slovenských evanjelických zborov, ako je Nadlak, Butín, Vuková, ako i iných, vyslovili si žiadosť a túžbu obnoviť bývalý slovenský seniorát v rámci maďarského biskupstva. Táto žiadosť bola vyjadrená listom číslo 114 zo dňa 2. mája 1991, v ktorom žiadame, aby biskupský úrad dovolil samostatný autonómny slovenský seniorát.

Je pravda, že pre tento seniorát nie sme ešte pripravení pre nedostatok fárov, ale veríme, že Hospodin nás neopustí, lebo podarilo sa nám poslať na Bohosloveckú slovenskú ev. fakultu v Bratislave troch študentov, toho roku pôjde zase jeden študent a na rok ešte jeden študent sa hlási. Pre týchto mladých Timoteov je potrebné už odteraz pripravovať podmienky a miesto, keď sa vrátia domov, aby mohli pôsobiť v duchu Pánovom v tomto našom slovenskom ev. senioráte a ešte žijúcich slovenských zboroch.

Na záver uvádzam slová apoštola Pavla v prvom liste Timoteovi, I. kap. od 18 v.: „Toto Ti prikazujem, syn môj, Timoteos, na základe predošlých prorociev o Tebe, aby si podľa nich bojoval výborný boj, majúci vieru a dobré svedomie, ktoré niektorí zavrhlí a stroskotali vo viere!“

Dušan Saják
evanjelický farár
a konsenior

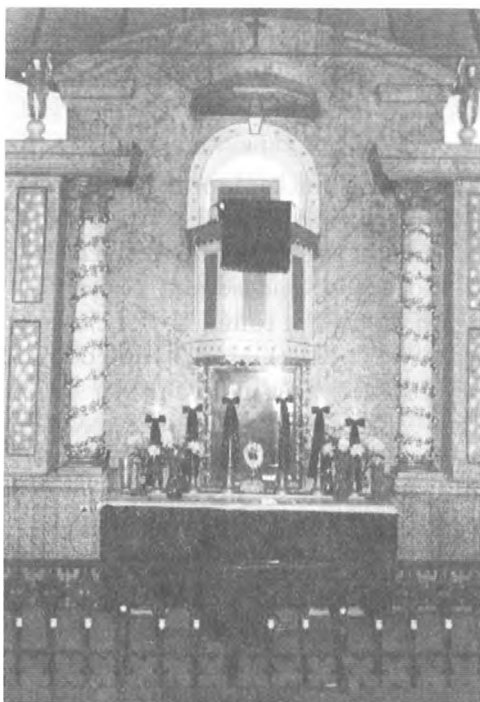

„Kde si mój premilý Ježiši Kriste“ Tran. 869

„Kde si mój premilý Ježiši Kriste“ je pesnička, ktorú spievali voľakedy pod Tatrami. Nepoznali J. S. Bacha, ale poznali Juraja Tranovského, ktorý im zložil spevník „Tranosciscus“ obsahujúci pesničky pre všetky obdobia a príležitosti, v ktorých sa nachádzali. Ťažké podmienky, v ktorých spolunažívali, ich dovedli k tomu, aby si čím viac ctili a vážili Slovo Božie, svoju vieru v Ježiša Krista, ktorú zdedili od svojich rodičov. Boli presvedčení, že Ježiš Kristus je s nimi a tak so svojou biedou, Tranosciscusom i s pesničkou „Kde si mój premilý Ježiši Kriste“ opúšťali svoje rodné kraje, sťahujúc sa tam, kde ich niesol osud na Dolnú zem, veriac v požehnanie. Viera i osud ich priniesli, aby si čím viac cenili prácu i každodenný chlieb Boží. Preto cudzie kraje ich ľahko prijali. A tak v rokoch 1816–1820 niektoré, slovenské rodiny, náboženstva evanjelického, prešli starodávnou riekou Marušu do Banátu usadiac sa v obciach Butín, Vuková, Morava, Teč. Od tých čias i podnes zachovali si svoju vieru ako i svoju národnosť napriek všelijakým pokušeniam. Porozumeli sa so všetkými národnosťami, ktoré tu nažívali. I tak sa stalo, že niektorí z nich vedeli rozprávať 3–4 rečami.

Butín

Prvé rodiny pochádzajú z Oravskej a Nitrianskej župy. O rok neskoršie viac slovenských evanjelických a. v. rodín sa prisťahovalo z Hložian i z Petrovca–Báčky. V roku 1817 opäť niekoľko rodín prišlo z Kovačice a Padiny, neskôr i z Kisköröšu. V r. 1818 žilo v dedinke Butín 450 ľudí národnosti slovenskej. Na začiatku slovenské rodiny materiálne nestáli najlepšie, no predsa už po niekoľkých rokoch z vlastných prostriedkov si postavili drevenú modlitebňu. V tejto budove konali sa služby Božie až do roku 1862. V tomto roku bol postavený nový evanjelický kostol, ktorý po niekoľkých menších opravách stojí i dnes na tom mieste, kde bola drevená modlitebňa. V tom istom čase si postavili i školskú miestnosť pre svoje dietky, aby si ich vychovávali v svojej evanjelickej viere. Farári, ktorí tu účinkovali boli: Jozef Nagy, Karol Vágner, Juraj Kmet, Ján Bierbraum, Štefan Sestrebíni, Daniel Kerňuch, Koloman Kiš, Ondrej Načík, Pavel Ponický, Rudolf Molnár, Pavel Lukáč, Štefan Bálint. I dnes, rodiny žijúce príkladne, navštevujú Chrám Boží, zachovávajúc svoju vieru. Mládež, ktorá opustila svoj rodný kraj, na sviatky vracia sa k svojim rodičom i starým rodičom.

Oltár na Butíne

▼ *Konfirmácia na Vukovej*

Vuková

Prvé rodiny prišli sem po roku 1825. V roku 1858 v mesiaci apríl započali budovať si Chrám Boží. Evanjelický farár v tom čase bol Eduard Ambrózi, učiteľom Pavel Kováč a kurátor Galo Martin. Kostol bol obnovený v roku 1944. Farár, ktorý účinkoval v tom čase, sa menoval František Zatkalík. V dôsledku všelijakých príčin mládež opustila tieto slovenske obce presťahujúc sa do Temešváru, Rešita i Bokša, kde zakladala nové, slovenské cirkevné zbory. Dnes počet veriacich v týchto obciach je okolo 400 duší evanjelických. Zachovali si i dodnes svoje obyčaje, ako je posviacka Chrámu Božieho. V obciach ako je Morava i Teš dnes je len pár rodín evanjelických. V nedeľných chvíľach sa zhromažďujú do svojich Chrámoch Božích, kde s pesničkami, Slovom Božím i modlitbami oslavujú Boha Otca, nášho Stvoriteľa.

*Juraj Bálint
evanjelický farár*

Anekdota**Prísaha**

Ešte v minulom storočí sa stalo.

Jeden sálašán v Malej Marasti chitil cudzú kravu na svojej zemi. Nie veľ'a sa meškal, postavil ju do staje. Ved' sa ta sprace popri druhej.

Ale na druhí den prišiel z Békéšu sedliak, a hl'adal kravu. Aj ju spoznal, a žiadal si ju naspeť. Kedže ju nedostal, išiel si za pravdou k čabianskimu richtárovi.

Richtár oboch vipočúval. Békéšana po mad'arski, sálašana po slovenski. Náš človek priznal, že krava je ni jeho, ale sľúbil prvé tel'a richtárovi, keď ju jemu prisúdi.

A richtár hlavu škrabajúc obrátil sa k Mad'arovi:

Dobří človek, račká je táto vec! Sálašán je hotoví aj prisahať, že krava už tri roke je jeho. Čo na to vi poviete?

No, nak vidím že tú prisahu! – hovorí Békéšan.

Richtár postavil sa zo stoličky a hovorí sálašanovi:

– Ľavú ruku na srdce, pravú ruku hore! Hovorte za mňou hlasno: „Za horámi, za vodámi, dobrá je kapusta z rebrámi. Amen!“

Chudák Békéšan smutne odišiel domov.

Prehral, lebo nevedel po slovenski.

Veru áno, užitočná vec je, keď človek pozná viac jazikov.

Matej Mazán

Slováci v Békésskej Čabe

Príchody a odchody -zisky a straty

Od istého času sme svedkami zvýšeného záujmu o osudy početných zahraničných Slovákov (vrátane Slovákov v Maďarsku aj dolnozemskej Slovákov vôbec (zo strany materského národa i jeho nielen kultúrnych inštitúcií (Maticie slovenskej i ďalších), ale aj štátnych orgánov. Tento záujem v súčasnom období pokladáme za prirodzený, pričom z vlastných skúseností vieme, že ak sa nepremietne do konkrétnejších podôb pomoci či spolupráce, resp. ak ochabne, neprinesie očakávané výsledky ani doma ani vo svete.

Zvýšený záujem prináša aj množstvo názorov a hodnotení súčasnej situácie jednotlivých skupín zahraničných Slovákov, najmä pokiaľ ide o ich národnostnú situáciu: o zachovávanie ich národného povedomia, resp. o stupeň asimilácie, ktorej podliehajú alebo už aj podľahli. Lenže z historického pohľadu sú niektoré veci (napr. stupeň asimilácie a straty národného povedomia, či jeho vystriedania vedomím o pôvode) často zložitejšie, než sa zdajú na prvý pohľad. Ovplyvňuje ich veľa faktorov, napr. geografický (kam odišli), ďalej faktor času (kedy odišli z materského územia), priestoru (či vytvorili kompaktné alebo rozptýlené osídlenie), faktor príslušnosti k vierovyznaniu, ale aj niektoré ďalšie, medzi nimi aj postoj príslušných štátov k ich národnému zachovaniu alebo likvidácii.

Vieme, že národná (národnostná) situácia Slovákov v Maďarsku je v súčasnosti ťažká a smutná, že asimilačný proces, ktorý popri objektívnych ovplyvňujúcich, žiaľ, aj subjektívne činitele, takmer nezadržateľne pokračuje a že sa početné, kedysi kvitnúce slovenské osady, čoraz viac stahujú do histórie, z ktorej sa už pravdepodobne nikdy nevrátia.

Jednou z osád, ktorá je právom stredobodom záujmu v reláciách Slovákov v Maďarsku, je celkom prirodzene aj Békésska Čaba, kedysi ani nie tak dávno, roku 1910 (mesto, v ktorom bývalo najviac Slovákov v Uhorsku 28 662), viac, ako v hociktorom inom meste na území Slovenska.

Domnievame sa, že nebude nezaujímavé, ak v tomto našom príspevku poukážeme na skutočnosť, že do Čaby slovenské obyvateľstvo v minulosti nielen prichádzalo, ale že z nej čoskoro po príchode prvých slovenských osadníkov a za pomerne dlhé historické obdobie aj odchádzalo: či už do iných dolnozemskej osád, do zámoria, alebo po roku

1945 sa v značnom počte vrátilo do vlasti pôvodných predkov. Tieto okolnosti nemohli neovplyvniť nielen demografickú, ale aj národnostnú skladbu tohto mesta.

Roku 1993 si budeme pripomínať 275. výročie príchodu prvých slovenských osadníkov do Čaby, ktorú tento časový faktor zaraďuje medzi staršie sídla Slovákov v Maďarsku, pričom v békéšsko-čanádskej oblasti Dolnej zeme (na ktorej roku 1900 žilo vyše 80 tisíc Slovákov), bola prvou osadou osídlenou slovenským obyvateľstvom (a stala sa aj najväčšou v reláciách ostatných sídiel dolnozemských Slovákov v juho-východnom i južnom Uhorsku. Aj preto jej vývoj musíme skúmať v celkových reláciách týchto dolnozemských Slovákov, kedysi významnej zložky slovenských národných hnutí v Uhorsku.

Hoci sa osídľovanie Slovákov v békéšskej oblasti právom spája s menom zemepána Jána Juraja Harruckerna, predtým intendanta cisárskych vojsk, ktorý za svoje služby dvoru dostal z komorského majetku veľké množstvo pôdy v Békéšskej stolici, správy o veľkom množstve neobrábanej pôdy v tejto oblasti sa museli dostať na Slovensko už skôr než sa Harruckern stal jej majiteľom, keďže už roku 1717 sa u kráľovského prefekta v Segedíne hlásili traja lokátori či impopulátori (osídľovatelia), menovite Ján Duna z Mýtnej, Ján Sekerka z Hradišťa (obidve dediny patrili do východného Novohradu) a Jakub Valent z Čeloviec (východný Hont) a prosili „o súhlas, aby sa jak oni, tak aj ostatní súkmeňovci, čo za nima prísť majú, na Čabe osadiť mohli“. Takýto súhlas, ktorý znamenal začiatok osídľovania Slovákov v tejto oblasti, získali, v dôsledku čoho roku 1718 prišlo na Čabu 14 rodín zo Seliec, 4 z Rimavskej Bane, 4 z Rimavského Brezova, 3 z Čerenčian, 2 z Hornej Pokoradze a 1 z Rimavice. Je známe aj to, že pred príchodom týchto prvých slovenských rodín roku 1717 bývalo na Čabe 22 rodín Maďarov (súdiac podľa priezvisk, z ktorých dve, Behan a Bánsky, mohli byť slovenské). Ďalej je známe, že koncom roku 1719 žilo v Čabe 46 rodín s 230 členmi a že po roku 1720 sa sem pristahovalo 56 rodín z Poltára, Zeleného, Pondeľka, Mýtnej, Málinca, teda prevažne z Novohradu, Hontu a Gemera. Aj v ďalších rokoch slovenskí osídlenci Čaby prichádzali najmä z uvedených oblastí, avšak aj z Turca, zo Zvolenskej stolice atď., no vo väčšom množstve aj z osád Novohradskej a Peštianskej stolice, ktoré Slováci osídlili krátko predtým. Roku 1723 bývalo na Čabe už 115 rodín. Vtedy, ako vieme, prvé slovenské poddanské rodiny bývali už aj v Sarvaši (kam prišli roku 1722) a začali sa osadzovať aj v Mezőberényi – Polnom Berinčoku. Intenzívnejšie osadzovanie sa Slovákov aj v ďalších osadách tejto oblasti iste zapríčinila aj Harruckernova výzva „obyvateľom

krajiny“, aby sa za priaznivých podmienok (že dostanú dostatok pôdy a náboženskú slobodu, čo bolo zaujímavé najmä pre evanjelikov) osadili v týchto krajoch. Treba ešte uviesť aj zásluhy M. Turóciho, bývalého vojaka slovenského pôvodu, ktorý bol správcom Harruckernových majetkov v Gyule a organizoval aj osídľovanie Nemcov a Maďarov, usilúť sa, aby podľa možnosti do jednotlivých osád prichádzali osídlenci jednej národnosti a jedného náboženstva.

Tu sa chceme trochu podrobnejšie pristiaviť pri súpise z roku 1725, obsahujúcom aj mená poddaných, ktorí sa z príslušných osád tejto oblasti odsťahovali. Aj tento súpis potvrdzuje naše poznatky o značnej nestálosti jednotlivých sídiel poddaných v tomto období: na jednej strane noví osídlenci prichádzali, ale na druhej strane, v dôsledku ďalšej migrácie aj odchádzali. Čo v značnej miere platí aj o Békéšskej Čabe, z ktorej za pomerne krátky čas odišlo až 58% obyvateľov. Tento súpis zaznamenal v Čabe 85 rodín a až 101 rodín, ktoré sa odsťahovali. Čiže už v prvom období jej osídľovania pozorujeme aj odchody, v konečnom dôsledku straty. Túto skutočnosť potvrdzuje napr. aj žiadosť Békéšskej stolice z roku 1724 miestodržiteľskej rade, aby znížila krajinskú daň, lebo poddaní „každoročne utekajú na Horniaky a do susedných stolíc.“ (V tom roku ušlo z Čaby údajne 60 rodín).

Inak z analýzy uvedeného súpisu sa dá vyčítať všeličo zaujímavé. Tak napr. rodina Bánszky (Bánsky), uvedená už v súpise z roku 1717, sa tu ešte vyskytuje, ale rodina Behan už nie. Nevyskytujú sa tu však ani prví osídlovatelia (Duna, Sekerka, Valent) a nie je isté, že sa na Čabe vôbec usadili alebo prišli neskoršie. Priezviská rodín sú aj maďarské i medzi tými, čo z Čaby odišli. Medzi nimi je aj viac takých priezvisk, ktorých nositelia sa prisťahovali napr. z Peštianskej stolice (Csömörský, Domonyi) a aj sa do nej vrátili, ale na iné miesta. Až u 55 rodín sú podľa tohto súpisu známe miesta, kam odišli. 19 rodín odišlo (alebo sa vrátilo) napr. do slovenských osád v Peštianskej stolici (do Alberti, Aszódu, Kiskőrösa, Maglódu, Pilísa atď.) a 13 odišlo do Boršodskej stolice. Zo súpisu vyplýva, že niektorí Čabania sa vrátili aj do Novohradu. Skutočnosť návratu si všimol aj Matej Bel vo svojich Notitiach Békéšskej stolice (z tridsiatych rokov), keď napísal, že „majitelia pozemkov priviedli v takom počte Slovákov, že títo už aj mnohé dediny pozakladali...“ no taktiež konštatoval, že „predsa sa poniektorí vrátili k svojim a to zo strachu pred barbarami (Turkami), o ktorých počuli, koľko vraj títo krajín spustošili, kde už samotný pobyt znamenal veľké ťažkosti. Slobodní sedliaci... horko-ťažko znášali, keď natrafili na susedov, ktorí aj cudzou rečou hovorili, aj cudzieho pôvodu boli...“

Avšak už o osem rokov, roku 1733, súpis zachytil na Čabe 274 hláv rodín (približne 1500 obyvateľov) a čabiansky ev. farár Samuel Tešedík, otec známeho reformátora poľnohospodárstva i školstva, vykázal, že ev. cirkev má roku 1745 už 2740 duší. Tu teda vidíme vysoký nárast, ktorý je viac dôsledkom nového prílevu osadníkov, než prirodzeného prírastku. V tom roku sa v Čabe usadili aj Slováci katolíckeho náboženstva z Nitrianskej stolice, čo znamenalo posilnenie tunajšieho slovenského obyvateľstva, resp. urýchlilo poslovenčenie nevelkej maďarskej menšiny.

Čoskoro však zaznamenávame aj ďalšie odchody: roku 1747 Slováci z Čaby organizovane a s povolením odchádzajú do Mokrej (rumunsky Mocrea, vtedy Apatelek) v rumunskom Banáte a roku 1754 až 81 slovenských rodín (spolu s mnohými zo Sarvaša) odchádza do Nyíregyházy v Szabolcskej stolici a kladú základy jej osídlenia i rozvoja. Iba stručne uvedme, že v tridsiatych rokoch 18. storočia sa aj v Békéšskej stolici skončila prvá (ale pre ňu najvýznamnejšia) etapa osídľovania Slovákov a v ďalších rokoch či desaťročiach nadobudla prevahu tzv. druhotná, sekundárna kolonizácia, keď sa do nových sídiel za novou pôdou sťahovali predovšetkým osídlenci z už existujúcich osád a za nimi až neskôršie prichádzali ďalší prisťahovalci z územia Slovenska alebo iných stolíc Uhorska. Tak sekundárnou kolonizáciou vznikol aj známy Slovenský Komlós (Tótkomlós) roku 1746.

V druhej polovici 18. storočia (s výnimkou odchodu do Nyíregyházy) nemáme vedomosti o väčších či organizovanejších odchodoch Slovákov z Čaby, čo však neznamená, že podobne ako predtým neodchádzali jednotlivci alebo skupiny. Niekoľko rodín z Čaby sa napr. usadilo aj v Báčskom Petrovci. Ale v 19. storočí, hneď na jeho začiatku, odchádzajú čabianski Slováci (i keď v nevelkom počte) aj do Nadlaku, pričom veľký odchod z Čaby (vyše 100 rodín) znamenal založenie komorskej dediny Ambrózfalvy (Ambrózky) ako tzv. tabačiarkej obce roku 1844. Išlo napospol o chudobných čabanov bývajúcich rozptýlene v tzv. Viniciach (Jamina) a na sálašoch, ktorí sa odsťahovali, keď panstvo začalo búrať ich domy.

Do tohto obdobia patria odchody Čabanov do Nagybánhegyesa (Veľkého Bánhedeša, kedysi Tóthbánhegyes – Slovenský Bánhedeš), ktorý sa ako pustatina začal osídľovať roku 1842 želiarmi z Nadlaku, ale aj z ďalších osád.

Treba azda ešte uviesť, že na okolí Čaby vznikali neskôršie aj ďalšie osady, ako napr. pustatina Gerendáš, kde čabianski roľníci dostali prvú pôdu v dôsledku jej parcelácie roku 1846 (neskôršie ešte viac), podobne

ako v Kétsopronyi a Telekgerendáši, ktoré sa neskoršie vytvorili z početných sálašov, kde si Slováci aj dlhšie udržiavali svoj národnostný charakter i tradičnú ľudovú kultúru.

Od konca 19. storočia, ale výraznejšie na začiatku 20. storočia Slováci aj z tejto časti Dolnej zeme odchádzali do Ameriky, najviac v rokoch 1906–1907. Podľa všetkého sa z Békéšskej župy v rokoch 1899–1913 vysťahovalo vyše 6000 ľudí, z Čaby 1600–2000, pričom tamojší Slováci tvorili ich prevažnú časť. (Zo Slovenského Komlóša sa v tomto období vysťahovalo do 600 osôb).

Napokon najväčšie organizované vysťahovalectvo čabianskych Slovákov sa uskutočnilo v rokoch 1946–1948, keď sa v rámci presídlenia na Slovensko vrátilo okolo 7500 Čabanov, okolo 10% všetkých presídlencom z Maďarska. Tento návrat v značnej miere oslabil tamojší slovenský element, už predtým národnostne značne zoslabnutý maďarizáciou, resp. príchodom Maďarov na miesta, ktoré po nich ostali prázdne, čo sa spravidla stávalo aj vždy v minulosti pri odchodoch, ktoré sme načrtli.

Aj všetky uvedené skutočnosti treba mať na zreteli, keď z terajšieho pohľadu hovoríme o súčasnosti čabianskych, resp. Slovákov v Maďarsku vôbec. Lebo každé vysťahovalectvo, resp. všetky odchody znamenali pre nich predovšetkým straty.

Ján Sirácky

Sarvaš

Názov mesta Sarvaš prvý raz bol registrovaný v r. 1200, ako Cervinus Mons. Zistil to výborný skúmateľ a znalec stredovekých dejín Imre Szentpétery. Podľa Anonyma, keď sa Maďari usadili v Karpatskej kotline, tu sa presunuli cez Kőrös. Ladislav IV. v rokoch 1284, 1285 a 1290 tu vydá listiny.

Veľmi zaujímavé píše Pavel Ondrus vo svojom diele o pomenovaní mesta pod názvom Stredoslovenské nárečie v Maďarskej ľudovej republike na strane 249.: „bou tu edon kopec, tak tem zvali Sarvašhalom, tam

sa len jeľeni pasávali. To som si ja zamerkovau ot pána učiteľa. Tak bou tu Sarvaš drier ešte pred Turkami, ale Turek ju hát spustošiv. Potom keď už Turek vitiahou, tak Slováci stade z Horňiakou prišli dou a založili tu Sarvaš. Tu boli lem Turkom spustošené kraje, tu lem močarini a buri-nou porastenie polia boli. Haruckern volau tich Slovákou dou.”

Ako vidíme, dejiny Sarvaša sa pravdive zachovali v pamäti starších ľudí, ktorí boli na tom, aby čím viac cenných vecí zachovali pre budúce generácie.

Názov Sarvašalom spomenie aj György Győrffy. Mesto Sarvaš z Horniakov prichádzajúci slovenskí poddaní znovu založia 23. júla 1722, keď uzavru predbežnú osadnícku zmluvu so správcom Haruckernovych majetkov Jánom Sporerom. Zakladateľmi nového Sarvaša boli teda slovenskí poddaní. Však už v štyridsiatych a päťdesiatych rokoch obyvatelia Sarvaša sa húfne stahujú do iných dolnozemských osád v tejto oblasti.

V Sarvaši podľa súpisu z roku 1797 je 1449 hláv rodín (vyše 7000 obyvateľov). Úradná štatistika v roku 1880 zaregistruje 61,8% a roku 1900. 69% Slovákov. Ale v roku 1930 už len 28%. Medzi uvedenými rokmi vidieť veľký, početný pokles Slovákov. Na toto poukáže i Elek Fényes vo svojom diele z r. 1851. Hovorí, že: „Sarvaš je pomadarčiť sa začínajúce mesto.” Dokazujú toto i zápisnice. Naproti Bčkéšskej Čaby, Slovenského Komlóša a ostatných osád ich tu písali už v prvej polovici XIX. storočia po maďarsky. Účtovné knihy z r. 1763 tiež potvrdzujú, že na tejto časti Dolnej zeme Slováci skoro podľahli maďarčine.

V texte účtov nachádzajú sa maďarské výrazy, ako „dalo by sa megengedovat” a podobné.

Napriek pomadarčeniu slovenská kultúra celkom nezanikla v Sarvaši. I dnes má Sarvaš všeobecnú školu s vyučovacím jazykom slovenským. Má i vysokú školu pedagogickú pre učiteľky materských škôl, kde sa vyučuje i slovenčina. Bohatá tešedíkovská tradícia a už spomenuté inštitúcie sú predpokladom toho, že slovenská reč a kultúra nevymizne z každodenného života sarvašských ľudí.

Štefan Tóth

Ako sa mi máme na Sarvaši?

Na „Veľkej ulici“ jesto envo obhradenvo mesto. Pametám sa, že keď som ešte dieta bola, na tom meste ena krásna agácia stála. Na nej nÁPis dav chírom každímú, kto stađe choďiv, že ten strom Samuel Tešeďík, evanjelický farár saďiv. Potom agácia viskla, lem kmeň zostáv tam, kerí obriasov breštán. A teraz ňidávno, voľakeľko rokov vihнала táto visknutá agácia. Od spodku, od koreňa vihнала edna ratolesť, a od todi každí rok ňi lem brešťan, ale znovu agácia sa tam zeleňie.

Toto mi prišlo na rozum, keď som sa chitilia do tejto mojej ulohi: napísať článok o náz, na Sarvaši žijúcich Slovákoch. Aj mi zme voľake takjeto „pamjatke“. 270 rokov zijeme tu na tejto našej Dolnej zemi. Prežili tu žijúci Slováci vojní, premjenki, suchoti a povodeň, bohatli a navňivoč višli, ale si chránili reč, s kerou sem prišli, lebo todi to bolo jich bohatstvo. V tom jaziku sa mohli a vedeli modliť, v tom jaziku jim bola napísaná tá drahá, nad šeckim chránená knižka: *Tranoscius*. A farár, a rector tiež v tomto jaziku jim rozprával o Božej milosti a láske a učiv jich deti v škole.

A potom letev čas, rok tajšov za rokom. Dedinka riasla. A už keď išli zo sálašov utorok a pjatok na trch, a sobotu poluní, žebi ňeďeľu vedeli tájď do kostola, to vraveli: „Tájďeme do várošu!“ Aj za porcie na „városkí dom“ tajšli. A potom v tom „vároši“ boli školi, de sa jim dĕti učili. Virjasla z nich inteligencia, kerá si to hŕtala: slovenskí jazik, tem naozaj materinskí je lem domov súci, alebo práve do úradu, ag voľakdo takí príďe, kto sa ňevie po maďarski visloviť. A deti si už ňenaučili po slovenski, a keď tajšli „domov“, ani u starích rodičov sa už ňevedeli po slovenski zhovárať. Volací si to hŕtali, že cesta vidvihnutja je to: zabudnúť materinskí jazik, zabudnutje starodávne slová, zabudnúť šecko, čo je minulosť. A pomali viskínali ratolesťi, viskov ten starodávni strom.

Ale v kmeňi a v koreňoch sa ešte ukrilo a zachránilo voľačo a voľakeľko zo života. A teraz tag badáme, že eno očko ešte žije a odžíva a tag merkujeme nam, tag ho chráňime, ag bi aj stocho očka mohla virjast edna zelená ratolesť, skrze keraj bi sa mohov kmeň obnoviť, znovu rodit'.

O tonto očku bi som kcela teraz rozprávať. Nemóžme sa a ňemáme sa s čím chvastit', ale máme o čom rozprávať, móžme si svami, vážení čitateľja, podeliť naše radosti, skúsenosti, žebi ste vedeli, že ako sa mi máme evanjelický Slováci tu na Sarvaši.

Po veľa rokov prví raz prehovorila slovenská reč a spievalo sa z *Tranosciusa júniusa* pjatcho v roku 1988. Todi sa znovu posvetiv tagzvaní

„starí kostov“, keď sa skončilo obnoveňa, a keď sme chválu dávali Hospodinu, že sme vedeli skončiť túto prácu. A todi zme aj za 200 rokov zaďakovali, ako sa kostov postaviv. Pán a brat biskup Dr. Béla Harmati po slovenski spieval „Nejsvetejší...“, po slovenski sa modlil a spieval Očenaš, a Áronskvo požehnaňa. A todi prišli domov a snami vedno svetili tí naši Sarvašania, rodina a dobrí známi, kerí sa 1946-om a 47-om roku presídľili do Slovenskej. Prišli navštíviť ten chrám Boží, ěe boli pokrstení, ěe prví raz prijali k sebe svatú Pánovu Večeru. Zastáli pred tím oltárom, pred kerim voľakodi prisahali vernost až do smrti. A obdavorali nás zaz červenov zásterov na oltár. Táto farba je farba Svatilho Ducha a láski. Svatí Duch nás učí veriť slovo Božie a poznať nážho Pána Ježiša Krista a nasledovať Ho. A láska prevládne hriech a ňenávist a skrze ňej móžme biť spojení aj todi, ag hranice jesto medzi nami. A keď na oltáre túto darovanú zásteru vidíme, aj bez slov nám o tonto káže. Ďakujeme!

A ten deň zme mohli privítať prví raz u nás paňi Máriu Jakabovú, generálnu tajomníčku Zvezu Slovákov žijúcich v Maďarsku. V srdci narodenima slovami pozdravila zhromažďenia.

A potom prejšov skoro celí rok, ale tan sa voľáčo začlo! Spomínali zme to sretnutia, pána biskupove slová, slová paňi Márii Jakabovej, kerá sa tag zo srzca prihovorila k nám. A potom sa zríchlili udalosti. Mohli zme čítať o sebe v Našom kalendári. Tam bola aj veľmej pekná fotka nážho kostola. A keď zme dostáli odkaz: či bi zme vedeli privítať do Stariho kostola Dušana Tótha, evanjelickího farára z Kanade, samozrejme, zme odpovjedali – srdečne ho čakáme. A pekne sa naplňiv kostov a veľká bola radosť, keď o veľa mesací v televízii „Naša obrazovka“ pretstavila tento svjatok, a naši cirkevníci, kerí sa nigda za ništ ňemóžu sebe vidieť v televízii, teras sa tam mohli vidieť na obrazovki. Zachránení sa nám tam aj takí naši cirkevníci, kerích už vivolav náž Hospodín z tohto života. Veľmej opsažná je táto pamjatka!

Potom ňi za veľa zme dostáli povolanie do Rumunska, do Nadlaku. A s tinto povoláním sa voľáčo takvo začlo, ako keď po vojne sa zhladúvali pribúzni. Začli zme si hľadať koreňe. Ale ňi len koreňe, ale aj ratolesti. Takáto živá a krásna ratolest je evanjelickvo zhromažďeňa v Nadlaku.

V irminčanskom chotáre, ňi ěľako od Sarvašu, jesto ena sálaská ulička, tag sa menuje: Čipkárka. Na tejto ulički stáv a mlev to veľmej dobrvo dolnozemskevo žito Čipkárov veterník. ňemlie už veterník, aňi mesto mu už ňevjeme, lem táto ulička zachráňila v sarvašskom okolí toto meno. Veľací už aňi to ňevedia, že žili ěľjadke medzi nami s tinto

Cirkevné zhromaždenie s farárkou Alžbetou Nobikovou víta Dušana Tóthia ev. farára z Kanady

V Starom kostole spieva mládež z Nadlacu

menom, a že veľací žijeme na tomto širokom svete, kerim matke, starje alebo prestarje matke v Čipkárovom mline mletej muki pjekli to prekrásno a veľmej dobrvo chlebička. A táto rodina, Čipkárovci, ňevjeme kodi, ňevjeme prečo, ale odišli zo Sarvašu na Nadlak a jich potomkovja aj teras tam žijú s tinto menom.

Keď zme povolaŇie dostáli, už pokoj bov v Rumunsku, ale na todi, keď zme sa mali pustit' k ňim, zase sa ňecko zbúrilo. Chránili náz od tejto ceste, sprobúvali zme ju spovjedat', ale sa ňevidarilo. Ňemohli zme ňeid', tam náz už veľmej čakali. Prečítali zme na ten deň (30. marec 1990) vipísaný tekst z Biblii: „Dúfajte v Hospodina na večné veky, lebo Hospodín, Pán je skala naša, na večne veky!“ (Izaiáš 26 : 4). S tinto posmelováŇím zme sa pustili ňtirja: Tibor Moťan, pretseda krúšku záhratkárov, Anna Barczová, prešbiterka pri Starokostolnej cirkvi, moja matka a ja.

Prekrásnu pamjatku zme dostáli. Z veľkov láskev nás privítali na fare. Dušan Saják a jeho manželka Marjenka a jich córke. A potom službi Božje v obnovenom, veľmej peknom kostole, v kerom to bolo najkrajšie, že bov plní! Pjatok popoluní o pjatej! A chvor plní bov z deťma a z mladíma! A potom tá láska, z kerou náz obvinuli po službách Božich, to ňemóž vipovjedat' a ňemóž zabudnúť. Medzi svojimi zme boli! Doma zme boli! Tam zme hŇed' oddali naše povolaŇie na náz todi ešte lem plánovaní svjatok, keď sa má založit' „Kultúrni spolok Slovákov žijúcich na Sarvaši a na jeho okolí“. A potom aj tento čas prišov: v 1990 roku v máji 26.-27.-om. A mohli zme vítat' u nás váženích hostov: brata farára Dušana Sajáka z jeho manželkov a z cirkenov skupinov z Nadlaku. Privítali zme váženích hostov aj z Veňarcu: Annu Hud'ecovú, pretsedníčku obecnej rade a vedúcu ľudového súboru, ľudoví súbor, aj ešte voľakelkich, kto kceli s nami svetit', prišli k nám z Novohradskej župe, z Veňarcu. Spolok a cirkev voveŇe upravila tento svjatok.

No ale o tomto podrobŇne lem na rok. Aj o tom, ako vjedla cesta z PlachtíŇievcov zo Slovenska na Sarvaš, a od nás k ňim. Pribelskovci, Zahorskovci, Strehovskovci! Tam zme choďili a staďe prisli k nám evaŇjelickí bratia a sestri z bratom farárom Štefanom Mikušom, z jeho manželkov a córkami, de sa vaše koreŇe, skaďe ste si mená doŇjesli. Od Plachtincov Ňi deľako chráŇja ednu matrikulu, v kerej sa zapísanie tje mená, kerie čeľiadke sa presídľili v 18. storočí na Dolnú zem, na Sarvaš. Tag ag buďete zvedaví, vážení čitateľja na náz, tag ag Hospodín dovolí, na stranách Čabjanskoho kalendára sa aj na rok sretŇeme.

*Alžbeta Nobiková
evanjelická farárka*

Veľký Bánhedeš

Na mieste terajšej obce stála okolo r. 1420 založená dedinka, zvaná „Bánhegyes“. Meno dostala od zakladateľa Jána Marótiho, bána mačovského. Bánhedeš v r. 1528 Ráci, čiže Srbi, 1552-om Turci natoľko zničili, že sotva ostalo v ňom obyvateľstva a zostavaných pozemkov. Čo málo zostalo, to v r. 1596-om turecko-tatárske vojská celkom zlikvidovali.

Okolie dnešného Bánhedeša v r. 1742 bolo pastviskom a patrilo k mutinskému majetku. Riadila ho kráľovská pokladnica a to prostredníctvom árendy. Prvý raz dali do árendy pozemky v r. 1743.

Na začiatku XIX. storočia čoraz viac nájomníkov sa usadilo na mieste dnešnej osady, takže v r. 1839 má už 120 obyvateľov. V 1842-om Bánhedeš sa stáva samostatnou obcou. V r. 1856 zo Slovenského Komlóša, z Nadlaku, z Čaby a z Orosházy sa tam usadia Slováci a preto dostala meno „Tótbánhedeš“, čiže Slovenský Bánhedeš.

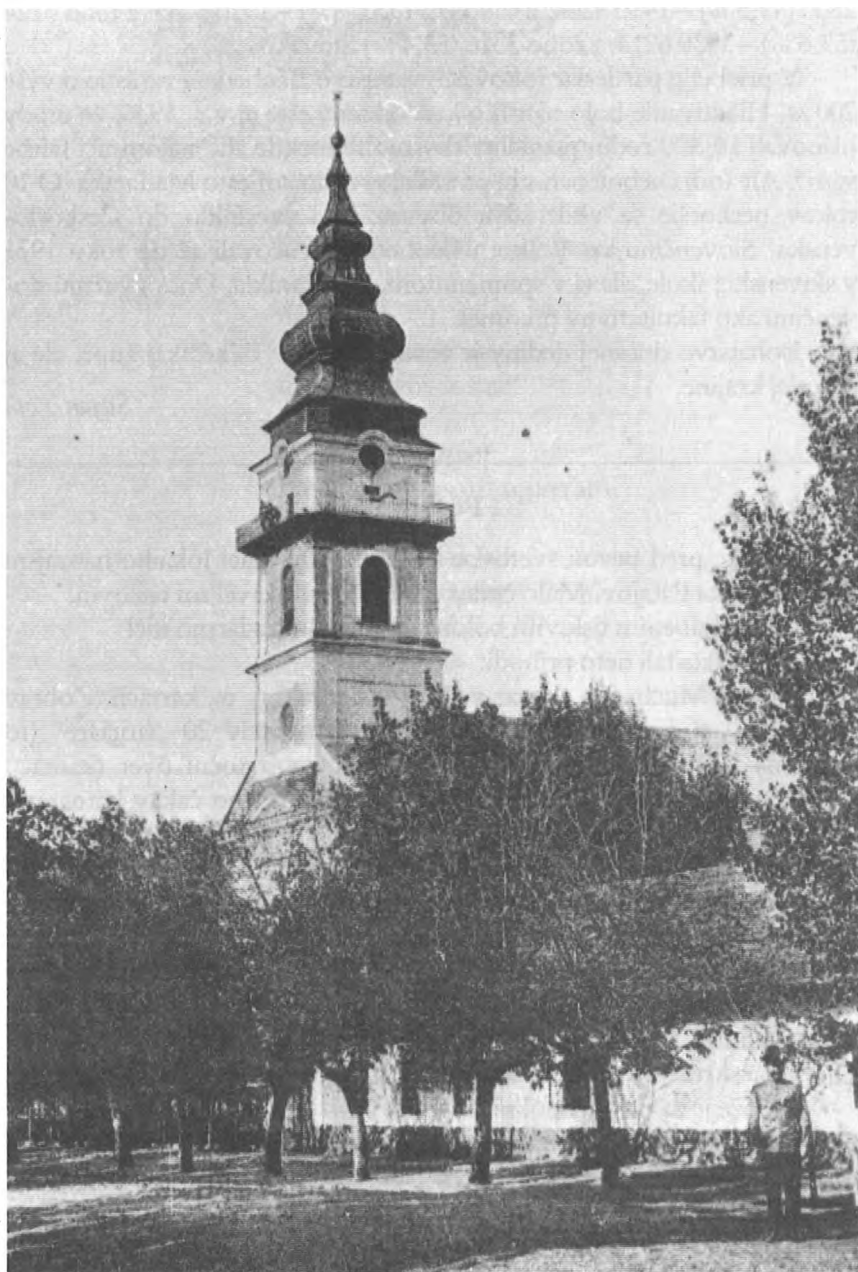
Podľa zákona z r. 1898 a nariadenia ministra vnútra z roku 1908 obec dostáva úradné meno Nagybánhegyes, čiže Veľký Bánhedeš. Od 1. júla 1908 sa používa toto pomenovania v úradných knihách.

Najstaršie záznamy obce sú z r. 1847. Toto je richtárske vyúčtovanie, výkaz. Používali ho aj ako inventárnu knihu. Okrem toho skoro s totožným názvom jestvuje ešte jedna kniha, ktorú viedli až do r. 1861.

V archíve o dedine z rokov 1861–1867 niet materiálu. 30. marca 1867 zadržala zastupiteľská rada prvú svoju tohoročnú schôdzu, ktorá má písomné stopy, a od tých čias všetky zápisnice bez výnimky existujú. Od 1. januára 1877 patrí k obci pustatina Kaszaper. Rozhodlo sa o tom ešte v decembri v r. 1876.

Do r. 1875 dedinskí občania boli v celku árendisti, nájomníci kráľovskej pokladnice. Každý nájomník dostal 21 kat. jutár zeme – po 1100 štvorcových siah – a to za 105 forintov. Z toho bolo 20 jutrov vonkajšieho a jedno jutro vnútorného pozemku. Toto sa komplexne menovalo „numerus“. V r. 1875 kráľovská pokladnica predala tieto majetky nájomníkom. Keď niekto nevedel najatý pozemok odkúpiť, predali ho takým, ktorí to vedeli zaplatiť. Takýchto bolo veľa. Čiže dá sa vedieť, že dedina bola i vtedy bohatá.

Však predaj tovaru bol ťažký. Museli svoje vypestované produkty, ako napr. pšenicu, zaniest až do Aradu, Makova, Čaby, čiže asi 35–65 kilometrov. Počet obyvateľstva v r. 1880 bol 2255, z toho 1498 (66,7%) Slovákov, 1890 4823, z toho 2400 (49,8%) – 1900-om 5661, z toho

Bányhedešský evangelický Kostol

2800 (49,5%) – 1910 5204, z toho 2691 (51,7%) – 1920 5245, z toho 3124 (59,6%) – 1930 6214, z toho 3316 (53,4%) Slovákov.

V priebehu päťdesiat rokov obyvateľstvo Bánhedeša vzrástlo o vyše 200%. Hladovanie bolo natoľko každodenné ešte aj v r. 1936, že úrady plánovali asi 400 rodín presídliť, aby mohli niekde ako nájomníci ľahšie vyžiť. Ale ľudia neboli ochotní presídliť sa na iné miesto Maďarska. O 10 rokov neskoršie sa však 60% obyvateľstva presídlilo do Československa. Slovenčinu vo Veľkom Bánhedeši vyučovali až do roku 1971 v slovenskej škole, ale tá v spomenutom roku zanikla. Dnes vyučujú slovenčinu ako fakultatívny predmet.

Bohatstvo dnešnej dediny je známe nielen v Békéšskej župe, ale aj po celej krajine.

Štefan Tóth

Anekdota

Pôžička

Dávno, ešte pred prvou svetovou vojnou žil na ulici Jókaiho naozajsní Čaben: apóka Patajov. Málo čudní, málo skúpi, ale veľmi usilovní.

Jich obl'úbením úslovím bolo: dar za dar – a zadarmo nič!

O nich zostali tieto príhodi:

Ondriš Muchárov edoraz veľmi veľa prehrav na kartách. Zobrav sa a tajšov si požičat' od apóku Pataja. Aj dostáv 20 „širičiare“ (to znamená 200 zlatích korún), na pol roka, na statoční úver (kamat). Odloživ si koruni, pokloniv sa a odišiel. Na ulici ho čakav kamarát a spítav sa ho:

– No čo, dostáv si vol'akel'ko?

– Dostáv, dvacat'. Ja son sa postarav, že bi son dostáv, nak sa teraz už oni starejú, ako si dostanu naspət'!

A toto šecko apóka cez žalugáter počúli, lebo boli v prednej chiži.

Vibehli rason do vrát a začli kričať:

– Ondriš, Ondriš, čakaj! Hibaj že naspət'!

Ondriš sa skrúto v a nič netušiaci sa vrátil.

– Čože je za chibu, apóka?

– Ale ved' ... sa mi marí, že son ti nevičítav dobre ... že son ti dav monej. Ukáž že!

Ondriš zav zoz vačku zlatke a vičítav do dlane apóku: edon, dva, tri... dvacat'.

Apóka si hrst' zatvorili a posmešne mu hovorili:

– Tak že sinko moj! Vidiš, už son sa aj postarev, ako ich dostanem naspət'!

Matej Mazán

Ozaj prečo?

po tom istom poli
nadmiernou odhodlanosťou
a ťažkou prácou
za budúcnosť bojujeme.
Dôveru si z nádeje ukujeme,
aby tí naši
nám milí
k svojej materčine
tiež vernými zostali!

Lebo vymierame!
Prečo pred časom umierame?
Nedôverujeme
ďalej ani sami sebe!
Necítíme zajtrajšky
v svojom chlebe!

Nedelí zo srdca
matka lásku
otec zamlčí
životu krásu!

Málo je básnikov plač!
Márne sú ohnivé slová!
Nás nezaujím zdolá!

Tie naše deti
pred nimi prečo faloš svieti?
Jim prečo sú milšie
cudzie sľuby;
denne je menej
tých už dospelých,
čo z nich
kto vedome hovorí,
že našu pravdu ľúbi!

Verme už raz sebe,
čas na bubon trepe
vydobime si od životu náhrady!
Naša múdrosť tiež má svoje
pevné základy!

Tak cítim: možno iba triezva pýcha
nám k prežitiu chýba!

Juraj Dolnozemský

Veselá Čaba

(Pre informáciu čitateľa: Keď ma zvolili za čabianskeho kňaza, mal som možnosť oboznámiť sa nielen s usilovnosťou, nábožnosťou, starosťami a radosťami tu žijúceho slovenského obyvateľstva, ale aj s jeho zdravým humorom. Preto som začal zbierať počuté alebo čítané veselé príbehy. Z týchto príbehov vznikla v r. 1967 zbierka, ktorá obsahuje 212 rôznych veselých príbehov. Dal som jej názov „Vidám Csaba – Veselá Čaba“. Pre Čabiansky kalendár som z nej vybral niekoľko veselých anekdôt.)

Prameň múdrosti

Na obecnom dome sa prísazní radia celý deň. Predsedá im richtár Pavel Lepény. Míňa sa hodina za hodinou, ale oni sa len nevedia dohodnúť. Na túrni malého kostola už zvonja na poludnie.

– Takto z nás nič nebude – vraví richtár.

– Keď je človek lačný, nejde ani robota, ale ač sa naje, hneď je aj múdrejší. Chojte domov pánovia, najecte sa, prídite, potom budeme ďalej targarovať. Hneď pojde ľakšie.

Tak sa aj stalo, odišli domov, najedli sa, prišli naspäť a za pol hodiny skončili.

– Čag som vravev? – pýši sa richtár.

Prameň múdrosti – aspoň u nás v obci – tak sa vidí: je plné brucho.

Znalci vína

Otec Dr. Viliama Sailera bol mäsiarom. Bol to človek veľmi populárny a preto ho zvolili aj za prísažného.

Na obecnom úrade bola veľká diskusia o víne. Každý chcel byť naslovzatým odborníkom. Sailer len počúval a pred odchodom domov hovorí:

– Poďte ku mne, koštujte moje víno!

Sailer priniesol krčah vína. Koštujú, ochutnávajú a vravia svoju mienku:

– Dost' slabvo! Ako čobi málo smrdelo so sudom! Nedozrelo hrozno!

– Dočkajte, donesiem vám z druhého. Prinesie v druhom krčahu.

– No, to je už lepšvo! Lepšú chuť má!

– Dočkajte! Donesjen vám teraz takvo, akvo ste ešte nepili.

– Ej, to je už ta! Fajnovo!

Vtedy sa Sailer usmeje popod fúzy a hovorí:

– Šeci ste hlupáci! Nímav son ja iba za šinár víno, z toho son vám doniesov triráz!

Nevďačne

Pavel Koreň, čabiansky pán farár (1892–1921) zbieral po domoch príspevky na sirotinec. Prišiel do domu bohatého gazdu. Keď rozpovedal cieľ svojho príchodu, vznikol tento rozhovor:

Koreň: Koľko mienite dať?

Gazda: Dáme 50 korún.

Koreň: To je málo od vás, od takého gazdu.

Gazda: Viac nemôžeme. Práve teraz sme si kúpili enu „hrudku“ (t. j. 14 malých uvierov (jutrov), vytróvili sme sa.

Koreň: Mali by ste dať aspon sto!

Gazda: Telko ni, ale 50 ďačne dáme.

Koreň: Nuž dobre! Viete čo? 50 dajte vďačne a 50 nevďačne, tak bude sto!

Názorný výklad

Pám farár Pavel Koreň bol prísny človek, ktorý vyžadoval disciplínu. Veriaci sa ho aj báli aj ho mali radi. Mali radi jeho kázne, lebo tie boli jednoduché, jasné a zaujímavé. Svoju kvalifikáciu využíval Koreň aj v rozhovore s veriacimi.

Raz jeden veriaci, ktorý pravidelne chodil do kostola, vyhľadal pána farára a ponosoval sa mu, že darmo sedí v kostole, darmo počúva kážeň, keď vyjde z domu Pána, všetko mu vyšumí z hlavy.

Pán farár utešoval svojho farníka, ale všetko darmo, ten si len svoje húdol. Škoda jemu chodiť do kostola, pre neho je to tak zbytočne ako nosiť v koši, aj z toho hneď voda vytečie.

Pán farár sa zamyslel. Vyšiel na chodbu a ukázal farníkovi kôš na smeti.

– Tu je tento kôš, chodte ku Kerešu a doneste v ňom vodu.

– Náš človek sa zháčil, že je to aj tak zbytočne, voda vytečie, ale farár ho len posmeľoval, aby šiel. O dobrú štvrtňhodinu sa vrátil a ukazuje farárovi prázdny kôš.

– Však som vám vravel, v koši neostala ani kvapka vody, škoda bolo cesty tam a späť.

– Ale vôbec to nebolo na škodu – hovorí farár poučujúcim hlasom. To je pravda, že voda nezostala v koši, ale pozrite, zmyla všetku špinu, ktorá bola na koši. Takto sa očistí aj duša v kostole, keď počúva slovo božie.

Kačica – vdova

Oblúbeným evanjelickým farárom v kruhu (békéš)čabianskych evanjelikov bol Juraj Jakabfi. Najmä pre jeho smútočné príhovory na pohreboch ho mali veriaci v oblube. Ľudia ho povolávali na pohreby aj vtedy, keď nebol na rade a radšej zaplatili aj kňazovi, čo mal službu, len aby ich príbuzného pochoval pán farár Jakabfi. V takýchto prípadoch smútiaca rodina vďačne honorovala služby pána farára – najčastejšie v naturáliách.

Či to už bol pár mládok, kačica alebo – zriedka – vykŕmená hus. Pán farár vďačne prijal takúto odmenu, lebo mal veľkú rodinu a príjmy kňazov neboli veľké.

Či je to už pravda, alebo nie – hovorí sa o ňom; že po jednom pohrebe prišla za ním v čiernom oblečená mamóka:

– Pozdravujú pána velebného ... ovci a posielajú im tento malý darček, nak prijmu d'ľačne! – a vybrala z košíka peknú vykŕmenú kačicu.

Mamóka čakali, čo na to povie pán velebný. Ale pán farár celkom inakšie reagoval, ako mamóka čakali. S úsmevom na tvári sa spytuje:

- A či je táto kačička vdova?
- A z čoho sa to nazdajú? – spyujú sa prekvapená mamóka.
- No ja iba z toho, že nemá páru – znela prekvapivá odpoveď.

Svedomitý zvonár

Zažalovali hlavného zvonára Hrašku, známeho v celom meste, že vraj bohatým dlhšie zvoní ako chudobným, hoci by mal „puls“ veľkým zvonom dávať rovnako. Stojí obžalovaný pred cirkevnou radou a sebavedome sa bráni:

– Páni mojí! Kto žaluje na mňa, že dlhší puls dávam bohatým, ten luže, lebo ja každimu, chudobnímu či bohatému rovnako 25 vipálím.

Čabianska mentalita

Pri oplakávaní mŕtveho sedí okolo truhly smútiaca rodina. Zomreli bezdetná tetka Mara. Na tvári pozostalých sú slzy a povinný smútok. Zrazu jeden smútiaci drgne lakťom vedľa sediaceho brata a šepká mu:

- Jano! Či si počuv, že naša Mara ta prepísali chižu aj zen?
- Na koho?
- Na Eržiku, na krsnú!
- A kto ti to vravev?
- Ona sama, Eržika vravela teraz!
- Nuž tak vieš čo, brat? Ani enu slzu viac!

Môj zlatý

Volakedy mal v Čabe veľkú úctu Omaszta Gyula – kráľovský notár. Čabiansky sedliak bojzливо vstupoval do jeho úradu, hoci sa nemusel báť, lebo pán notár sa vedel prihovoriť stránkam aj po slovensky. Dokonca, ako výraz svojej miloty, oslovoval či mladého či starého slovami – môj zlatý.

Ľudia však napriek tomu počúvali toto oslovenie so stisnutým srdcom, lebo po meste sa rozšírilo, že koľkokrát pán notár osloví dotyčného na súde slovami „môj zlatý“, toľko zlatých si bude účtovať ako honorár.

Víno zadarmo

Obecní přísazní z nudy mnohokrát šútažili medzi sebou, kto vie krajšie písať.

Obecný pisár Albrechtovich Gusti sa mnohokrát zdržoval v miestnosti, kde zasadali, lebo sa dosť často stávalo, že niektorý z prítomných gavaliersky dal priniesť víno, či už z domu alebo z blízkej krčmy na povznesenie nálady. Pri jednej príležitosti „súťaženia v krasopise“ skryli prážany papier s podpisom přísazného Jánoša Gálíka. Gálik bol známy lakomec a hoci mal veľký majetok, přísazníci len málokedy vedeli od neho vydrankať 1–2 litre vína.

Raz popoludní, pred koncom úradných hodín, prišiel do miestnosti hajdúch s 10 litrovým demižónom. Len toľko povedal, že priniesol pánom víno, ktoré im posíela jeden neznámy pán, aby ho vypili na zdravie.

Bol tam, pravdaže, aj Albrechtovich Gusti a vybral si najväčší diel z oldomášu. Aj hajdúch mal pod čapicou. Večer, už aj deväť hodín minulo, keď sa přísazníci vybrali domov, Gálíka takto víta manželka:

- Dost' zaveľa ste bangázovali, hádan ste aj v krčme boli?
- Ale, veď voľak nán poslav 10 litrov vína, tak sme to cickali.
- Čo? Voľak? Veď tu bov hajdúk s vašin písmon, že by som vám dala za ten krčach víno!
- Háj! Fene ich zedov!

Prefíkany Albrechtovich Gusti na prázdny podpisany papier pripísal objednávku na víno, a aby manželku Gálíka lepšie presvedčil, papier opatril aj obecnou úradnou pečatou.

Kantorská štóla

Na miaste Domu maloroľníkov – dnešný Balassiho dom – stál voľakedy malý hostinec Alberta Filippinyiho „U remeselníka“ (Az iparoshoz). Predávali v ňom dobré víno. Jeho stálym hostom bol aj rector Čarejš, veď býval práve oproti krčmy. Tu sa stretával so svojimi kamarátmi z detstva ako boli Aracki (Szivarkás), Holecz (Libert) a zámočník Adamik z Földvárskej ulice.

Jedno leto bola veľká suchota, dlhé týždne nepršalo, ani rosa nepadala. Celý kraj bol zmorený horúčavou. V hostinci pri popíjaní vínka hovorí Aracki Čarejšovi:

- Ta by si už mohov enu piesničku organovať za dážd!

– Móžen, zajtrá na modlitbách. To ván ale povien, že ač bude dážd', každý edon mi dáte enu hrubú klobásu.

– Dobre, dáme!

Na druhý deň ráno pri rannej modlitbe spievali náboženské piesne, prosiace o dážd'. No a čo sa nestalo! Okolo poludnia sa spustil nevídaný lejak, lialo sa ako z vreca. Čarejš už skoro popoludní sedel v krčme. Jeden za druhým prišli aj jeho kamaráti. A pekne-krásne podľa dohody každý priniesol Čarejšovi jednu hrubú klobásu.

Július Dedinsky

Preložila: *Daniela Horváthová*

ONDREJ KRUPA

Detské hry čabianskych Slovákov

Nie náhodou sa hovorí, že materčinu každý vsaje do seba s materinským mliekom, veď matka svoje nemluvniatko nielen chová z vlastného tela, ale ona ho i oboznamuje s prvými slovami, ktoré rozvíjajú jeho myseľ.

V tomto čarovnom procese učenia sa meterčiny mali veľkú úlohu hravé detské básničky, ktoré žartovným tónom, pôvabnými zvukomalebnými slovami, príjemnými, lichotivými melódiami a pohybmi, ktoré ich sprevádzali a pobádali na smiech a pozorovanie, stali sa najmilšími zážitkami detí.

Veršované, melodické, s pohybom spojené detské hry a hravé pesničky boli neoddeliteľne prítomné v každom životnom úseku dieťaťa. Tieto čabianske deti pred druhou svetovou vojnou ešte po slovensky spevali, resp. pri hre recitovali – preto sme ich mohli pozbierať. Čabianske matky ľubozvučnou riekankou učili tieskať svoje v lone sediace dieťky:

Ťap - tap - ta - puš - ke, vi - šle mač - ke na hruš - ke,
po - dria pa - le ko - žuš - ke!

Pri spievaní básničky chytili rúčky dieťatka a ťľapkali nimi. Tento istý text aj tak spievali, že hladkali, láskali mu tváričku. Na konci tľieskali, alebo s jeho vlastnými rúčkami mu hravo potľapkali líčka, akoby chceli odohnať zdanlivú mačku, pričom kričali: Šic! Šic! Šic!

Deti, ktoré už vedeli sedieť, učili hovoriť hravou čabianskou riekankou. Do dlane im kreslili prstom kruh akoby miešali variacu sa kašu, potom ukazujúc im na pršteky, spievali:

Varín, kašku, varín, tebe má - lo, tebe nič,
a mňe poton nič. A te - be zas nič.

Alebo pri spievaní ukazovali na deti i na seba:

tebe druhej nič,
a mňe potom nič!

Tackajúce sa dieťa posmeľovali, prosili chodiť i so zvukomalebnými slovami i každodennou rečou:

Pampáňik, Mariška, pampáňik! Hibaj g mamički! Pod sem g mamički!
Hat už budeš veľká! Nauč sa aj chodiť! Pampáňik, Mariška, pampáňik!

Keď už dieťa chodilo, oboznamovalo sa i s prostredím. V Békéšskej Čabe v každom dome bol pes. Mamičky s básničkou učili svoje detičky k láske voči psovi a jeho opatrovanie, a keď sa dieťa ťažko učilo rozprávať, básničkou ho pobádali, aby napodobňovalo havkanie psa:

Za Kereši bieli dom,
bíva edon špirko v ňom.
A ten špirko hau-hau-hau!
Že bi si mu chleba dau.

Samopašné deti napomenúvali černokňazníkom, strašidelnou postavou sveta bájok:

Ďeti, ľaľa, Ďeti,
 Ďernokňazník ľetř!
 Ohňivom oblaku,
 sediaci na draku.
 Beda tomu ľesu,
 kaďial vezme cestu!

Kedysi k umývaniu vlasov používali domáci ľúh a domáce mydlo (ľúh, sapún). Ak štípalo oči dievĎata a preto plakalo, mamiĎka sa mu vyhráľala ůartovnou rytmicou vetou:

Podře, chlapani, na smetánku!
 Pretože dievĎa neznieslo, aby sa jej chlapani vysmiali, radšej ticho znášalo bolesť.

Tvrdohlavému, vzdorovitému dieťatu znela táto výchovná riekanka, ktorá je verným zrkadlom ľudovo-sedľackej etiky:

Zohí - naj ma, mam - ko, Bo keď buďen Jano, nezohňeš ma, mamo!
 pokin son ja Jan - ko.

ľudová praktickosť myslela i na školu. PoĎas dlhých zimných veĎerov hravou básniĎkou privykali dieťa k poĎítaniu a písaniu. Ako spievali, pri kaďedej slabike mali natiahnuť Ďiarku na papier. Kým prišli na koniec básniĎky, na papieri malo byť 16 Ďiarok. Takouto ľudovou metódu privykali dieťa, aby si sústredili pozornosť:

Sekán seka - ňiĎ - ke, Kto ňeverí, nak jich Ďíta, aĎ sa jich ňi řesnác.
 nase - kán jich řesnác.

Chlapani a dievĎatá spolu sa hrali na ulici vo veľkých skupinách. Pri hre skupiny navzájom dobiedzali jedana do druhej touto básniĎkou:

Jáger, jáger, ka - to - na, ňi si súci na ko - ňa!
 PreĎo že son ňisú - ci? Peto, že máš veľkie bajúsi!

Inokedy zase odvrávali jeden druhému.
 Dievčatá toto kričali chlapcom:
 Ďiovčencon pampúške,
 a chlapcon zauške!
 Ani chlapci nemeškali s odpoveďou:
 Ďiovčencon zauške
 a chlapcon pampúške!

Pritom však v najväčšom porozumení spolu pokúšali sa vylákať slimáka z domu, alebo prosili lienku, aby im priniesla mäkký chlieb. Slimákovi toto spievali:

Sli - mák - mumľak, vitrč rož - ke. Ač ňevitr - čiš, zabijem ťa,
 na parvózke. zakolen ťa!

Aj ti chižku potpáľin,
 aj ťa do nej za - va - ľin.

Lienku položili na prst a spievali jej, kým neodletela:

Pánboží-kova krávka, choj do ňe - ba. Doňes mi mekvó chleba.

Aj ja ti dán suchvó, a ti mi dáš mekvó!

Detské hry priamo alebo nepriamo odrážali charakteristické znaky prostredia hrajúcich sa detí (napr. budova, zvieratá, ľudové jedlá atď.), ktoré si takto nebadane osvojili výrazy materčiny. Oblúbené boli rečňovanky, ktoré hravo učili deti na presnú a správnu výslovnosť spoluhlások slovenských slov. Hovorievali sa ako dôkazy šikovnosti, ale používali sa i na podvádzanie detí:

Pán farár má vrabce v krpci.
A tie vrabce frng, brng do toho trňa!

Spoločenské hry boli nepredstaviteľné bez básničiek alebo melodických textov. Myslime na rozličné varianty vyčítaniek! Ale i pri takých hrách citovali žartovné rečovanky, ktoré vyžadovali šikovnosť, obratnosť a rýchle spoznanie situácie. Takáto hra bola hrať sa o grajs. Z oboch strán natiahli dve čiary, pozdĺž ktorých a i medzi ne sa postavili deti. To bolo cieľom, aby trafili loptou do tých, ktoré stáli na prostriedku. Ten bol najšikovnejší, do koho dlho nevedeli trafiť. Pred odhodením lopty recitovali:

Cencúr, barancúr! Iđe baran po moste, vlečie duche na
chvóste.

A tie duche dudaju, kin sa čiže rúcaju! Bumm!

Uvedené príklady z rozličných úsekov detského života dokazujú bohatú detskú poéziu čabianskych Slovákov. Demonštrujú i to, že tieto detské hry a pesničky akú dôležitú úlohu hrali v kruhu ľudu vo formovaní životaschopnosti detí a vo výchove lásky k materinskému jazyku.

Škoda, že v Békésskej Čabe už niekoľko desaťročí ich nehrajú, nespievajú ani matky ani deti.

Zberateľ: Dr. Ondrej Krupa
Notovala: Dr. Sárhelyi Jenőné
Spievali: Cserejs Jánosné Hrabovszki Ilona, 1930.
Araczkí Jánosné Benyo Mária, 1902.
Pre kalendár pripravila: Ildikó Očovská

V Békésskej Čabe sa založil Slovenský výskumný ústav

Na VIII. kongrese Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku vystupoval pre našu slovenskú verejnosť ešte málo známy človek, čabiansky rodák, genetik z Debrecína dr. Matej Šipický, ktorého sme vtedy zvolili za predsedu, a hovoril o potrebe založenia slovenského vedeckého ústavu. Myšlienku zrodenú v roku 1988 bolo treba zachovať. Za účinnej morálnej a finančnej pomoci Zväzu a čabianskej slovenskej inteligencie v roku 1990, v roku nášho mimoriadneho kongresu sa zrodil aj ústav. Odvtedy sa stará oň a usmerňuje ho poverená vedecká vedúca, docentka Univerzity Loránda Eötvösa, kandidátka etnografie dr. Anna Divičanová.

Cieľom Slovenského výskumného ústavu, ako i cieľom všetkých našich slovenských organizácií, inštitúcií i uvedomelých Slovákov žijúcich v Maďarsku je zachovanie a pestovanie našich tradícií, slovenského jazyka a kultúry. Rozdiel je len v metódach. Slovenský ústav svojou vedeckou činnosťou sa hodlá postarať o záchranu cenného dedičstva našich predkov, pretrvávajúceho už vyše dve a pol storočia v cudzom prostredí. Usmerňuje ho vedecká rada, členmi ktorej sú osobnosti ako i „otec“ ústavu, čestný predseda Zväzu dr. Matej Šipický, historik dr. Imre Polányi, kandidát etnografie dr. Ondrej Krupa, chemický inžinier Juraj Vandlík. Do činnosti poradného zboru by sme chceli zapojiť aj ďalších významných činiteľov nášho slovenského verejného života.

Ústav sa venuje predovšetkým štúdiu histórie Slovákov v Maďarsku, ich národopisu, jazyku a otázkam školstva, ale usiluje sa aj o šírenie vlastných vedeckých poznatkov a o zorganizovanie postgraduálneho doškolovania našich pedagógov a študentov pri posilňovaní ich slovenského povedomia.

Doterajšia naša činnosť je skromná. Organizovali a zabezpečovali sme podmienky fungovania ústavu, vypracovaním koncepcie zriadenia zvukového archívu a zbierania slovenských nárečí v Maďarsku, prácou na poli národopisu zhotovovaním menného, tematického a geografického registra, premyslením novej koncepcie vyučovania dejepisu na slovenských školách urobili sme prvé kroky na poli vedeckej činnosti. Teda zhrnutím poznatkov o živote Slovákov žijúcich v Maďarsku zakladáme databanku, zachraňujeme hodnoty pred zánikom, poskytujeme pomoc k výchovnovzdelávacej činnosti škôl.

Medzi úspešné naše akcie zaraďujeme organizovanie tohoročného národopisného a vlastivedného tábora v Polnom Berinčoku, stretnutie slovenských vysokoškolských pedagógov v Békésskej Čabe, účasť na organizovaní Haanových osláv tiež v Békésskej Čabe a iné.

Ústav v roku 1991 mal jediného spolupracovníka na plný úväzok, to bol vedecký tajomník Ján Chlebnický. Jeho úlohou je sčasti zabezpečovanie fungovania ústavu, sčasti – spolu s referentkou Zväzu pre školstvo a slovenskými národnostnými odborníkmi ministerstva školstva a vzdelávania, pedagogického ústavu, vydavateľstva učebníc a i. – usmerňovanie a koordinovanie začínajúcej sa pedagogicko-metodickej výskumnej práce v rámci ústavu a mimo neho a sčasti i výskum v tejto problematike. V rámci ústavu pracuje aj niekoľko externých spolupracovníkov. Na poli jazykovedy odborná asistentka Filozofickej fakulty Univerzity L. Eötvösa dr. Mária Žiláková a stredoškolská učiteľka Júlia Marloková-Szabóová, v odbore národopisu kandidát etnografie dr. Ondrej Krupa a v téme histórie okrem dr. Anny Divičanovej odborný asistent Vysokkej školy pedagogickej v Békésskej Čabe Michal Lásik, hostujúci učiteľ na Slovenskom gymnáziu v Békésskej Čabe dr. Miroslav Kmet, učiteľ čabianskej slovenskej základnej a strednej školy Ján Hirka, spolupracovník Múzea Ferenca Móru v Segedíne Štefan Tóth a spolupracovník filiálky Župného archívu Békésskej župy v Békési Ján Gomboš.

Ústav pôsobí za veľmi skromných a neistých finančných podmienok, z rozpočtu Zväzu Slovákov, z rôznych nadácií, z podpory župnej a mestskej samosprávy. Tento posledný fakt nám kladie za úlohu splňať okrem celoštátnych aj miestne a regionálne práce vedeckého charakteru, čo berieme ako samozrejmosť. Práce je veľa, plánov ešte viac. Bolo by žiaduce okrem iných aj vydávanie vlastnej publikácie, ale ani na to nemáme finančné prostriedky. Medzi plánmi máme aj vydanie lexikonu slovenských obcí v Maďarsku, zostavenie etnografického atlasu slovenských lokalít našej vlasti ako doplnkový zväzok k Etnografickému atlasu Slovenska, zbieranie písomného a fotografického dokumentačného materiálu a podobné.

Ďalším veľkým problémom je, že máme veľmi úzku vrstvu slovenských národnostných vedeckých pracovníkov. Aj táto skutočnosť, ako ďalšie iné, je následkom „úspešnej a príkladnej“ národnostnej politiky predchádzajúcich režimov.

Aj vo veci Slovenského výskumného ústavu, ako aj v riešení celej našej národnostnej politiky, ak chceme veci brať vážne, úspech môžeme dosiahnuť iba spoločnou a zodpovednou prácou troch zainteresovaných

strán; obrodnou prácou samej slovenskej národnosti, jej obctavej inteligencie, účinnou pomocou maďarského väčšinového národa ako „gazdu“, ktorý aby veci napravil, musí už teraz ozaj pozitívne diskriminovať aj našu slovenskú národnostnú menšinu, má zabezpečiť všetky hmotné, organizačné a iné podmienky k nášmu prežitiu, a nie v poslednom rade pomocou materského národa, ktorý má v prvom rade morálne a odborne podporovať svoju vysychajúcu ratolesť.

Ústav sídli v priestoroch najatých od Dolnozemskej skupiny Regionálneho výskumného ústredia Maďarskej akadémie vied v Békéšskej Čabe. Zaujemocou rád privíta na adrese: Slovenský výskumný ústav, Békéšska Čaba, Sallai u. 40–42., telefón 66-28 577, klapka číslo 11.
-ý.

O salašských školách

Prvé salašské školy začiatkom 50-yh rokov minulého storočia sa zrodili zo spoločenskej nevyhnutnosti, vytvoril ich sám život. Dnes by sme mohli hovoriť: utvorili sa sebaorganizáciou bez štátnej podpory. Medzi prvými boli školy na Malom Gerendáši, na Fürješi, na Kereku, na Soproni – a po týchto nasledovali potom ďalšie. V týchto nájomných salašských školách vybavenie, ale i výučba boli veľmi primitívne. V miestnostiach s hlinenými dlážkami vyučoval nekvalifikovaný rektor začiatočnými metódami.

Evanjelická cirkev začiatkom 90-yh rokov minulého storočia požiadala mesto o to, aby tieto školy mohla prevziať a uvádzať do činnosti ako cirkevné školy. Roku 1895 už desať škôl bolo v rukách cirkvi. Medzi tieto patrili školy na Soproni, v Telekgerendáši, na Veľkom Mederi a na Kereku. Evanjelická cirkev týmto šľachetným činom vo veľkom prispela k zníženiu negramotnosti.

K novým cirkevným salašským školám patrili i služobný byt, v ktorom niektorí učitelia prežili väčšinu svojho života. Salašní ľudia tie školy, v ktorých niektorý učiteľ dlho býval, nazvali podľa jeho mena. Takáto bola Miľova, Timkova, Zahoranova škola. Posledný vyučoval viac ako 30 rokov v škole na Kereku.

Po druhej svetovej vojne začal sa väčší rozvoj salašských škôl, čo dokazuje i vzrast počtu tried a učiteľov. Na Fénéši napríklad do roku 1943 počet žiakov na jedného učiteľa bol 65-100, od roku 1960 už len 15-20.

Od r. 1950 už i salašskí rodičia mali nároky na to, aby sa im deti ďalej učili. V 60-ych rokoch počet ďalej študujúcich detí sa zvýšil 5-6-násobne. V tomto vynikali najmä školy na Malom Mederi, na Féneši a na Gerendáši. V posledných 35-40 rokoch z mnohých salašských detí sa stali svedomitá a statoční učiteľia, lekári, agronómovia a iní vysoko kvalifikovaní odborníci.

Oplatí sa spomenúť i vyučovacie metódy v týchto školách. Je všeobecne známe, že v salašských školách vyučovanie prebiehalo v nedelených, alebo čiastočne delených skupinách. Vývojom výučby vo väčšine škôl sa vyučovalo v delených skupinách, v ktorých boli spojené všeobecne 4, v lepšom prípade 2 triedy. Táto okolnosť určila i používané metódy vo vyučovaní. Pred druhou svetovou vojnou tú časť vyučovania, kým sa deti samy, bez učiteľa učili, nazývali tichým zamestnaním. Žiaci v tomto prípade dostali také úlohy, ktoré ticho mali vyriešiť. Zatiaľ učiteľ sa priamo zaoberal istou skupinou detí, resp. vyučoval (30 -35 minút). Na sprostredkovanie novej didaktickej jednotky, totiž na vyučovanie novej látky preto zostalo len toľkoto času, lebo v ostatnej časti vyučovacej hodiny sa učiteľ musel venovať kontrole, resp. určaniu úloh tichého zamestnania. Od 50-ych rokov, keď, či už z určitých príčin alebo bez nich, favorizovali sovietsku pedagogiku, túto metódu výučby v salašských školách nazývali Mjelnikovovou metódou. Táto metóda od starej salašskej vyučovacej metódy sa v podstate nelíšila, len administrácia sa zvýšila. V týždenných plánoch k látke vyučovacích hodín sa mali naznačiť i úlohy tichých zamestnaní. To v značnej miere zvyšovalo písomnú prácu učiteľa. Z tohoto vyplýva, že už i pred 50-60-imi rokmi boli maloskupinové zamestnania, ktoré si vynútili okolnosti.

Je hodné spomenúť i vzťah rodičov k škole. Treba povedať, že i najchudobnejší rodič bez akéhokolvek upozornenia pomáhal škole podľa svojich síl ak inak nie, tak svojou prácou. Dnes by sme hovorili, že rodičia boli sponzori, mecenášmi svojich škôl. Áno, svojich škôl, lebo ich cítili ako svoje. Pre rodičovskú ochotu je charakteristické, že v nejednom obvode učiteľ v tržných dňoch na úsvite už od druhej-tretej hodiny nemohol spať, lebo rodičia mu klopkali na oblok spytujúc sa: – Pán rektor, nenačin volač doniesť z Čaby alebo odnieť na Čabu?“

Po tzv. egzámenoch a po zakončení školského roka usporiadané spoločné večere, ktoré organizovali rodičia na vlastné trovy, dokazujú, že sa dobre cítili v malých salašských kolektívoch a boli ochotní i obeť.

Salašský ľud si veľmi vážil a ctí učiteľa, ktorého pokladal nielen za vychovávateľa detí ale i dospelých. Salašský učiteľ žil spolu s ľudom,

Žiaci školy z Nagygerendású v r. 1951. pán učiteľ Pavel Gajdač

Škola v Legelőgerendáši, školský rok 1955/56, učitelia: Ján Kusnyár, Mária Kusnyárová

vybavoval mu verejné záležitosti, zastupoval jeho záujmy a učil ho preto ho i nazývali „lampášom ľudu“.

Salašský ľud bol vďačný učiteľovi, ktorého povolávali aj na rodinné sviatky. On bol slávnostným hosťom svadieb, krštení, zakáľačiek a iných rodinných udalostí.

Žiaľ, počet žiakov salašských škôl od r. 1960 začal ubúdať a od 1970. roku sa vyludnenie salašov urýchlilo. V týchto rokoch zanikli obvodné správy salašských škôl (Csabaszabadi, Malý Meder, Féneš). V školskom roku 1971/72 už bola taká škola, kde v jednej skupine bolo len 9 detí. (1–8. trieda). Udržovanie týchto škôl sa už nevyplácalo. Preto mestská rada v r. 1975 sa rozhodla založiť pre salašské deti žiacky domov v meste.

Už v r. 1975 približne 90 salašských detí bolo ubytovaných v budove slovenského kolégia, ktoré sa potom v r. 1977 presťahovali do svojho nového domova. Na začiatku počet detí bol aj 120, žiaľbohu neskôršie sa značne znížil.

Tomu učiteľovi, ktorý 10–15–20 rokov strávil v salašskej škole, resp. tam pracoval, je veľmi príjemné spomínať na prežité milé chvíle, pekné roky i napriek tomu, že táto práca nebola ľahká. Salašský učiteľ má pri stretnutí s bývalými žakmi, ktorých učil základy vzdelania, dobrý pocit. Chcel by som zdôrazniť, že sme učili základné vedomosti. Ale tie dobre...

Pavel Gajdác

Preložila: *Katarina Miklyová*

Ako pracovala slovenská mládež na kultúrnom poli v Békésskej Čabe medzi vojnami

Dnes, keď vážne rozmýšľame nad tým, ako by sme mohli aktivizovať slovenskú mládež v dnešnom Maďarsku, azda nebude na škodu pozrieť sa, ako to robili v minulosti.

Dnes sú okolnosti celkom iné, ale ak ich prirovnáme k dvadsiatym a tridsiatym rokom tohto storočia – môžeme konštatovať, že sú aj

omnoho priaznivejšie. Však úloha je predsa totožná: potrebné je, aby sme povzbudzovali našich mladých k činu. Najlepšie je, keď si sami vytvoria možnosti vzdelávania sa v materinskom jazyku. Ale či je o to záujem? Bolo by ťažko na to jednoducho odpovedať. Nech bude na to odpoveď to, čo nižšie nasleduje z minulosti slovenského pohybu v Békéšskej Čabe.

Nové pomery po prvej svetovej vojne prinútili aj čabiansku mládež, aby svojimi spôsobmi a silami pokračovala ďalej vo svojom slovenskom kultúrnom živote. Aktuálne a moderné slohované texty, čítania, ba ani voľnejšia zábava skoro nebola.

Politické zmluvy rozvojili aj územie Dolnej zeme, kde od XVIII. storočia kompaktnéjšie bývali Slováci.

Novými metódami, ale pokračovali v kultúrnom živote. Prvé kroky podnecovala evanjelická cirkev v osobe Žigmunda L. Szeberényiho. A pozdejšie tiež podporovala všetky snahy vzdelávania slovenskej mládeže.

Čo čítali? Ako svoje mohli čítať od roku 1920 Čabiansky kalendár. Okrem toho klasikov – Hviezdoslava, Vajanského, Timravu... Najobľúbenejším bol však Ferko Urbánek. Napísal mnoho divadelných hier... najmä nepolitické, dobrodružné veselohry. Z týchto niektoré nacvičili a predniesli pred ozaj vysmädnutým obecnstvom.

Takto sa mladí zaujali na dlhý čas ochotníckymi divadelnými hrami. Na tomto poli však bolo menej možností a viac prekážok. Čo teda mohli robiť? Vytvoriť nové možnosti a vybrať nové metódy.

Na Čabe medzi vojnami bolo viac skupín slovenskej mládeže. Z viacerých uvedieme na poučenie činnosť skupiny, v ktorej účinkoval Juraj Bauko, Ján Gerči, Ján Sekerka a mnohí ešte okrem nich. Ako sa začali schádzať? O tom uvádzame z dokumentov pozostalosti Jána Sekerku:

„Intenzívnejšie, to jest, riadnejšie spoločné spievanie čabianskej slovenskej mládeži (v háji) sa započalo 30. júla 1933-om. Cieľom tým, aby ľudia videli, že ani slovensky je nie hanba na verejnom mieste spievať a aj slovenské spevy sú ta také ako iné, ba krajšie, a keď tí Slováci, ktorí svoj rod opustili, počujú slovenské spevy na verejnom mieste, žeby sa im niečo zbudilo v srdci, ak ešte v tom nevyhynúla láska k rodu.“

Stalo sa raz (13. augusta 1933.), že ich „opilí vojaci“ obľiali vodou, keď spievali v háji Széchenyiho. Zápisknica Jána Sekerku ukáže nám niekoľko zaujímavých poznámok zo strany obecnstva:

„Nie žeby do Jamine šli! – Prečo? Keď sa oni tu chcú produkovať.“

„Ten Sekerka akých dobrých a tichých rodičou má a hľa syn je aký!“

Spolok slovenskej evanjelickej mládeže

foto: Ján Kolarovský

Ako pozdejšie píše Ján Sekerka: „Bola aj konkurencia, a to maďarský evanjelický spolok „Melanchton“. Niekoľkí: dve Patajke, Sarvaš, Sarvaška, Pavol Liker a iní (pomadžarčení Slováci) probúvali nás prespievať, len že sa im nepodarilo.“ Ako vidíme, mládež horoko pracovala. Stretávali sa mladí aj na lúštiačkach u Vargov, Farkašov, na výlete na salaš Mekišov a „Kvačkov“ (Kerek, č. 566). Medzi 30. júlom a 2. októbrom v r. 1933 sa dá zistiť, že sa stretli osemkrát. Čiže bez obáv môžeme hovoriť, že žili spolkový život. Vždy bolo 24–30 mladých na stretnutiach, čiže schôdzach. Bolo to nebezpečné, lebo ani polícia ani zákony nedovolili bez stanov spolky účinkovať. A takto onedlho boli prinútení na integráciu. A to tak, že Žigmund L. Szeberényi ich vzal za členov Spolku evanjelickej mládeže. A takto ďalej účinkovali za dlhý čas pod ochranou cirkvi.

Viackrát sme spomínali cirkev ako podnecovateľa a ochrancu národnostných spolkov. Bolo to v tomto čase zo strany menších, národností prirodzené. Iba cirkev mala možnosť na vyučovanie slovenčiny v širších vrstvách, lebo školy vyučujúce aj slovenský jazyk boli v rukách cirkvi. Cirkev sa starala o postavenie salašských a obecných škôl. Na vzdelávanie a na vyučovanie slovenčiny lepšie možnosti, žiaľ, nikto nevedel v Maďarsku poskytnúť, úrady dokonca ani nechceli.

My, maďarskí občania slovenskej národnosti, žijúci v Maďarsku, mali by sme sa snažiť o to, aby sme mali pestrejší obraz o kultúrnej a politickej činnosti a o dejinách Slovákov na Dolnej zemi.

Štefan Tóth

Zo života Čabianskeho slovenského gymnázia

Slovenčinári čabianskeho gymnázia usporiadali „Slovenský týždeň“ v dňoch 22–26. apríla 1991.

Na predstavených hodinách sme získali nasledujúce skúsenosti:

– Učebná látka je pregramatizovaná, je zameraná predovšetkým na opis jazykovej štruktúry.

– Požiadavky neberú do ohľadu jazykové znalosti žiaka, pre ktorého slovenský jazyk je nie prostriedkom, ale cieľom učenia.

– V posledných rokoch vzrástol počet takých žiakov, ktorí sa prihlásili k nám z maďarských škôl.

Učiteľkám Slovenského gymnázia, všeobecnej školy a kolégia v Békéšskej Čabe Zuzane Hidasiovej a Kataríne Miklyovej bolo 29. mája 1991 slávnostne odovzdané v budove Parlamentu vyznamenanie „Vynikajúci pedagóg.“

Spevokol a mandolínový krúžok mal tohto roku možnosť často vystupovať pri príležitosti rôznych návštev, ktoré poctili svojou prítomnosťou Slovenské gymnázium, všeobecnú školu a žiaky domov v Békéšskej Čabe.

– Platné osnovy a požiadavky nás nútia k tomu, aby sme sa venovali predovšetkým teórii a nie praxi.

– Vo vyšších ročníkoch (III–IV. triedy) máme nízky počet vyučovacích hodín, ktorý negatívne ovplyvňuje výsledky našej práce.

Slovenčinári gymnázia sú tej mienky, že vo vyučovaní slovenského jazyka sú nevyhnutne potrebné zmeny. Učítelia v rámci slovenského týždňa v troch triedach gymnázia skúmali možnosti intenzívnejšej výučby slovenčiny.

Cieľom vyučovania slovenského jazyka musí byť aktívne osvojenie jazyka a schopnosť komunikovať v ňom. So súhlasom tohto princípu kolektív slovenčinárov vypracoval nový program vyučovania slovenčiny v prvej triede gymnázia.

Vyučovaním slovenského jazyka chceme rozvíjať predovšetkým schopnosť žiakov kombinovať v jazyku. (Ústny prejav, porozumenie, čítanie textov, písanie.)

Pri realizácii nového programu kolegom napomáha moderne vybavené jazykové laboratórium, ktoré sa pravidelne využíva vo výučbe.

Edita Pecsényová

Čabiansky trh

Pri počutí a vyslovení slova trh prídu mi na um spomienky môjho detstva o dávnom trhu, sem a tam sa pohybujúcom dave ľudí prezerajúcich tovar, hlasno vykrikujúcich, jednajúc sa o cenu, ohmatávajúcich a ochutnávajúcich tovar. Spomienky na kupujúcich, ktorí sa vždy chceli zjednať na najnižšiu cenu, a predávajúcich, ktorí hlasno ponúkali a vychvalovali svoj tovar.

Rád som chodil na trh ako dieťa a rád ta chodím doteraz. Nie kvôli nákupu a jednaniu sa, ale pozeráť sa a počúvať. V pracovné dni, ak mám čas, moja cesta do práce vedie cez trh. Tu sa skoro pravidelne stretávam so svojimi známymi, ktorí tak isto ako ja chodia radi na trh a tiež so známymi, s ktorými som sa zoznámil priamo na trhu, či sú to už predávajúci alebo kupujúci.

Veľmi rád chodím na blší trh. Medzi mojimi známymi je mnoho takých, ktorí časť sobotňajšieho predpoludnia trávia na trhu. Ale na

moju otázku, prečo chodia radi na trh, nedostal som od nich presnú, konkrétnu odpoveď.

„Chodím sem, lebo sa tu cítim dobre.“ – „Stretávam sa tu s priateľmi.“ – „Dobre mi padne sa tu popozerať a porozprávať sa so známymi“ – znejú odpovede.

Opýtal som sa viacerých tetušiek, pred ktorými na rozprestretej šatke bolo asi 3 kg tovaru, či sa im oplatí chodiť predávať na trh. Odpovede boli približne rovnaké.

– „A či ja viem? Na tom ani nezáleží, koľko zarobím, ale už od dávna sem chodím v každý trhovú deň spolu so susedkou.“ Naozaj, mnoho predávajúcich neutrži za tovar ani toľko, koľko zaplatil poplatok za miesto a napriek tomu pravidelne chodí predávať.

Aj spomedzi kupujúcich možno vyzdvihnúť mnoho takých, ktorých pri návšteve trhu nemotivujú nákupy a zaobstarávanie si potrebných vecí, hoci toto by malo byť prvoradou úlohou trhu.

Čabiansky trh si veľmi radi pozrú aj návštevníci z iných miest a tiež aj cudzinci. Kedykoľvek prídu ku mne na návštevu známy zo Slovenska alebo z Nemecka, v každom prípade sa chcú ísť pozrieť na trh.

Čabiansky trh má pre vonkajšieho pozorovateľa jednu zaujímavosť, nápadnú zvláštnosť – je výkladový trh.

Na trhu nie sú, ani dávnejšie neboli vybudované stánky a pulty (okrem ohradenej tržnice) pre predávajúcich. Predávajúci si svoj tovar, či už potraviny alebo iný tovar porozkladajú po zemi na plachty alebo fóliu. Tým kupujúci, predávajúci a tovar tvoria zvláštne usporiadanie a spojenie.

Druhou zvláštnosťou je, že čabiansky trh navštevujú predávajúci aj z väčších vzdialeností a po predaní tovaru nakupujú v čabianskych obchodoch priemyselné výrobky a vybavujú si rôzne záležitosti.

Podľa mojho názoru békéščabiansky trh v posledných desiatich rokoch ožil. V každom prípade sa zvýšila jeho príťažlivosť, hoci v hospodárskych a politických opisoch Békéškej Čaby veľa slov o ňom nepadlo. Trh je v úzkom spojení s rozvojom a postavením mesta.

B. Čaba je na tzv. Ceste údolia Marošu, ktorá vedie zo Solnoku cez Arad do Sedmohradska a na ktorej má kľúčové postavenie, čo trianonské určenie hraníc ešte zvyšuje. V určitom ohľade prebrala rolu okrajových miest s veľkým pohraničným ruchom ako Gyula, Nagyvárad, Arad.

Krátky prehľad histórie trhu

V r. 1776 Čaba dostala povolenie na usporiadanie týždenného trhu v stredu. V r. 1846 dostala povolenie na usporiadanie trhu v sobotu. Spočiatku sa týždenné trhy a jarmoky konali na hlavnej ceste pred mestskou radnicou. Postupom času sa toto miesto javilo ako primálne a od r. 1847 sa trh priemyselného tovaru premiestnil na Gyulaiskú cestu a trh dobytky sa konal za cintorínom (za Széchenyiho parkom).

Neskôr už ani tieto miesta nestačili. Pre zvýšený záujem o týždenné a výročné trhy bolo mesto nútené v r. 1860 rozšíriť plochu trhu a rozhodlo sa odkúpiť domy stojace medzi evanjelickým a katolíckym kostolom a takto získané priestranstvo použiť na rozšírenie trhoviska. Trhy a jarmoky sa konali priamo v centre mesta na Hlavnom námestí a v bočných uličkách. V r. 1784 Ambruš Petik píše o čabianskych trhoch:

„Po vodách Bieleho a Čierneho Kerešu splavujú drevo zo Sedmohradska, či už na kúrenie, alebo iné použitie, z lúk zase prinášajú nesmierne množstvo trstiny.“

V tom čase bolo bezpochyby najvýznamnejším tovarom týždenných trhov drevo.

Čabianske trhy a jarmoky najviac rozkvitli v 80. a 90. rokoch minulého storočia. Najvýznamnejšie a najväčšie boli dobytie trhy.

Do r. 1949 trhovisko zostalo na Hlavnom námestí. Tu sa vybavovali všetky úradné veci spojené s kúpou a predajom. Tu bola mestská radnica, pozemkový úrad, skládka zeleniny, ovocia a vína.

Tu bola na prízemí obytných domov aj sieť obchodov. Na trhovisku prebiehal rušný život rôznych politických hnutí, boli tu policajti a neďaleko žandárska kasáreň.

Zmeny miesta trhoviska

Do r. 1949 bolo trhovisko na námestí Svätého Štefana, na Kossuthovom námestí, na Lutherovej ulici a na námestí Hunyadiho. Do roku 1950 bolo trhovisko na Námestí slobody, na Dózsovej ceste a na časti ulice Bélu Bartóka.

Od r. 1951 do r. 1974 bolo trhovisko na Jókaiho ulici. V r. 1974 sa trhovisko premiestnilo na ulicu Sallaiho, kde je až doteraz.

V súčasnosti je vo výstavbe nová tržnica, ktorá sa nachádza medzi ulicami Sallai a Trefort. Predpokladá sa, že bude dokončená v r. 1995.

V utorok, vo štvrtok a v nedeľu mala Békéšska Čaba zvlášť trhy. Ich miesta sa menili nasledovne:

Do r. 1950 boli na Gyulaiskej ceste od Árpádovho radu po Puškinovo námestie.

Od r. 1951 na Dózsovej ceste, od r. 1961 na Jókaiho ulici, od r. 1974 na ulici Sallaiho.

Každý štvrtok bol trh na Gyulaiskej ceste. Za spomenutie stojí, že do r. 1950, kým bol trh na Hlavnom námestí, bol osobitne trh hydiny na Hunyadiho námestí a trh obilia na druhej strane Hunyadiho námestia od Lutherovej ulice. Pre ovocie, opotrebované veci a remeselníkov bolo zvlášť vyhradené trhovisko. V r. 1951 sa tieto zložky spojili a tým trh veľa stratil zo svojej osobitosti.

Vo Viniciach sa konali utorkové trhy na trhovisku medzi ulicami Pozsonyi a Kolozsvári. Piatkové trhy boli na nepárnej strane Orosházskej cesty medzi ulicami Thököly a Madách. Neskoršie bola postavená tržnica na konci ulice Vásárhelyi.

Politická väzba trhu

Trhovisko v Békéšskej Čabe bolo aj významným politickým fórom. Na Hunyadiho námestí – na trhu hydiny bol aj trh pracovnej sily. Tu sa každý deň, ale najmä v trhové dni, najímali do práce bíreši, sluhovia, slúžky, nádenníci, pastieri a rôzni pomocní robotníci.

Tu sa stretávali bezzemkovia, nezamestnaní, diskutovali a polemizovali o svojich problémoch. Vymieňali si svoje názory a skúsenosti. Predstavitelia mesta tu nie náhodou umiestnili policajnú stanicu.

Na základe mojich prieskumov v rokoch 1975–1985 charakteristika dnešného čabianskeho trhu je nasledovná:

Čabiansky trh zásobujú tovarom štyri zóny.

I. zóna – Do tejto zóny patrí okruh Békéšskej Čabe s priľahlými salašami a súkromnými záhradkami.

II. zóna – Sem patria blízke obce, ktoré časť svojich prebytkov pri-nášajú na čabiansky trh. Napríklad: Gyula, Békés, Mezőberény, Geren-dás, Doboz, Póstelek, Gerla, Csabaszabadi.

III. zóna – Nasledujúce obce okrem Békéšskej Čabe dodávajú svoj tovar aj do iných miest: Medgyesegyháza, Csanádapáca, Nagykararás, Orosháza, Medgyesbodzás, Tótkomlós, Lökösháza, Kétegyháza.

IV. zóna – Do tejto zóny patria tie obce, ktoré v zásobovaní čabianskeho trhu hrajú extrémnu úlohu. Čo sa týka ich tovaru, skoro

bez výnimky je to ovocie. To sa potom tranzitnou cestou dostáva z Békéšskej Čaby do miest severného Maďarska. Medzi takéto obce patria: Kistelek, Kiskunmajsa, Makó, Szatymaz, Zsombó, Balástya, Zákányszék, Szőreg.

V posledných rokoch vznikla na čabianskom trhu nová zóna. Je to tzv. „trh RVHP“ (Poliaci, Rumuni, Rusi). Pod týmto názvom ho poznajú všade v krajine. Bohužiaľ, neprispieva k dobrému menu čabianskeho trhu.

V župnom archíve môžeme nájsť nasledujúce vety o čabianskom trhu:

Ustanovenie o trhových poplatkoch za miesto na trhovisku v Békéšskej župe. Dokument č. 13.

Poplatky za dobytok

Za každý kus hovädzieho dobytku, koňa, somára, mulicu, žrebca, starších ako jeden rok – 10 filierov.

Forma predaja

Ak tovar predávajúci drží v ruke, alebo ho má zavesený na krku alebo na chrbte, stojí alebo s tovarom chodí, bez ohľadu na kvalitu tovaru, poplatok je 06 filierov.

Predaj tovaru na stoličke – 50 filierov

Predaj tovaru z káry – 20 filierov

Predaj tovaru v šiatrí – 50 filierov

Predaj tovaru na lavičke – 20 filierov

Predaj tovaru na zemi – 20 filierov

Komedianti, artisti, cirkusanti, brúsiari, predavači obrazov, predavači v stánkoch – 50 filierov.

Dr. Pataj Pál

Preložila: *Horváth Jánosné*

Křížovka na Minútku

1	2	3	4	5	6	7	8	
	9							
10		11						12
13	14		15				16	
17		18		19		20		
						22		
		23	24		25			
26				27				

VODOROVNE: 1. Prvá časť tajničky. 9. Kel: ... kost. 11. Krížom hľadá. 13. Včely bývajú v ňom. 15. Španielska vedecká akadémia. 16. Neumieraj, ale ... 17. Kvet. 19. Darebák. 21. Nestoja, ale ... 22. Il'ka po maďarsky. 23. Rieka v Taliansku. 26. Krajina pri Perzskom zálive. 27. Koniec tajničky.

ZVISLE: 2. Karol Suchý. 3. Nestálo, ale ... – opačne. 4. Kus cesta, ktoré sa pokrája na halušky. 5. Druhá časť tajničky. 6. Zbraň v stredoveku – opačne. 7. Dobrá sestra dáva zo svojho aj brat ... 8. PÁ. 10. Na ...: v jednej časti čabianskeho chotára. 12. Časť nášho mesta. 14. Človek v množnom čísle. 16. Kosil. 18. Stolica. 20. Ozdravuj. 24. Začiatok nápisu na kríži. 25. VE.

V tajničke (vod. 1., zvisle 5. a vod. 27) je ukrytá prvá časť obľúbencovej čabianskej ľudovej pesničky. Zašlite nám ju do redakcie. Úspešných lúštitel'ov odmeníme.

Bojana Šipická

Ako zme chitali túzoke?

Ako to každý starší človek vie na Čabe, pred druhov svetovov vojnov boli veľkí gazdovia na Čabe (aj inde) a títo držali slúžebníkov, takzvaných gondášov, bírešov, komenciášov atď. Aj ja son bov edon z nich. Slúživ son ten rok u Hankov Faragov pri Aradskej ceste na Gerendáši.

Aj to vedia starší Čabänja, že tu každá cesta, úratia male svoje meno: Úzka, Šopronská, Beťárska, Aradská, Halomská... Bov son tedi 15 roční. Bába Ďuro Čulík s čelačov boli komenciáš, Ondrej Ďucha, Michal Boršoš boli bíreši a ja son bov ani bíreš ani gondáš – v ton čase vpraveli, že „mindeneš“.

Bolo to tak koncom februára, sneh už iba kde-tu bov. Večer, keď sme nachovali dobitok, vravia títo mojí kamaráti: „Pašo“ – tak ma zvali, ja son bov najmladší – „vieš čo? Keď sa navečeraťme, pojdeme túzoke chitať!“ Bov son rád. Videv son ja, keď son bov letajší gondáš, nad pustatinov ich lietat. Bole krásne, veľkie, ako husi. Bov son rád, že teraz aj chitín. Tak sa aj stálo. Keď zme sa naverčerali, nakládli sme na drúčike strochu, na to petrencac slamu a hibaj tavo až na slepí sklad. Tan sme zložili slamu a urobili sme plán, že ako budeme chitať túzoke. „Tak Pašo“, vraví Ondriš „ti budeš tu malí ohník klášt, a mi dvaja tájdeme ich zháňat k ohňu. Oni pri ohni od svetla oslepnu, a tak jich chitíš alebo s palicov zraziš. Iba na to maj veľmej starost, že bi ohník naveki horev.“ No dobre. Oni dvaja sa rozišli na dve strane, a ja son usilovne kládov na ohník a čakav son túzoke. Ohen mne zaslepiv oči a nie túzokom. Nevidev son zo svetla do tme nič. Oni, beťári, boli dovravení. Ja načúvam, pozerám, nič. Zrazu počujen kr -krá aj z edniho aj z druhiho boku. „Už to bude, už prídu“ – vravín. Neprišov ten ani podnes. Darmo son si oči, uši napínav – neprišli. Slama mi višla, bolo mi naveki iba zimše. Tu ma už napadlo, že ma títo oklamali. Mohlo to biť okolo povnoci, keď son zobrav strochu a poď domov na sálaš. Príden do staje, de zme spávali a mojí milí kamaráti chrápu na posteliach.

Nevravín nič, iba som zav edno vedro, išov som g válovu a načrev som do vedra vodu a tak s tovtu som ich pozdraviv. Skákali oni dole a smiali zme sa šeci. Keď zme sa vismivali, vravím jim: „Kde sa tie túzoke?“

Či si ti ni dost veľkí?“

Biť ma nesmeli, lebo bába Ďuro boli prísní človek a ma bránili.

Pavel Fabulya

Významné udalosti v obrazoch

Rok 1991 bol bohatý pre čabianskych Slovákov – čo sa týka návštev vysokých štátnych a vládných delegácií. Tohto roku 9-eho februára navštívil mesto Vladimír Mečiar – ako premiér slovenskej vlády, a František Mikloško predseda Slovenskej národnej rady. Na obraze beseda s predstaviteľmi békéžskych Slovákov na Vysokej škole pedagogickej. Zavítali do Békéžskej Čaby, aby sa i osobne zoznámili so životom tu žijúcej slovenskej menšiny.

5-eho apríla sme mohli vítať Jána Čarnogurského podpredsedu slovenskej vlády. Vážení hostia v slovenskom dome sa stretli s čabianskymi Slovákami a v rámci rozhovoru bolo slovo medzi iným i o tom, že Čabania radi by prijali otvorenie domu slovenskej kultúry a tiež slúžilo by posilneniu identity, keby bola možnosť počúvať slovenskú reč Slovenskej televízie. Delegácia navštívila i Slovenský Komlôš, privítali ju Pavel Juhász starosta obce a predstavitelia komlôžskych Slovákov.

Foto: F. Fazekaš

6-ého marca Adela Gáborová herečka nitrianskeho divadla predniesla v žabiarskom divadle monodrámu Árpáda Göncza Maďarskú medeu v slovenskom jazyku. Na predstavení bol prítomný aj prezident Maďarskej republiky, v sprievode veľvyslanca Českej a Slovenskej federatívnej republiky Rudolfa Chmela.

Foto: F. Fazekas

Kultúrne a informačné stredisko Českej a Slovenskej federatívnej republiky a Čabiarska organizácia Slovákov zorganizovali v poslednom období množstvo slovenských kultúrnych podujatí. Jedným z nich bolo premietanie slovenského filmu – 10-cho apríla – Južná pošta a beseda s autorom Ladislavom Ballekom.

Foto: Autor Ladislav Ballek a obecenstvo pri premietaní.

Foto: E. Kovács

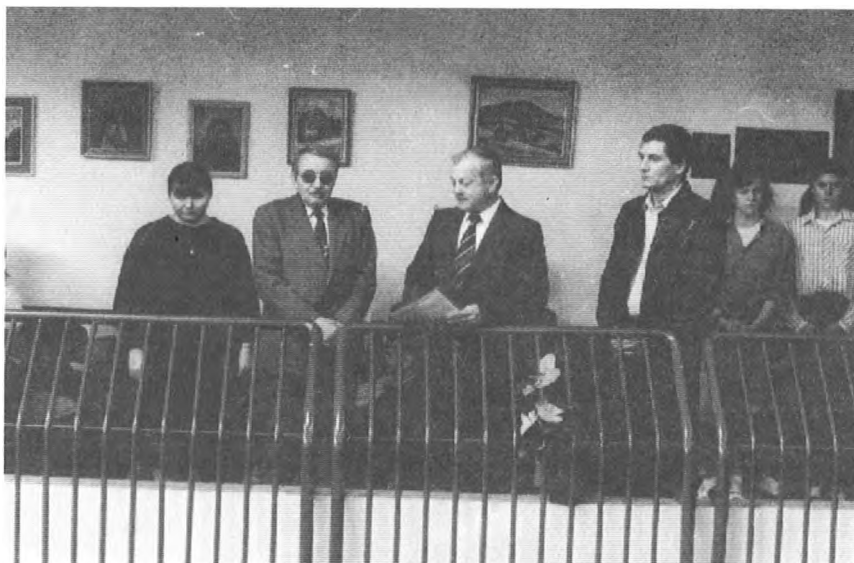

Oto Habsburg, predseda Pánevropskej Únie a člen Európskeho parlamentu v máji navštívil naše mesto, aby – medzi inými – sa zoznámil s problémami tu žijúcich Slovákov. Na fotke:

Stretnutie v Mestskom národnostnom dome s členmi pávieho krížku a žiakmi slovenskej školy. – V prostriedku Oto Habsburg, vedľa neho Matej Šipický, predseda Zväzu Slovákov v Maďarsku a primátor mesta János Pap.

Foto: F. Fazekas

V rámci dlhoročnej spolupráci Župného osvetového strediska a Domu kultúry v Brezne v aule Vysokej školy pedagogickej v Békéšskej Čabe otvorili výstavu z prác breznianskych amatérskych výtvarníkov. Na fotke Dr. Lajos Kóteles, riaditeľ vysokej školy pri otváraní prejaví. Vedľa neho stojí Ernest Svřček, predseda Klubu amatérskoho výtvarného úmenia.

Ján Pišút minister školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky koncom mája zavítal medzi učiteľov slovenského jazyka v Békéšskej Čabe. Na obraze v prvom rade pán minister a obecenstvo sleduje kultúrny program žiakov slovenskej školy.

Foto: F. Fazekas

Dohoda o spolupráci

medzi Zväzom Slovákov v Maďarsku, Demokratickým zväzom Slovákov a Čechov v Rumunsku a Maticou slovenskou v Juhoslávii.

Uvedené organizácie budú v nasledujúcich rokoch, v rámci svojich potrieb a možností, spolupracovať a sprostredkovať spoluprácu s patričnými organizáciami a ustanovizňami, predovšetkým v oblasti osvety, školstva, vedy, kultúry a umenia:

1. Vo výmene ochotníckych súborov;
2. Vo výmene záujmových krúžkov;
3. Vo výmene kňazov a cirkevníkov jednotlivých cirkví;
4. Vo vzájomnej výmene publikácií;
5. Vo výmene odborníkov a činiteľov v rôznych oblastiach vedy a kultúry;
6. V nadväzovaní družobných stykov medzi jednotlivými školami a spoločnom doškolení školských kádrov;
7. Vo vydávaní spoločného časopisu „bratstva a dobrej vôle“ pod titulom Dolnozemskej Slováka; ako aj zborníkov vedeckého a kultúrneho charakteru; vytvorení spoločnej informačnej služby a vydávaní spoločného informačného bulletinu (v slovenčine, srbčine, maďarčine a rumunčine);
8. V sprostredkovaní družobných vzťahov medzi osadami a spolkami;
9. V sprostredkovaní podnikateľských a hospodárskych stykov;
10. Preuplatnenie týchto bodov, každá podpísaná strana deleguje troch zástupcov, ktorí vypracujú konkrétny plán na bežný rok.

My, Slováci v Socialistickej Federatívnej Republike Juhoslávii, Slováci v Maďarskej Republike, Slováci a Česi v Rumunsku sme si na vzdialenosť 50–500 km a 250–300 rokov od materskej krajiny zachovali etnickú identitu a chceme si ju zachovať aj naďalej, udržali sme svoje tradície a pestovanie jazyka, utvorili sme nové, svojrázne formy kultúry, ktorú pokladáme tak za súčasť slovenskej, resp. českej kultúry, ako aj za súčasť kultúry štátov, v ktorých žijeme.

My, nepolitické a nekonfesionálne organizácie slovenskej, respektíve českej menšiny v Juhoslávii, Maďarsku a v Rumunsku, prihladajú na súčasné spoločensko-politické pomery v Európe, na zostrovanie nacionalistických nálad, v snahe zachovať svoju etnickú identitu, kultúrne tradície a ďalej ich rozvíjať a zabezpečiť kontinuitu svojbytnosti, pristupujeme k podpísaniu dohody o spolupráci.

Princípy, z ktorých vychádzame, sú:

– dodržiavanie medzinárodných dohôd zatvorených v Charte OSN, potvrdených a rozšírených medzinárodnými dohodami v Helsinkách, Viedni a Kodani;

– dodržiavanie práva národností byť chránenými, pretože každá z nich má osobitné hodnoty a vlastný ráz, podľa stupňa svojej kultúry a historického vývoja v rámci európskej kultúry a dejín;

– každá národnosť má právo nehatene komunikovať s materskou krajinou a prijímať od nej podporu.

Na základe toho, že sme zodpovední a lojálni občania našich vlastí a že si chceme zachovať etnickú identitu, vyhlasujeme, že každý čin a prejav, ktorý:

– chce národnosť obrat o jej domov alebo materskú reč;

– poukazuje na chyby druhých a chce určovať práva národností žijúcich na území jedného štátu podľa toho, aké práva má národnosť menšina tohoto štátu za hranicami, s cieľom dokázať vlastnú pravdu;

– chce využiť národnosti ako nástroj straníckych alebo iných záujmov neprihladajúc na všeobecné ľudské práva,

je v rozpore s európskou sústavou hodnôt a ohrozuje proces zjednocovania Európy.

Sme toho názoru, že:

– oporu musíme hľadať sami v sebe;

– musíme spoločne vystupovať v obhajobe svojich práv v hociktoréj z našich krajín;

– musíme presadzovať uplatnenie a rešpektovanie zákonov našich štátov;

– musíme zladit' vzťah k materskej krajine tak, aby sme nemohli byť manipulovaní na nijaké ciele.

Sme presvedčení, že mier, po ktorom túži Európa, každá spoločnosť a my sami, je neoddeliteľne spätý s riešením otázok týkajúcich sa národností žijúcich v Európe, a to v zmysle medzinárodných dohôd.

Naša spolupráca sa zakladá na reciprocite.

Báčsky Petrovec, 23. II. 1991.

Mária Jakabová
ZVÄZ SLOVÁKOV V MAĎARSKU
Ondrej Štefanko
DEMOKRATICKÝ ZVÄZ
SLOVÁKOV A ČECHOV V RUMUNSKU
Michal Spevák
MATICA SLOVENSKÁ V JUHOSLÁVII

Pozvánka do Vysokých Tatier

Ak niekto navštívil Slovensko a nebol vo Vysokých Tatrách, nemôže tvrdiť, že videl všetko, čo mu návšteva Slovenska poskytla.

Ak niekto navštívil Vysoké Tatry, môže o sebe jednoznačne prehlásiť, že videl perlu Slovenska. Oveľa skôr, ako fotografi objavili nádhernu tatranskej prírody, prostý podtatranský ľud opriadol si ju povestami a bájkami, ospieval piesňami, čerpal z nej motívy, ktoré si svojrázne pretváral a uplatňoval v tradičnej umeleckej tvorbe.

Vysoké Tatry, no aj ich okolie, už niekoľko desaťročí budia vážny záujem domácich, v posledných rokoch zvlášť, zahraničných návštevníkov Slovenska. Vysokohorské túry, zimná lyžovačka, či prechádzky tatranskou prírodou, nechávajú v návštevníkoch nezabudnuteľné zážitky.

Vysoké Tatry sa stávajú prístupné pre všetky vrstvy domácich i zahraničných turistov, nakoľko v súčasnosti turista nie je odkázaný len na drahé tatranské hotely.

Dovoľujeme si Vám ponúknuť do pozornosti možnosť celoročnej turistiky vo Vysokých Tatrách, spojenú i s poznávaním podtatranského Slovenska. Okrem turistiky, či lyžovania vo Vysokých Tatrách, existuje celý rad príležitostí na oboznámenie sa s okolitými podtatranskými miestami a mestami. Návšteva starobylej Levoče či Kežmarku, čo to napovie o histórii Slovenska, panenská príroda Červeného Kláštora a okolia s možnosťou splavenia Dunajca na pltiach. Rázovité obce Ždiar, Lendak, Štrba, Važec – ponúkajú bohaté folklórne zážitky.

Ubytovanie v súkromí v obci Nová Lesná, vzdalenej len 3 kilometre od centra Vysokých Tatier, Starého Smokovca, ponúka nové kontakty medzi Slovákami. Poloha obce Nová Lesná ju predurčila za centrum turistiky vo Vysokých Tatrách. Ubytovacie kapacity sa nachádzajú v rodinných domoch, v dvoj-troj, či podľa potreby štvorposteľových izbách s kompletným príslušenstvom. Kuchyne v objektoch umožňujú varenie podľa potreby. V prípade záujmu možnosť zabezpečiť polpenziu (raňajky, večere) v miestnej súkromnej reštaurácii.

Ceny za ubytovanie v súkromí pre Vás sú zhodné s cenami pre domácich turistov, preferujú mimosezónnu návštevu Vysokých Tatier.

Letná sezóna od 15. júna do 15. septembra, zimná december, január, február:

2-posteľová izba	90,- Kčs na osobu/deň
3-posteľová izba	85,- Kčs na osobu/deň
4-posteľová izba	80,- Kčs na osobu/deň

Mimo sezónu:

2-posteľová izba	80,- Kčs	na osobu/deň
3-posteľová izba	75,- Kčs	na osobu/deň
4-posteľová izba	70,- Kčs	na osobu/deň

Motorizovaní turisti majú možnosť parkovať priamo pri objekte. Ostatní turisti majú z okresného mesta Poprad priame spojenie autobusmi alebo električkami do Novej Lesnej a odtiaľ ďalej do Starého Smokovca.

Záujemci sa môžu písomne kontaktovať na adrese:

Ing. Milan NOVÁK
Lipová 264
059 86 Nová Lesná
ČSFR
Telefón: 0969-3126

Inzerát: Záujemci o ubytovanie v súkromí vo Vysokých Tatrách píšete na adresu:

Ing. Milan Novák
Lipová 264
059 86 Nová Lesná
ČSFR
telefonujte: 0969-3126

Obsah

<i>Juraj Bálint</i> : Novoročná báseň	28
<i>Miklós Born</i> : Čabiansky rodinnohistorický kalendár	30
<i>Juraj Dolnozemský</i> : Mali by sme	38
<i>Pavel Kovács</i> : Hárfa svätých	39
<i>Dr. Miroslav Kmet</i> : Učiteľ národov	41
<i>Dr. Miroslav Kmet</i> : Komlóšsky kňaz	42
<i>Alexander Kormos</i> : Pieseň	43
<i>Pavel Kovács</i> : Kto hojne rozsieva, hojne bude žať	44
<i>Anekdota</i> : Obed	45
<i>Dr. Miroslav Kmet</i> : Michal Miloslav Hodža	46
<i>Július Dedinsky</i> : Ján Valaštan Dolinský	48
<i>J. M. Ambrus</i> : Aj po odlive	52
<i>Anna Divičanová</i> : Slovenské ľudové písomníctvo u dolnozemských Slovákov	53
<i>Pavel Bujtár</i> : Lesk a bieda nášho amatérskeho divadla v Nadlaku	56
<i>Dušan Saják</i> : Osud slovenského evanjelického seniorátu v Rumunsku	61
<i>Juraj Bálint</i> : Kde si môj premilý Ježiši Kriste?	65
<i>Anekdota</i> : Prísaha	67
<i>Dr. Ján Sirácky</i> : Slováci v Békéšskej Čabe	68
<i>Štefan Tóth</i> : Sarvaš	62
<i>Alžbeta Nóbiková</i> : Ako sa mi máme na Sarvaši?	74
<i>Štefan Tóth</i> : Veľký Bánhedeš:	78
<i>Anekdota</i> : Pôžička	80
<i>Juraj Dolnozemský</i> : Ozaj prečo?	81
<i>Július Dedinsky</i> : Veselá Čaba	82
<i>Dr. Ondrej Krupa</i> : Detské hry čabianskych Slovákov	87
<i>Ján Chlebnický</i> : V Békéšskej Čabe sa založil Slovenský výskumný ústav	92
<i>Pavel Gajdács</i> : O salašských školách	94
<i>Štefan Tóth</i> : Ako pracovala slovenská mládež na kultúrnom poli v Békéšskej Čabe medzi vojnami?	97
<i>Edita Pecsenyová</i> : Zo života čabianskej školy	100
<i>Dr. Pavel Pataj</i> : Čabiansky trh	102
<i>Bojána Sipická</i> : Krížovka na minútku	107
<i>Pavel Fabulya</i> : Ako sme chytali túzoke?	108

Významné udalosti v obrazoch	109
Dohoda o spolupráci	113
Pozvánka do Vysokých Tatier	114
Obsah	116

Sadzba Čabianského kalendára v tlačiarňi KNER RT.
Vytlačila tlačiareň INTERTECHNIKA KFT.
Tlačiarenskú prácu viedli: Ondrej Zelenyánszky
Júlia Nagyová

Počet strán: 120
Náklad: 2000 výtlačkov

KUPUJTE ČABIANSKE PRODUKTY

SZŐNYEGSZÖVŐ
HÁZIIPARI
SZÖVETKEZET

BÉKÉSCSABA

Kétegyházi út 7.

POSTAFIÓK: 93 TELEFON: (66) 27-655

TELEX: 83-311 MNB: 260-28477

jamina

DTCSV

1891

Tégla- és
Cserépipari
Leányvállalat

Békéscsaba

5602 Békéscsaba
Orosházi út 88.

Telefon: 66/26-211
66/28-059

Telex: 83-653 Fax: 66/27-961

Profilunk az ügyviteli nyomtatványok, önátlós tömbök, gépkönyvek, prospektusok, címkek, szórólapok, névjegykártyák gyártása. Mi a formakészítés költségeit csak egyszer számoljuk fel, nyomóformáit megőrizzük.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Elképzeléseik megvalósítása a mi feladatunk. Nyomdai munkáikat a tervezéstől a kivitelig nyugodtan ránk bízhatják.

Köszönjük, hogy gondjaik megoldásában partnerei lehetünk.

Nálunk az adott szó garancia!

**NYOMTATÁS
NYOMTATVÁNY**

INTERTECHNIKA KFT. Nyomdaüzeme
5602 Békéscsaba, Szerdahelyi u. 2/A.
Telefon: (66) 23-644 · Telex: 83-328 · Telefax: 24-586

vizitky
svadobné
pozvánky
plagáty
a všetky
iné tlačivá
spravíme
Vám
pekne,
vkusne,
rýchle,
presne a
LACNO

TAXÍKOM JE
RÝCHLEJŠIE

Poznámky
